

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

**Zánik Opatovického kláštera a „zboží kláštera
Opatovického“**

David Richter

Bakalářská práce

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **David Richter**
Osobní číslo: **H10034**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**
Název tématu: **Zánik Opatovického kláštera a "zboží kláštera Opatovického"**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Zásady pro vypracování:

Práce bude konstruována jako kritika dosavadní literatury a zejména hledání "bílých míst" - slabín dosavadního bádání. Autor bude využívat současného projektu CMS ("Benediktina"). Formálně se přidrží všech nároků, které jsou kladeny na BP při UHV FF UPa. Práce bude pravidelně konzultována.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

NOHEJLOVÁ, Emanuela. Příběhy kláštera Opatovického: Příspěvek k vlastivědě země české. Praha, 1925. KALOUSEK, Josef. Zášťí ve východních Čechách (1402-1414) a přepadení kláštera Opatovického (1415). In Časopis Musea království Českého 77, 1903. s. 262-291. PALACKÝ, František. Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527, čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané. Praha, 1829. Libri confirmationum, VII. Archiv český, I., II., III., IV., VI., VII.

Vedoucí bakalářské práce: doc. Jan Stejskal, M.A., Ph.D.
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2013

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 12. března 2013

David Richter

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. Mgr. Janu Stejskalovi, M.A., Ph.D. za trpělivé vedení mé práce a cenné připomínky k jejímu obsahu. Stranou poděkování nemůžu zůstat ani má rodina, která mne v mém studiu podporuje.

Souhrn

Tato bakalářská práce představuje zhruba posledních dvacet let existence kláštera v Opatovicích nad Labem, který byl zničen za husitských bouří v dubnu 1421. A snaží se shrnout zásadní události, které se v konventu odehrály v širších souvislostech. Zároveň také nastupuje pohled na jeho nemovitý majetek s důrazem na hospodářské dvory. Stranou nezůstane ani kritika historiografie a pramenů.

Klíčová slova

Opatovice nad Labem – klášter – benediktini – středověk – husitství

Abstrakt

This bachelor thesis is representing roughly last twenty years of existence of the monastery in Opatovice nad Labem, which was destroyed during the Hussite storm in April 1421. And she is trying to summarize the fundamental events, which happened in a convention in a broader context. She is watching partially to his estate with emphasis on the economic courts. Nor critique of historiography and sources is not remaining aside.

Key words

Opatovice nad Labem – monastery – Benedictines – the Middle Ages – Hussitism

Obsah

1. Úvod	1
2. Staré letopisy české	4
3. Opat Petr Lazur (1389-1415)	7
3.1. Po átek nejistých as	7
3.2. Zášťí ve východních echách a Jan M stecký z Opo na.....	12
3.3. P epadení kláštera na svátek Všech svatých a smrt Petra Lazura roku 1415.....	14
4. Opat Jan II. (1416-1436)	22
4.1. Opravená volba	22
4.2. Zástavy nekon í.....	30
4.3. Prvý útok na klášter a bitva u Pod lšan	38
4.4. Zhoubu kláštera a út k ásti konventu v ele s opatem do St edy	48
4.5. Malý rozbor vybrané historiografie konce kláštera.....	50
5. Zboží kláštera Opatovického.....	58
5.1. „zboží kláštera Opatovického“	58
5.2. Hospodá ské dvory Opatovického kláštera a jeden „regionální mýtus“	59
5.3. Trojice kostel klášterních	67
5.4. Nástin možné cesty k poznání klášterních p íjm (hypotéza).....	70
6. Záv r.....	76
7. Seznam pramen a literatury	78
8. P ílohy	88
9. Summary	92

1. Úvod

Jak je patrné z názvu této bakalářské práce, jejím předmětem je zánik Opatovického kláštera a také jeho majetek po zániku.¹ Zánik každého kláštera je však dlouhodobějším procesem, který nelze vymezit pouze rozbořením jeho budov a útekem jeho osazenstva. Stejně tak může být obtížné vymezení počátku tohoto zániku. Opatovický klášter, jako i jiné kláštery, byl sice zničen husitskými vojsky, ale povědomí o jeho existenci trvalo nadále. Tato práce si klade za cíl popsat zhruba poslední dvacetiletí existence této instituce u nás. Tímto zhruba dvacet let vedlo už od svého počátku k omezování pozice kláštera jako instituce a učinilo z něj nástroj umořování královských dluhů (tak jako z mnohých jiných) a na jejich konci stály z Opatovického kláštera již jen trosky.

Téma Opatovického kláštera nebylo v historiografii opominuto, a jediná komplexní obsáhlá vědecká práce o něm vyšla už před téměř devadesáti lety. Tou prací je dílo prof. Emanuely Nohejlové-Prátové *Působiště kláštera Opatovického*.² Autorka v něm podává výklad o dějinách kláštera od jeho počátku přes zničení husity až po titulární opaty ve Slezské Stedlici. Nebyla ale první, kdo se touto problematikou zabývala a také nebyla ani poslední. Z některých starších děl vycházela, s jinými je někdy v rozporu. Tento text si bere její práci za osu výkladu a doplňuje do ní poznatky autorů starších i novějších a samozřejmě také autorových, aby došlo k vytvoření co nejkomplexnějšího obrazu událostí posledního dvacetiletí kláštera. Opomenuta nezůstane samozřejmě ani některá prameny, které pomohou nejednou osvětlit některé historiografické nejasnosti. Bohužel je pramenů méně, než bylo záhodno. Jedná se především o *Staré letopisy české* a listiny z edice *Monumenta Vaticana* a *Archiv český*. Nutno ale říci, že záměrem je zabývat se pouze událostmi, které vedly k tomu, což označuji jako „cestu k zániku kláštera“, dle níž v probošpstvích i události kolem správy far jsou primárně mimo tento záměr. Stejně tak jsou mimo záměr práce titulární opaty ve Slezské Stedlici, a se jim jistě pozornosti také dostane.

Nyní stručně ke struktuře práce. Následující druhá kapitola podává nástin vývoje *Starých letopisů českých*, pramene, který je pro studium zhruba posledních patnácti let velice důležitý. Kapitola třetí přináší vhled do fungování kláštera za opata Petra Lazura, situace ve východních částech a také smrti onoho opata a událostí, které ji provázely. Kapitola čtvrtá je

¹ Hned na začátku své práce cítím potřebu vysvětlit své pojetí, pro větší Opatovický klášter s velkým „O“. V literatuře se totiž objevují obě formy – Opatovický klášter i opatovický klášter – a byl jsem upozorněn, že z gramatického hlediska bych měl psát s velkým „o“. Já se ovšem držím varianty druhé, protože stejně si používá i dr. Emanuela Nohejlová-Prátová, která byla skutečnou odbornicí na, nejen tuto tematiku. A stejně tak edice dokumentů *Archiv český* i *Staré letopisy české* užívají ve svých příspěvcích této formy.

² NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Působiště kláštera Opatovického*. Praha, 1925. Dále jen NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Působiště kláštera Opatovického*.

pak popisem událostí, které provázely klášterní konvent za doby, kdy byl opatem kláštera Jan II. Celkem je složena z p ti podkapitol popisujících Janovu volbu, zapisování berní na klášte e králem Václavem IV., p tky s hradeckými husity a nakonec zni ení kláštera a út k ásti bratr do slezského probošství. Opominut nez stane ani krátký vhled do historiografie. Poslední, pátou kapitolou jsou potom vybrané úseky z d jin klášterního zboží. Jedná se o nastín ní pomalého zániku kláštera v právních listinách, uspo ádání jeho poplužních dvor , zmínku o n kterých kostelech v jeho farních vsích a hypotéza týkající se poznání klášterních financí.

Opatovický klášter jist není znalc m regionální historie nijak neznámý. Už mén známý je ovšem lidem, kte í se o historii tak nezajímají, i jsou ve sfé e jejich zájmu až d jiny nov jší. Pro snazší pochopení následujících ádk je proto t eba nastínit základní data jeho existence, které jsou p edloženy níže. Nejprve ale k prost edí.

Opatovický klášter vznikl v lov kem osídlené krajín poblíž eky Labe mezi dv ma královskými hradišti Hradcem Králové a Chrudimí, p i emž k druhému byl vzdálen asi t ikrát více. Od bližšího Hradce Králové se nacházel ve vzdálenosti kolem devíti kilometr . Byl prvním klášterem, který na území východních ech vznikl, v celkovém po adí vzniku klášter u nás byl pak pátým.³

Opatovi tí benediktini a nejbližší usedlíci nebyli prvními lidmi, kte í zasáhli do rázu místní krajiny. Na katastru obce Opatovice nad Labem jsou doloženy artefakty z dob lužické, slezskoplat nické a laténské kultury.⁴ Nejstarší nálezy datované do st edov ku, nacházející se mimo samotné klášte íšt , pak reprezentují období 13. až 14. století.⁵ A ani samotný klášter nebyl první církevním pokusem o „zisk“ tohoto území. Ze zakládací listiny Opatovického kláštera totiž víme, že zde existovala poustka založená jistým Mikulcem, která podléhala klášteru v B evnov . Ta se stala výchozím bodem kláštera v jeho více jak t í set let dlouhé historii.⁶ Opatovický klášter byl dle své zakládací listiny, která je ale falsem, založen roku 1073 králem Vratislavem I. Vratislav však v této dob ještě králem nebyl a na základ dalších rozbor je jeho založení kladeno zhruba do roku 1086.⁷

Prvním opatem se stal král v kaplan Ond ej, po kterém následoval z t ch významn jších Mysloch, kterému vd il klášter za první významnou p estavbu dokon enou

³ FELCMAN, Ond ej (ed.) *D jiny východních ech: v prav ku a st edov ku (do roku 1526)*. Praha, 2009, s. 222. ISBN 978-80-7422-033-6. Dále jen FELCMAN, Ond ej (ed.) *D jiny východních ech: v prav ku a st edov ku (do roku 1526)*. ISBN 978-80-7422-003-6

⁴ SIGL, Ji í. K osídlení nejbližšího zázemí kláštera v Opatovicích nad Labem ve sv tle nových archeologických pr zkum . In *Východo eský sborník historický* 2, 1992, s. 33. ISSN 1213-1733.

⁵ Tamtéž s. 3.

⁶ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 8.

⁷ Tamtéž s. 9. Více pak na stranách 76-82, kde podává autorka rozbor zakládací listiny.

kolem roku 1163. Kolem poloviny 12. století zasáhla do dění v klášteře i další významná událost, a to příchod části konventu, který byl vypuzen z kláštera Hradištského u Olomouce. Tito mniši s sebou do Opatovic přinesli také analý psané ve svém původním klášteře, které byly v Opatovicích dokončeny a dnes jsou známé jako Analý hradištsko-opatovické. Ty nás informují o některých důležitých událostech v klášteře.⁸ V první polovině 13. století se v klášteře udála další významná událost, byl zde pohřben markrabě Vladislav, syn Přemysla Otakara I.⁹

Z dalších významných opatů je na místě jmenovat Neplacha, blízkého přítele Karla IV. a autora Neplachovy kroniky Jiří Jana z Orle, který velmi rozmnožil klášterní majetek.¹⁰ Z nemnoha dochovaných pramenů se dozvídáme, že se po vstupu do kláštera dávalo a úspěšně zvrstvoval svůj majetek. Za doby trvání kláštera se mnichům podařilo zřídit proboštví vrchlabské a dále na území dnešního Polska proboštví v Kěsoboru, Stedě a Lehnici (často zmiňované německým názvem Wahlstatt).¹¹ Stejně tak se mu podařilo i na půdě správy, na začátku 15. století byl klášter vyjmut z pravomoci pražského arcibiskupa a dostal se pod zvláštní papežovu ochranu.¹²

Nejistě přesně do kláštera přinesl až za čátků 15. století, které se jemu, stejně jako i v kterém dalším, stalo osudným. Titul opata zdejšího kláštera však přetrval v bývalém proboštví ve Slezské Stedě až do roku 1535, kdy je doložen naposled.¹³

⁸ Edice analý v etnografickém překlade byla vydána v rámci edice *Fontes rerum bohemicarum*. Viz *Letopisy Hradištsko-Opatovické*. In PALČKÝ, František (ed.). *Fontes rerum bohemicarum. Tomus II*. Praha, 1874, s. 383-400. Z odborné literatury pak nejnověji k analý m ŠRÁMEK, Josef. Zamyšlení nad stránkami analý hradištsko-opatovických: Poznámka na okraj jedné středověké památky ve světlo současného bádání. In *Vlastivědný vstník moravský* 4, 2011, s. 305-314. ISSN 0323-2581.

⁹ Neplacha, opata opatovského, krátká kronika římská a česká. In PALČKÝ, František (ed.) *Fontes rerum bohemicarum. Tomus III*. Praha, 1882, s. 543. Neplach přináší tuto informaci jako jediný, jiné (pozdější) zprávy hovořící o pohřbu na Velehradě. Kronika Pulhavova. In EMLER, Josef (ed.). *Fontes rerum bohemicarum. Tomus V*. Praha, 1893, s. 132.

¹⁰ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Přibyl kláštera Opatovického*, s. 66. O některých ziscích majetku za opata Jana z Orle pak na s. 30.

¹¹ Tamtéž s. 58-63.

¹² Tamtéž s. 33.

¹³ Tamtéž s. 63.

2. Staré letopisy české

Než se dostane prostoru popisu d jinám kláštera, je na místě se zmínit o souboru pramen zvaném *Staré letopisy české*, které jsou velmi specifickým a složitým zdrojem, který byl už mnohokrát zkoumán, avšak toto zkoumání není stále u konce. Jelikož se bude o tento pramen výklad nejdnou opírat a pro zhruba poslední p tiletí kláštera je naprosto zásadní, jsou níže nastín ny základní informace na erpané ze studie PhDr. Jaroslava Š lya, Csc.¹⁴ Jejich znalost je nezbytná pro výklad o událostech, které se ve sledované době odehrály. Tématem studie Jaroslava Š lya byla královéhradecká v tev *Starých letopis eských* z 15. století, tedy p esn tžž pramen (jeho ást), který je st edem zájmu n kterých ástí této práce.

Husitské období nám zanechalo n kolik zpráv, výpov dí i dokonce kronik, mezi nimi ale také tento výjime ný soubor eských text nazvaných Františkem Palackým *Staré letopisy eské*. Letopisy zachycují období od po átku vlády Václava IV. po konec vlády dynastie Jagellonc . Soubor byl vytvo en n kolika generacemi autor , kte í p epracovávali záznamy staré a p idávali k nim události, které sami zažili, i o nich slyšeli. Tyto rozt íst né texty posbíral zmín ný František Palacký a u inil z nich soubor, který vydal v upravené edici (v p ípad více verzí u inil kompilaci bez možnosti rozlišit zvláštnosti jednotlivých rukopis). Základní texty byly ozna eny velkými písmeny, zatímco ty považované za odvozené malými. Zárove se Palacký dopustil n kolika chyb, když datoval události do jiných let než letopisy, i události uvád l k rukopis m, ve kterých se nenacházely. Zárove pojímala Palackého edice necelých dvacet rukopis , zatímco dnes víme tém o padesáti. P ed Palackého vydáním i po n m došlo k edici n kterých jednotlivých rukopis .¹⁵ Bohužel ale tyto edice neobsahovaly rozebrané rukopisy *B* a *b*. By edice t chto rukopis plánována byla, zatím k její realizaci bohužel nedošlo.¹⁶ Pro up esn ní ješt uve me, že roku 1980 vyšla edice zvaná *Ze starých letopis eských*, která je sice nov jšího data, a která zprávy z rukopis *B* a *b* uvádí.¹⁷ Problémem ale je, že stejn jako Palacký spojuje více verzí v jednu, na rozdíl od n ho ovšem dokonce neuvádí ani konkrétní zdroj (ozna ení rukopisu písmenem).

¹⁴ Š LA, Jaroslav. Staré letopisy eské XV. století a jejich královéhradecká v tev. In: WOLF, Vladimír. (ed.). *Od Jana Žižky k Pod Brad m. Acta universitatis Reginaehradecensis. Historica 1*. Hradec Králové, 2006, s. 121-150. ISBN 80-903509-5-X. Dále jen Š LA, Jaroslav. Staré letopisy eské XV. století a jejich královéhradecká v tev. Studie byla otišt na již d íve ve Sborníku Národního muzea v Praze v ad C, svazku XX z roku 1975, . 2, s. 37-68. Toto nov jší vydání je jen nepatrn upraveno a dopln no, jak uvádí sám autor v poslední poznámce pod aro u na poslední str. 150.

¹⁵ Tamtéž s. 122-124.

¹⁶ ERNÁ, M. Alena – ORNEJ, Petr – KLOSOVÁ, Markéta. *Staré letopisy eské: Texty nejstarší vrstvy*. Prameny d jin eských. Nová ada, II. díl. Praha, 2003, s. 25. ISBN 80-7007-184-2.

¹⁷ PORÁK, Jaroslav – KAŠPAR, Jaroslav (edd.). *Ze starých letopis eských*. Praha, 1980.

Autorem textu *B* m l být podle p vodního poznání královéhradecký m stský písa Jan Krušinka.¹⁸ A jeho dílo zase posloužilo autoru *Kroniky starého kolegiáta pražského*, kterým m l být snad Jan Borotín, k tvorb jeho díla.¹⁹ Jan Borotín, který v Hradci Králové v roce 1348 pobýval, se zde „...seznámil s dílem Jana Krušinky, které mu poskytlo základ, vybavovalo mu velké události, jichž byl sám sv dkem, takže se chopil pera a doplnil Krušinkovo dílo nejednou cennou podrobností, aniž však svoji p edlohu pouze p eložil do latiny – on ji p epracoval, takže jde o nové dílo, i když nezap e sv j p vodní eský základ ani konservativní smýšlení svého tv rce M. Jana Borotína.“²⁰

Podstatnou informací Š lovy studie je, že text *b* není opisem textu *B*, jelikož sám obsahuje n které zprávy, o kterých nám text *B* nic nezjevuje. A naopak obsahuje text *B* n které zprávy, které nezmi uje text *b*.²¹ To nejd ležit jší ale je, že oba texty vznikly ze stejné p edlohy, ovšem r zn využité. Touto p edlohou byly záznamy písa královéhradeckých v m stských knihách, kte í pod právnické záznamy, dopisovali události vztahující se k tomu danému roku.²² Krušinka tedy nebyl autorem rukopisu *B*, nýbrž m stským písa em, jehož záznamy v m stské knize posloužili autoru *Kroniky starého kolegiáta Pražského* a autor m rukopis *B* a *b*. Neznámí auto i text *B* a *b* je vytvo ili zkrácením originálních záznam . Zkrácenou verzi pak p evzal neznámý autor a zaznamenal ji do manuskriptu, který my dnes ozna ujeme jako *b*. Druhý ukrácený záznam pak zapsal Jan Pivni ka, dnes ozna ovaný je jako vrstva *B*.²³

Nedostatkem je, že se kniha do dnešních dob nedochovala, nelze tedy pracovat s originály, ale pouze s textem *B* a *b*. Podstatnou informací pro tuto práci však je, že oba m ly stejnou p edlohu. A že p es po áte ní domn nky, že text *b* je opisem textu *B*, byly oba ur eny jako „sob rovné“, pouze r zn využívající zdroj. Pokud tedy uvádí jeden n kterou informaci navíc, jedná se o originální informaci, kterou pouze neuvádí druhý v plné výši. Na rozdíl od jiných vrstev pat í totiž ta královéhradecká k nejstarším a tedy „nejp vodn jším“, ze kterých bylo dále erpáno.²⁴ Tyto konkrétní rukopisy nebyly bohužel dosud vydány v edici, Š la ovšem ve své studii užil i informace týkající se Opatovic (1415, 1420, 1421) jako p íklady k potvrzení svých záv r , že ob verze vycházely z téže p edlohy. A také, že se vzájemn

¹⁸ Š LA, Jaroslav. Staré letopisy eské XV. století a jejich královéhradecká v tev, s. 128.

¹⁹ Tamtéž s. 137. O kronice starého kolegiáta se ještě pozd jší text zmíní v souvislosti s osudy kláštera, jelikož je to krom letopis další asov blízky, a proti nim pozd jší zdroj. Proto tuto souvislost je zde tato informace uvedena.

²⁰ Tamtéž s. 137.

²¹ Tamtéž s. 141.

²² Tamtéž s. 147.

²³ Tamtéž s. 149.

²⁴ Tamtéž s. 124.

doplují. Lze tedy v tomto ohledu užít jeho opisy. Kodexy, jejichž součástí jsou texty *B* a *b* jsou zároveň přístupny online.²⁵

Jedinou touto pramenem pro studium zániku Opatovického kláštera tkví v jejich originalitě. Žádné jiné prameny nás o stejných událostech neinformují, až na ty, které z nich vycházejí (další texty *Starých letopis českých* i *Kronika starého pražského kolegiáta*, jejíž autor měl napsat ze stejné předlohy jako letopisy). A znalost jejich geneze je pro pochopení informací, které sdělují, také nezbytná. Rozbor konkrétních událostí ze *Starých letopis českých* bude předmětem až následujících kapitol.

²⁵ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. II.F.8., Pivní kůl v sborník, 1459/1469. (text *B*). Dále jen rukopis, sign. II.F.8. Národní knihovna České republiky, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. XIX.C.21., Staré letopisy české, Kronika Bartoška z Drahenic a záznamy k rokům 1479 a 1490, vznik po roce 1490. (text *b*). Dále jen rukopis sign. XIX.C.21. Dostupné na URL: <<http://www.manuscriptorium.com>> pod stejnými signaturami. [cit. 2012-10-24]. Při digitalizaci obou rukopisů je v této práci užíváno také odkaz na Školní studii, jelikož pro stránku, který by měl jeho text k dispozici, je snazší číst přepsaný text a zároveň mít všechny uvedené pasáže pohromadě. Pro tento případ byla samozřejmě provedena vlastní kontrola shody originálu s Školní uvozenými opisy.

3. Opat Petr Lazur (1389-1415)

3.1. Po átek nejistých as

Záb rem této práce jsou p edevším události, které provázely klášter od roku 1401 až do jeho zkázy roku 1421. Pro menší vytržení událostí z kontextu a lepší pochopení n kterých událostí je ale tato kapitola vymezena nástupem Petra Lazura na opatský stolec. I její konec je Petrem Lazurem vymezen. Roku 1415 totiž zem el ve víru událostí, po kterých se už do kláštera v Opatovicích klid nikdy víc nevrátil.

S Petrem Lazurem se v pramenech setkáváme poprvé roku 1389, kdy usedá na opatský stolec. Po smrti p edchozího opata Jana z Orle, který zem el 16. b ezna 1389, byl nový opat potvrzen již 26. b ezna téhož roku. Od svatého stolce se mu dostalo potvrzení hodnosti nejpozd ji 2. srpna, kdy se zavázal zaplatit taxu 500 florentských zlatých.²⁶ Za jeho vlády rozmnožil áste n klášter op t své majetky a hodnosti opata se dostalo nemalých výhod, nap . práva sloužit mši p ed východem slunce, a to dokonce i na místech, na která byl vydán interdikt. Dále se jednalo o právo mít p enosný oltář , i ud lení „*absolutio plenaria in mortis articulo*“. Podstatnou, ne však poslední, výsadou bylo právo volby zpov dníka, který m l v nutném p ípad právo ud lit plné odpuštění všech h ích „...*t eba by byly hodny potrestání interdiktem, exkomunikací neb suspensí...*“. Tyto výhody byly opatu potvrzeny roku 1397.²⁷ Nemén d ležitá bylo i právo odvolávat a dosazovat mnichy z Opatovic do proboštvství v Lehnici bez dohody s vratislavským biskupem, které potvrdil Opatovicím papež roku 1400.²⁸

Jako by ale p íchod nového století p edznamenal zlom, od kterého se za ala situace opatovického konventu stále více komplikovat, došlo roku 1401 k zápisu, kterým se dostal klášter pod ochranu pana Jaroslava z Opoka.²⁹ Stalo se tak konkrétn 22. října v Kutné Ho e,

²⁶ KROFTA, Kamil (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus V. Acta Urbani VI. et Bonifatii IX. 1378-1404.* Praha, 1903, s. 119, . 191. Dále jen KROFTA, Kamil (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus V.* A se zdá ástka až neuv íiteln vysoká, nejedná se o chybu, stejnou taxu platil i Neplach. Viz KLICMAN, Ladislav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus I. Acta Clementis VI. 1342-1352.* Praha, 1903, s. 554, . 973. Dále jen KLICMAN, Ladislav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus I.* Dále platil stejnou ástku i Neplachl v nástupce Jan z Orle. Viz STLOUKAL, Karel (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus IV. Acta Gregorii XI. 1370-1378.* Praha, 1949, s. 191, . 341. Dále jen STLOUKAL, Karel (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus IV.*

²⁷ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 33. Vý et výhod se nachází v textu na s. 33, jejich datace je poté uvedena v poznámce . 3 na též stránce.

²⁸ Tamtéž, s. 34.

²⁹ Tamtéž s. 35-36.

kde mu král Václav IV. zapsal opravu kláštera za 200 kop královské berně.³⁰ Při pátrání po důvodu je třeba brát v potaz, že rod Opatovických stál v této generaci na straně krále Václava IV. Štěpán z Opatova, bratr Jaroslava, byl královým věrným služebníkem a stál při něm dokonce v opozici proti svému švagrovi Otovi staršímu z Bergova, který se stal členem panské jednoty.³¹ V činnost královské jednoty se stala Štěpánovi osudnou, byl totiž zavražděn. Král však po této události jeho smrt „schválil“ a označil jej za zrádce. I přesto jeho rodinu nijak nepostihl a dokonce jí ponechal državy i zástavní práva. Po Štěpánovi zůstal nezletilý syn Jan, jehož poručníctví se ujal právě Jaroslav z Opatova, který byl předsedícím při zemském soudu.³² Jaroslav získával postupně bratrovo místo a stal se královým oblíbencem, dokladem zisku této pozice může být zápis na konci 200 kop na klášter v Opatovicích.³³

Roku 1402 došlo k dohodě krále Zikmunda a Václava IV. o spoluvládání v Čechách, kdy v podstatě získal Zikmund správu celé země. Zároveň přišli, mimo jiných, také Jaroslav z Opatova a Jindřich Lacembok z Chlumu na stranu panské jednoty.³⁴ Král Václav IV. si však své rozhodnutí rozmyslel, protože ho jeho bratr nechal zajmout a odvézt do Vídně, kde se měl připravit na svou říšskou cestu. V červenci 1403 ale Zikmund zemi opustil (prozatím zemi spravovala rada, ve které seděl také Ota starší z Bergova) a v listopadu 1403 se Václav vrátil zpět a začal uvádět zemi do pořádku.³⁵ Za Václavova pobytu ve Vídni byl Jaroslav z Opatova pohnán třikrát před soud s obviněním, že nemá právo být předsedícím při zemském soudu. Jaroslav se nedostavil ani jednou, a tak byl své funkce zbaven. Po návratu krále do země ji ale opět obdržel.³⁶ Tyto události tedy vcelku jasně ukazují, že král měl k Jaroslavu z Opatova

³⁰ SEDLÁČEK, August (ed.). *Zbytky register králů v říšských a českých (1361-1480)*. Praha, 1914, s. 61, . . . 359. Dále jen SEDLÁČEK, August (ed.). *Zbytky register králů v říšských a českých (1361-1480)*.

Celé znění v originále: Národní knihovna České republiky, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. VI. A.7., fol. 41r-41v, Codex Przemyslaeus seu Copiarium diplomatum et epistolarum latinarum atque germanicum res praecipue bohemicas et polonicas saec. XIV ex., XV et XVI in. concernentium, 15. až 16. století.

Pod stejnou signaturou dostupný na URL: < <http://www.manuscriptorium.com> > [cit. 2012-10-24].

³¹ ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opatova: Kolonizátoři, dvoaně a válečníci*. České Budějovice, 2007, s. 51. ISBN 978-80-86829-28-9. Dále jen ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opatova: Kolonizátoři, dvoaně a válečníci*.

³² Tamtéž s. 55-57.

³³ Tamtéž s. 58. Skutečnost, že byla částka na klášteru zapsána Jaroslavu z Opatova je v literatuře reflektována, ovšem důvod, proč klášter částku nesplatil a ani dále nesplácel, zatím hledán není.

³⁴ Tamtéž s. 59. Jindřich Lacembok z Chlumu obdržel od krále Václava IV. také zápis na klášter, ovšem na klášter v Podlažicích. I jemu tedy král dlužil nebo mu splácel jeho věrnost. NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 36, pozn. 1. Jindřich Lacembok se později účastnil bojů proti Janu Mstěckému z Opatova a Otovi z Bergova, o tom ale později. Viz například KALOUSEK, Josef. Zášť ve východních Čechách a o epadení kláštera Opatovického. In *Asopis Muzea Království českého* 77, 1903, s. 263-264. Dále jen KALOUSEK, Josef. Zášť ve východních Čechách a o epadení kláštera Opatovického. O bojích také dále ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opatova: Kolonizátoři, dvoaně a válečníci*, s. 69.

³⁵ FELCMAN, Ondřej (ed.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 520-521.

³⁶ ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opatova: Kolonizátoři, dvoaně a válečníci*, s. 62.

d v ru (v dob jeho pobytu ve Vídni se sice „p idal“ na stranu Zikmunda, avšak fungoval jako posel mezi ob ma bratry),³⁷ a že mu bohat oplácel.

Nyní se však obra me zp t k ástce, kterou král Jaroslavovi z Opo na na klášte e zapsal. Opata ani konvent jist tato událost št stím nenaplnila, obzvlášt v situaci, kdy m l klášter z ejm finan ní „problémy“, když nezaplatil královskou berni z roku 1397.³⁸ Zárove m l Jaroslav z Opo na právo „ochrany a opravy“ kláštera, mohl se tedy snažit ovliv ovat opatova rozhodnutí a pokoušet se mu radit ve správ . Je otázkou, pro klášter královskou berni nezaplatil. Zda se potýkal s menšími p íjmy, í byla skute nost zcela jiná. Jako jedna z možných verzí ešení se nabízí nedostatek tak velké ástky z d vodu velkých výdaj sm rem ke kurii. V úvodu této podkapitoly bylo uvedeno, že roku 1397 obdržel Petr Lazur od papeže n kolik výhod a ty nejpodstatn jší jsem nastínil. Vzhledem k tomu, že taxy za podobné výhody byly nemalé výše, je možné, že tyto milosti p íšly klášterní pokladnu na velkou ást z jejího objemu.³⁹ Když ješt p idáme teoretický faktor, že nemusely být úrody následujících let nijak bohaté, nalezneme možná odpov , pro nebyl roku 1397 a následn klášter schopen královskou berni zaplatit, í když d vod tu bylo více. Stejné problémy se splácením berní m lo vícero klášter v království, o tom ale pozd ji. Emanuela Nohejlová ur ila ro ní výši klášterních pen žních p íjm ke 1200 kopám pražských groš plus naturálie.⁴⁰ Což je ástka, ze které by se í za vysokých výdaj na provoz 200 kop pražských groš jist navíc našlo. Na druhou stranu ale na stejné stránce uvádí, že podle záznam z listin kurie vyplývá, že ve 14. století byly stálé ro ní p íjmy kláštera na výši 300 h iven zlatých (ve skute nosti st íbrných).⁴¹ Sama se ovšem domnívá, že skute ná ástka „p esahovala tento

³⁷ Tamtéž s. 61.

³⁸ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 35. Rok vybírání berní a údaj o nezaplacení ástky je uveden v textu, v poznámce . 6 je pak uveden krátký rozbor berní v pom ru k ostatním klášter m.

³⁹ Takovéto milosti mohly být sou ástí potvrzení opatské hodnosti, zde se však jedná o prodlevu osmi let.

⁴⁰ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 64, pozn. 4. Problémem zde ovšem bylo, že Nohejlová vycházela z pernštejského urbá e datovaného do roku 1494 (dnes do roku 1506). Nacházíme se tedy v dobách a hodnotách p es 80 let po zániku kláštera, kdy došlo ke zm n hodnoty zboží í mince. Na druhou stranu ale není ve výpo tu zohledn n majetek kláštera mimo panství pán z Pernštejna, který nebyl také nijak mizivý. Problém by si zasloužil jist v tší pozornosti. O to se áste n pokusil ing. Vlastislav Kracík, který se zapo ítáním naturálií došel k íslu p es 1700 kop. Viz KRACÍK, Vlastislav. *Záhadný opatovický klášter*. Klub p átel historie Opatovic nad Labem a Poh eba ky, 2012, s. 62. Interní publikace bez charakteru ve ejné tiskoviny a bez p id leného ISBN í ISSN. Dále jen KRACÍK, Vlastislav. *Záhadný opatovický klášter*. Vždy, když jsou v této práci zmi ovány groše, jsou jimi myšleny groše pražské a v p ípad zmi ování kop, jsou myšleny kopy pražských groš .

⁴¹ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 64. Zde se autorka upsala, pokud nebyla chyba již v jejím zdroji. Jedná se ale s jistotou o chybu, jinak by se jednalo o obrovskou ástku. Myšleno je jist h iven st íbrných. Zdroj není bohužel citován, proto nelze ov ít, zda se jedná o chybu zdroje í omyl autorky. P ebírá ji však také MICHL, Karel. *Husitství na Hradecku*. Hradec Králové, 1955. s. 10. Dále jen MICHL, Karel. *Husitství na Hradecku*. Který ástku p evádí na sou asnou míru – 75 kg zlata. To tvrdí (p ebírá) B LINA, Pavel. K p edpoklad m vzniku husitství ve východních echách. In *Sborník historický* 29, 1982. s. 84. Dále jen

stálý d chod kolikrát“ (viz text na s. 9 pozn. 40). Na tomto místě⁴² se do spekulací o výši příjmu kláštera pouštět nebudeme, nebo se jedná o příliš tenký led, obzvláště v tomto případě. Kdy na jedné straně stojí jistě snížená částka v papežských listinách a na druhé straně částka vycházející pouze z (v tšínové) části majetku spočítaná na základě údajů o více jak osmdesát let mladších.

Na závěr této podkapitoly je vhodné zařadit krátký rozbor vybíraných berní, díky kterému lze snáze pochopit situaci Opatovického kláštera. Ve středověku byly v českém království vybírány dva typy berní. Prvním typem byla zvláštní královská bern (*berna regalis*) vybíraná od královských měst a klášterů každoročně za panovnickou ochranu od konce vlády Karla IV, pravidelně doložená za jeho syna Václava IV.⁴³ Druhým typem byla bern zemská (obecná), která byla za vlády Václava IV. vypisována pouze třikrát (1379, 1389, 1410). Tato bern měla být vypisována jen v případě korunovace či provdávání a ženění potomků.⁴⁴ Kláštery tedy platily každoročně královské berně, které byly v uvedených letech „navýšeny“ o berně zemské. Opatovický klášter tak nezaplatil roku 1397 berně královskou. A zřejmě tato částka byla Janu Msteckému z Opatova zapsána. S berněmi královskými byli představení klášterů nuceni počítat, berně zemské však mohly způsobit nemalé problémy. Způsobovaly je nicméně i berně královské. Ročně královská berně činila u Opatovického kláštera 200 kop grošů,⁴⁵ výše zemské berně není ani v jednom případě známa.

Co se finanční situace kolem Opatovického kláštera týče, známe v jeho případě ročně výši královské berně k roku 1397 (200 kop grošů), údajné klášterní příjmy známé kurii ve 14. století (300 hřiven stříbrných) a část 500 zlatých florentských zlatých pro období od roku 1348.⁴⁶ Dále je třeba si uvědomit, že částky vybírané panovníkem odrážely lépe finanční

B. LINA, Pavel. K předpokladům vzniku husitství ve východních částech. O tom, že se jednalo skutečně o stříbrné hřivny viz nastínění příjmu na s. 66 této práce.

Hřivna se při ražbě rovnala známým pětim grošům, jako průměr pro období lze užit zhruba kopu grošů (to vyplývá už z názvu tohoto typu hřivny, tzv. hřivna kopová).

⁴² Malého nastínění se ale příjmem přeci dostane v poslední kapitole.

⁴³ BOROVSKEÝ, Tomáš. Zvláštní berně v českém středověku. In *Dějiny a současnost* 24, 2002, . 2, s. 8-9. ISSN 0418-5129. Dále jen BOROVSKEÝ, Tomáš. Zvláštní berně v českém středověku.

⁴⁴ NODL, Martin. Sluší-li dávat císaři, ili nic? Berně a úroky ve středověkém českém království. In *Dějiny a současnost* 24, 2002, . 2, s. 2. ISSN 0418-5129. Dále jen NODL, Martin. Sluší-li dávat císaři, ili nic? Berně a úroky ve středověkém českém království.

⁴⁵ Národní knihovna České republiky, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. I.C.24., fol. 316v., *Cronicae et acta Caroli Quarti et regni Bohemiae concennentia*, Pantheon Godefridi Viterbiensis, 2. polovina 15. století. Pod stejnou signaturou dostupné na URL: <<http://www.manuscriptorium.com>> [cit. 2012-10-24]. Dále jen rukopis sign. I.C.24.

⁴⁶ Neplach byl roku 1348 prvním opatem, který tuto taxu zaplatil a tato platba je hodna pozornosti.

Rozšíření poplatků za církevní úřady v dobách avignonského zajetí papežů se nevyhnulo ani Opatovickému klášteru. Proces to byl dlouhodobý a postupný. Roku 1316 vznikla konstitucí *Ex debito* povinnost zaplatit poplatek za všechna obřady, jejichž držitelem jmenovala papež, jejichž držitelé byli sesazeni či svrženi ad složení do jeho rukou. Dále je důležité, že v případě větších obřadů (biskupství, opatství) odpovídala tato částka zhruba třetinou částí ročních příjmů, v případě menších šlo o částku odpovídající ročnímu příjmu po odečtení všech

pomery institucí, nebo kurie neměla možnosti pro stejný pohled.⁴⁷ Podle odhad se pohybovala výše roční berní mezi šestinou⁴⁸ až polovinou⁴⁹ ročních příjmů kláštera.

Finanční problémy a obtíže se splácením berní měly problémy vícero klášterů,⁵⁰ jako například uveďme za všechny kláštery Želiv,⁵¹ Sedlec,⁵² Nepomuk⁵³ i Třebíč⁵⁴. Ve stejném roce jako Opatovice nezaplatily berní dále například kláštery Teplice (80 kop) a Teplá (200 kop).⁵⁵ Využívání klášterů Václavem IV. je známé, nepokvapí proto, že tyto problémy kláštery provázely. Opatovický konvent tak nebyl ve svých finančních problémech ojedinelý. Nemáme starší doklady, jak se klášter vypořádával s berní královskou i zemskou. Finanční obtíže však byly jistě nemalého rázu, klášter přitom z Opatovic na sumu z jeho nesplácel. Aby opat jistě nebylo po chuti splácet takovou sumu rodu Opatovických, i kdyby hotové peníze navíc měl. Když by tak učinil, zbavil by se však postupně tím „ochrany a opravy“, jelikož by došlo ke splácení dluhu krále a opat by tak byl by opat „suverénním“ pánem, což by bylo daleko více než zásadní.

náklad . Viz RAPP, Francis. *Církev a náboženský život západu na sklonku středověku*. Brno, 1996, s. 22-23.

ISBN 80-85959-15-1. Dále jen RAPP, Francis. *Církev a náboženský život západu na sklonku středověku*.

Neplach byl do své funkce jmenován papežem po rezignaci předchozího opata, která jej zastihla za jeho pobytu u Svatého otce. Viz NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 26. Díky tomu získal papež právo požadovat poplatek za úřad, který byl stanoven z jeho na základě požadavku kurie, který Neplach přijal. A pro pozdější potvrzování úřadu se stal tradicí. V tomto případě je tak třeba přihlídnout k možné „výjimečnosti“ vzniku anáty, který Opatovice platily. Výše opatovického anátu je ale celkově nevyřešeným problémem.

⁴⁷ BOROVSÝ, Tomáš. *Zvláštní berně v českém středověku*, s. 10. Oproti tomu se Nohejlová domnívá, že královská berně vždy neodpovídala příjmům. Viz NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 35, pozn. 6. K tomu však nutno dodat, že panovník (Václav IV. obzvláště) hleděl na to, aby se berní využilo. Co však nelze odědit je to, že byly značné rozdíly mezi královskou berní a anátami. Kladruby platily berní 300 kop a anát 34 zlatých florén, klášter Teplá platil berní 200 kop a anát 260 zlatých florén. Viz NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 35, pozn. 6 a s. 39, pozn. 1. Situaci Opatovic známe a na příkladu Kladrub lze ale potvrdit, že vztah anátů ke skutečným příjmům kláštera nebyl přímo úměrnou. O složitosti této problematiky se ještě zmíní další kapitola. Problémem dále je, že Nohejlová při uvádění vyšší anátů pracuje s částkami z 18. století.

⁴⁸ LIBOR, Jan. *Účelník*. In. NODL, Martin (ed.). *Účelník českého středověku*. Praha, 2002, s. 189. ISBN 80-7203-448-0. Dále jen LIBOR, Jan. *Účelník*.

⁴⁹ ŠMAHEL, František. *Husitské echy: Struktury, procesy, ideje*. Praha, 2001, s. 21. ISBN 807106-468-8. Dále jen ŠMAHEL, František. *Husitské echy: Struktury, procesy, ideje*.

⁵⁰ LIBOR, Jan. *Účelník*, s. 188. Roku 1403 vypsali správci země Zikmund Lucemburský dokonce dvojitou berní. A dvojitou berní vypsali téhož roku po svém návratu ze zajetí také král Václav IV. Kláštery a města tak uvedly tohoto roku dokonce čtyřnásobek berní.

⁵¹ ECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1310-1378: Lucemburkové na českém trůně I*. Praha, 1999, s. 138. ISBN 80-85983-73-7. Dále jen ECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1310-1378: Lucemburkové na českém trůně I*.

⁵² ECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1378-1437: Lucemburkové na českém trůně II*. Praha, 2000, s. 235. ISBN 80-85983-98-2. Dále jen ECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1378-1437: Lucemburkové na českém trůně II*.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ FIŠER, Rudolf. *Třebíč: Z historie benediktinského opatství*. Třebíč, 2004, s. 111-112. ISBN 80-85571-16-1.

Dále jen FIŠER, Rudolf. *Třebíč: Z historie benediktinského opatství*.

⁵⁵ Rukopis sign. I.C.24., fol. 316v. URL: <<http://www.manuscriptorium.com>> [cit. 2012-10-24].

3.2. Zášť ve východních echách a Jan M stecký z Opo na

Pro výklad o dalších událostech, které klášter potkaly je nyní namíst zmnít se o situaci ve východních echách v době po zápisu kláštera panu Jaroslavu z Opo na. Po roce 1400 vypuklo ve východních echách zášť mezi n kolika šlechtici. Tyto drobné vzájemn pustošivé a loupežnické války t žce dopadaly na jejich panství a p sobily obtíže jim samým i jejich poddaným. Zášť nabylo takových obrátek, že o jeho vy ešení se zasazoval až papež Jan XXIII., který o to byl požádán jedním z ú astník , Jind ichem Lacembokem. S Jind ichem Lacembokem jsme se již v p edchozím textu setkali, stejn jako s Otou starším z Bergova, jehož synem byl Ota mladší z Bergova, i s Janem mladším z Opo na, synem zavražd ného Št pána z Opo na.⁵⁶

O zášť se dozvídáme z papežské buly, kterou papež Jan XXIII. pov uje litomyšlského biskupa Jana Železného vy ešením celé situace. V bule jsou také jmenování šlechtici, které Jind ich Lacembok jmenuje jako své nep átele. Nejprve se sám p iznává, že t mto šlechtic m také u inil škody, druhým dechem ale dodává, že ani oni mu nez stali nic dlužni. Dále jmenuje své protivníky, pány Mikuláše ze Žampachu jinak z Potštejna, Jana z Opo na jinak z He manova M stce, Jana e eného Pušku z Otaslavic a Otu z Bergova na Troskách⁵⁷ (Otu z Bergova a na Troskách je myšlen Ota z Bergova mladší). Mezi vladyky se jedná o Jana, Viléma a Beneše z Košumberka, Otíka e eného Bubna z H íšt , Beneše ze Srbec, Hašíka z Lužan, Ji íka z Krom šína, Raince z Morašic, Lidné e z Mikulovic, Jana ze Žestok, Jaroše z Chlumu a Václava e eného Ku ík z Újezdce.⁵⁸

Velkým agresorem byl podle papežské buly práv Jan M stecký z Opo na, který hlavn ve spolku s Otou z Bergova a Janem Puškou olupoval Jind icha Lacemboka nejvíce.⁵⁹ Bylo by tedy na míst se nad Janem M steckým z Opo na pozastavit, pro osudy kláštera je totiž zásadní osobou. Jan dosáhl plnoletosti v rozmezí let 1408-1410, p í emž roku 1410 již byl jeho sídlem He man v M stec. I Jan toužil po moci, kterou kdysi oplýval jeho otec i strýc, nešel však „cestou v rné služby králi“, ale cestou me e. Byl ú astníkem války mezi Polskem a ádem n meckých rytí jako žoldné ádu. Jeho první velká bitva ale nedopadla podle jeho p edstav, v bitv u Grunwaldu padl dne 15. ervence 1410 do zajetí, ze kterého se dostal až na ja e roku 1412.⁶⁰ Zajatc m v zn ným po uzav ení Toru ského míru vyplácel ád

⁵⁶ KALOUSEK, Josef. Zášť ve východních echách a p epadení kláštera Opatovického, s. 263-264. O zášť viz také NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 37, i ŠANDERA, M. *Páni z Dobrušky a z Opo na: Kolonizáto i, dvo ané a vále níci*, s. 67-70. Ale i další.

⁵⁷ KALOUSEK, Josef. Zášť ve východních echách a p epadení kláštera Opatovického, s. 263.

⁵⁸ Tamtéž s. 263-264.

⁵⁹ Tamtéž s. 264.

⁶⁰ ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opo na: Kolonizáto i, dvo ané a vále níci*, s. 67-68.

žold a pispíval jim na stravu. Jan Mstecký tak byl vádem podporován. Na druhou stranu ale poté vád své výdaje požadoval proplatit.⁶¹ Co se výplaty ze zajetí týče, musel být z něj vyplacen svou rodinou i páteli. Po návratu do vlasti tak byl chudší, (možná dokonce zadlužený) než když odjížděl. I tato skutečnost tak jistě hrála roli v jeho potřebě po majetku.

Když Janovi nevyšel první pokus, chopil se hned další příležitosti. Tou byl východoeský konflikt mezi Jindřichem Lacembokem a dalšími zmínovanými. Jak upozorňuje Šandera, není z něj jasné, zda loupil Jan Mstecký z Opava na Lacembokových majetcích až poté, co zpošobil on škody jemu. Nebo naopak zda byl Jan Mstecký z Opava prvním, kdo zaútočil a Jindřich Lacembok se pouze pokusil o odvetný útok. Šandera se přiklání spíše k verzi, že agresorem byl Jan Mstecký z Opava. Vzhledem k tomu, co o Janovi víme a k tomu, kam se uchýlil v pozdějších letech, je tato verze opravdu pravděpodobnější a dokresluje tak povahu tohoto válečníka. Přes svých loupeživých akcí spolupracoval Jan také s Petrou nejmladším zastolovic, se kterým ve spolku se později stal v děm tzv. Opavské strany.⁶² A podepsal Jan Mstecký z Opava stížný list české a moravské šlechty proti upálení mistra Jana Husa, spojil se s bratrancem Otou mladším z Bergova, který „...byl v této době členem ligy na obranu římské církve a víry.“⁶³ a přikročil k akci, která mu měla vynést alespoň část bohatství, po kterém toužil.

Ota IV. mladší z Bergova byl synem Oty III. staršího z Bergova, který byl švagrem Janova otce Štěpána z Opava. Matkou Jana a manželkou Štěpána tedy byla sestra Oty staršího Katarína z Bergova.⁶⁴ Jan mladší z Opava si tedy nemohl vybrat lepšího společníka než svého bratrance pro své konkrétní akce. Šandera uvádí, že v případě Janova dospívání nelze vyloučit jeho dočasné pobyty na místě, na kterém z hradů patřících pánům z Bergova.⁶⁵ Je tak možné, že v době svého dospívání strávil Jan Mstecký z Opava nemalý čas se svým bratrancem, se kterým tak mohl mít poměrně blízký vztah. O tom, že by se ale i Ota účastnil války v Polsku jako žoldnéř, zprávy nemáme. Zato víme, že i on sám měl spory, ve kterých nefiguroval se svým bratrancem. Příkladem je blíže neznámý spor Oty mladšího

⁶¹ ŠTĚPÁN, Václav. Ústřední žoldnéř z českých zemí (zejména Slezska a Severní Moravy) ve „velké válce 1409-1411“ zachycené prameny z velmistrovského archivu řádu německých rytířů. In *Asopis Slezského muzea*, série B, v. 1, s. 10. ISSN 0323-0678.

⁶² ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opava: Kolonizátoři, dvořané a válečníci*, s. 70. Opavská strana byla užším uskupením katolických pánů s protihusitsky orientovaných v rámci královské strany. Více o uskupení ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v rýně na českém severovýchodě: Opavská strana v husitské revoluci*. Praha, 2005. ISBN 80-86829-06-5. Dále jen ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v rýně na českém severovýchodě: Opavská strana v husitské revoluci*. Především kapitola I. *Přehledy vzniku opavského seskupení a jeho představitelé v době před husitskou revolucí*, s. 11-33.

⁶³ ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opava: Kolonizátoři, dvořané a válečníci*, s. 70.

⁶⁴ Tamtéž, s. 47, 57 a 67.

⁶⁵ Tamtéž, s. 67.

z Bergova s Mikulášem Zajícem z Hasenburka, jenž byl uzavřen krátkodobým písmem v říjnu roku 1414.⁶⁶

Již jsme si tedy naznačili, jaké povahy a jakých tužeb byl pan Jan mladší z Opatovic zvaný někdy Mstecký. A ukázali si, že ani jeho bratranec, který měl být ochráncem církve, se neubráníl touze po zisku dalšího bohatství i za cenu drobných válek. Důležité je také nezapomenout na Janova strýce Jaroslava z Opatovic. O něm byla uvedena poslední zmínka k roku 1404, kdy mu byla vrácena hodnost písaře zemského soudu. Poté se o něm v pramenech zmiňují v souvislosti se soudy následně až do roku 1410, kdy už o něm dále neslyšíme.⁶⁷ Někdy poté se tedy dle písemných zpráv ujímá Jan Mstecký z Opatovic.

V letech následujících po roce 1400 tedy vypukla ve východních částech pro život mnoha lidí nepříznivá situace. Počátky tohoto nepokoje sahají zřejmě k roku 1402.⁶⁸ Jelikož měl Jindřich z Lacemboku v tšinu majetků na Chrudimsku a áslavsku, méně už na Hradecku, stejně jako v tšině akcí zástí,⁶⁹ odehrávala se v tšině ptek zde. A šarvátky odehrávající se na Hradecku, se týkaly panství šlechticů, která byla od majetků kláštera vzdálena. Přímě tak zřejmě hospodaření kláštera nezasáhly, jak ale víme, přesto se v těchto letech klášteru potěbně výše financí nedostávalo. Jinak by se jistě „vyplatil“ z „opravy“ pána Jaroslava z Opatovic. Nemáme ani písemných zpráv o tom, že by si bratři stěžovali, že došlo i k poplavení jejich statků. Akce i se tak zatím drželi církevních majetků stranou, a se potykáním s představiteli královské moci nestránili.⁷⁰ To se ovšem zanedlouho mělo změnit.

Po dobu od začátku zástí do papežské buly nemáme z Opatovic ve sledovaném ohledu žádné významné zprávy. Co se dozvídáme, týká se inkorporací far⁷¹ a podobných záležitostí. Bratři uvnitř kláštera tak žili svým obvyklým životem, který jim ztrpčoval jen dohled pána z Opatovic, stejně tak se Petr Lazur neubráníl starostem se splácením dluhu. Násilné akce se ale zatím odehrávaly daleko od klášterních zdí.

3.3. Pád kláštera na svátek Všech svatých a smrt Petra Lazura roku 1415

Než se posuneme dále, je na místě zrekapitulovat dosavadní poznání. Od své plnoletosti, které dosáhl kolem roku 1410, se pokusil Jan Mstecký z Opatovic několikrát rychle zbohatnout. První jeho velkou akcí byl pokus o získání žoldu ve službách pádu

⁶⁶ ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v rní na eském severovýchod : Opatovická strana v husitské revoluci*, s. 20.

⁶⁷ ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opatovic: Kolonizáto i, dvo ané a vále níci*, s. 60-64.

⁶⁸ KALOUSEK, Josef. *Zástí ve východních částech a pád kláštera Opatovického*, s. 269.

⁶⁹ Tamtéž s. 267-274.

⁷⁰ ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opatovic: Kolonizáto i, dvo ané a vále níci*, s. 21.

⁷¹ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Píběhy kláštera Opatovického*, s. 34.

N meckých rytířů, který ale dopadl fiaskem. Hned po návratu ze zajetí se Jan z Opo na chopil další šance v podobě loupení na majetcích Jindřicha Lacemboka. Ani tyto loupeživé války však nevynesly Janovi Msteckému z Opo na tolik, co od života vyžadoval. Vzhledem k tomu, že se nám nezachovalo ze sledovaného období a prostoru mnoho zpráv, nevíme, kolik dalších akcí ještě podnikl. Vždy o samotném záští se dozvídáme až na základě papežské buly, jejíž opis přinesl do českých Vojtěchů Nováček a do studie zpracoval Josef Kalousek roku 1903.⁷²

Jan Mstecký z Opo na měl tedy za sebou minimálně dva velké pokusy o zbohatnutí a neznámo kolik menších. Na celých 14 let neslyšíme z pramenů o fungování vztahu kláštera a Jaroslava a potom Jana z Opo na, z čehož tak bylo relativně klidné. Jaroslav zemřel po roce 1410 a jeho synovec potom kromě hmotného majetku mohl zdědit z čehož i zápis z roku 1401 na Opatovický klášter. Tak je alespoň v tšinou označeno, pro se uchýlil k následující události. Ke dni Všech svatých (1. listopadu) roku 1415 nás *Staré letopisy české* informují o přepadání kláštera. *Starým letopisem českým* byla v nově krátká kapitola, není proto třeba je představit. Rukopis B nás o událostech informuje následovně: „*Také v to léto v temné noci pan Jan Mstecký a pan Bergov zlezli Opatovice klášter a opata Lacura umu ili až do smrti.*“⁷³ Rukopis b zase popisuje událost takto: „*Také toto léta na Vše svaté pan Jan ztekl Opatovice.*“⁷⁴ Na těchto dvou zprávách lze vidět to, na co poukával ve své studii Šla. Totiž že obě zkrácené verze vycházející z tytéž předlohy se vzájemně doplňují.

Tato událost byla v literatuře mnohokrát reflektována, za všechny jmenujme Kalouska, Nohejlovou i Šanderu.⁷⁵ Zatímco Nohejlová tak událost nehodnotí, objevuje se někdy v literatuře, nejen odborné, že motivem přepadání byla snaha vymoci si nezaplacenou dlužnou částku. Předkladem je již zmíněný Kalousek, který to jako možnou příčinu uvádí,⁷⁶ dokonce za fakt to ovšem považuje Břina.⁷⁷

⁷² KALOUSEK, Josef. Záští ve východních českých a přepadání kláštera Opatovického, s. 263. Z Kalouskova textu vyplývá, že on první se záští takto šířil na základě této buly zaobíral.

⁷³ ŠLA, Jaroslav. Staré letopisy české XV. století a jejich královéhradecká verze, s. 142. Rukopis sign. II.F.8. 192v. URL: <<http://www.manuscriptorium.com>> [cit 2012-10-24].

⁷⁴ ŠLA, Jaroslav. Staré letopisy české XV. století a jejich královéhradecká verze, s. 142. Rukopis sign. XIX.C.21. 120v. URL: <<http://www.manuscriptorium.com>> [cit 2012-10-24].

⁷⁵ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 37-38.

KALOUSEK, Josef. Záští ve východních českých a přepadání kláštera Opatovického, s. 275.

ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opo na: Kolonizátoři, dvořané a válečníci*, s. 70-71.

⁷⁶ KALOUSEK, Josef. Záští ve východních českých a přepadání kláštera Opatovického, s. 280.

⁷⁷ BŘINA, Pavel. K předpokladu vzniku husitství ve východních českých, s. 98-99.

Jako nejastřejší předvod přepadání kláštera je uváděn vymáhání této pohledávky. Nelze ale opomenout ani fakt, že v této době nepanovala v některých oblastech východních českých příliš bezpečná atmosféra, a že pan Mstecký a pan z Bergova podnikali výboje proti králi. O tom, že se jednalo o více válek, nás informuje listina, která je zmíněna níže. Předkladem neklidné atmosféry a úpadku cti k církvi může být i přepadání kláštera minorit v Novém Bydžovském místním městem. Tamtéž s. 99. i pozdější přepadání kláštera v Chotšově a Nepomuku

Pravdou je, že doklad o tom, že by Jan zdědil po strýci i tento zápis, nemáme. To nás ale nutí k zamyšlení, jaký by byl jiný důvod pro epadení. Kalousek také uvádí, že pro epadení nebylo ojedinelou akcí, ale bylo jedním z projevů neshod mezi Václavem IV. a Janem Msteckým z Opotova.⁷⁸ Pokud by šlo o „vymáhání“ dlužné částky, je zajímavé, že tak Jan neuposlechl hned po svém návratu z polského zajetí roku 1412. I to lze vysvětlit. Neznáme totiž rok úmrtí Jaroslava z Opotova, mohl být tedy ještě na živu a Jan tak právo částku vymáhat nemohl. Zápis na Opatovický klášter byl na rozdíl od toho na klášter ve Vilémově pouze pro Jaroslava. Po jeho smrti se ale Janovi naskytla už tehdy velká příležitost, jak rychle zbohatnout, a takovou příležitost si on nenechal ujít.

Akce, kterou Jan naplánoval na noc 1. listopadu, se společně s ním zúčastnil i jeho vnoučatý bratranec Ota mladší z Bergova, nemluvíme o dalších mužích, které jmenovitě neznáme. Kdyby se však jednalo o proslavenější šlechtice, jistě by byli v záznamech, bystrých, jmenování. Dalšími aktéry tak byli zřejmě členové družiny obou pánů. Naproti tomu Kalousek si pohrává s myšlenkou, že možná „...leckterý z vládyk, (sic) které známe z dřívejšího záští proti Lacembokovi, zúčastnil se také pro epadení kláštera Opatovického.“⁷⁹

Pokus o vymožení si dlužné částky se však zvrhl a došlo k „ublížení na zdraví s následkem smrti“, e dnešní terminologií. Ohledně data smrti Petra Lazura není zcela jasno. Nohejlová ve svém díle podává krátké vyjádření, dle kterého zemřel opat 18. prosince 1415, tedy zhruba měsíc po události.⁸⁰

O pro epadení se ale nedozvídáme pouze z tohoto jediného pramene, nýbrž ještě z jednoho. Tím pramenem je bula papeže Martina V. vydaná dne 5. prosince 1417 v Kostnici, která byla odpovědí papeže na stížnost části konventu ohledně pro epadení kláštera a volbu nového opata.⁸¹ Volba nového opata bude obsahem další kapitoly, nyní se tak zaměříme na

roku 1417 a plnění majetků biskupství v Litomyšli roku 1415. ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 4: Epilog bouřlivého veku*. 2. vydání. Praha, 1996. s. 57. ISBN 80-7184-075-0.

⁷⁸ KALOUSEK, Josef. Záští ve východních dějích a pro epadení kláštera Opatovického, s. 275.

⁷⁹ Tamtéž s. 275.

⁸⁰ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Průběhy kláštera Opatovického*, s. 37-38. O pro epadení kláštera viz poslední odstavec s. 37 a za závětek s. 38, dále pak s. 38., pozn. 2.

MENŠÍK, Ferdinand. Kdy zemřel kronikář Neplach? In *Sborník historický* 1, 1883, s. 200. Uvádí úmrtí tohoto opata v etn Lazurova dle kodexu, který označuje jako rukopis dvorské knihovny 1962 z konce 14. nebo počátku 15. století. „*Item obiit dominus Petrus dictus Lazur, solemniss abbas anno D. MCCCC. XV. Kal. Januari.*“. Což znamená 1. ledna 1415, ale jednalo by se o omyl. Šlo by tak zřejmě o 1. ledna 1416. To píše i Nohejlová. Dále se však dále domnívá, že podle rozdílů tečků chybí Menšíkovi číslice. Její mínění lze potvrdit. Například úmrtí předchozího opata Jana z Orle: „...anno D. MCCCLXXXIX. XVII. Kal. Aprilis.“. To budí opravdu dojem chybných číslic. Rekonstrukce pro rok 1416 by tak vypadala takto „...anno D. MCCCCXVI. Kal. Januari.“. To by jasně ukazovalo na 1. leden 1416. Nohejlová se domnívá, že se mohlo jednat o 18. prosinec 1415. To by byla nutná rekonstrukce ve formě „...anno D. MCCCCXVI. XV. ante Kal. Januari.“. Přesné datum nelze rekonstruovat bez originálního zápisu, který se mi spolu s kodexem nepodařilo dohledat. Jisté ale je, že Petr Lazur zemřel mezi 18. prosincem 1415 a 1. lednem 1416. Utopení tedy nepřichází opravdu v úvahu.

⁸¹ KALOUSEK, Josef. Záští ve východních dějích a pro epadení kláštera Opatovického, s. 282-283.

reakci nad p epadením kláštera. Zbuly se dozvídáme, že si brat i st žovali, že „...*pan Jan z Opo na s velkým množstvím pomocník v a spoluvinník v (sic) byl p istoupil nep átelsky k dot enému klášteru, oloupil jej o zlato, o st íbro, klenoty, ozdoby a jiné vzácné svršky, ba pobral i klenoty mrtvolám uloženým v hrobích, a tak prý t ikrát klášter oloupil, krom toho zajal n kdejšího opata Petra a dal jej utopiti.*“⁸²

Kalousek⁸³ stejn jako Nohejlová⁸⁴ se však k této žalob staví st ídm a upozor ují, že ze *Starých letopis eských* víme pouze o p epadení na Všechny svaté. Kalousek dále dodává, že pokud bychom p ipustili ješt další dv p epadení, jednalo se jist o n co menšího. Kdyby se jednalo o skute né p epadení, jist bychom o n m z letopis v d li. A p edevším by byla známa alespo n jaká zmínka, nebo v takovém p ípad by si konvent st žoval už d íve králi i papeži. Nemluv o možné reflexi této události v letopisech. A rozhodn by po dvou p epadeních kláštera bylo jeho osazenstvo lépe p ipraveno, t eba najatou posádkou, na p ípadný další útok. Pokud tedy k n jakým škodám došlo, mohlo jít o škody na majetku mimo klášter.⁸⁵ Celkov tedý hodnotí oba auto i žalobu jako nadnesenou, což je jist správné. Dále se z žaloby dozvídáme, že nechal Jan M stecký z Opo na opata Petra Lazura utopit, *Staré letopisy eské* však mluví pouze o umu ení. A vzhledem k tomu, že víme, že Petr Lazur zem el podle Nohejlové nejspíše dne 18. prosince 1415 (pokud se mýlí tak ješt pozd ji, viz výše s. 16, pozn. 80), jeví se informace o jeho utopení jako naprosto lichá.⁸⁶ Nemluv o tom, že, jak bude zmín no v následující kapitole, v dob po této události pobýval konvent v Hradci Králové. Auto i letopis tak m li informace „z první ruky“.

Dále se mniši zmi ují o tom, že je Jan M stecký z Opo na oloupil o zlato, st íbro, drahé svršky apod. Tato skute nost je jist pravdivá, nebo klášter m l mnohého zlatého a st íbrného ná iní a už ur eným k církevním ob ad m nebo k reprezentaci. Informace o uloupení klenot mrtvolám v hrobech je taktéž zajímavá. Mniši, jelikož klenoty nevlastnili, s nimi nemohli být ani poh bení. Pokud by bylo poh beným co vzít, mohlo se jednat snad jen o opaty poh bené v konventním kostele i dobrodince kláštera. V obou p ípadech, i když ve druhém více, se mohlo jednat o pom rn slušnou ástku, kterou tak mohli agreso i získat. Doložený, by sporn ,⁸⁷ je pouze poh eb markrab te Vladislava. S velkou dávkou pravd podobnosti je však možné uvažovat nad tím, že poh eb lena vládnoucí dynastie byl

⁸² Tamtéž, s. 282.

⁸³ Tamtéž s. 282-283.

⁸⁴ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 37-38.

⁸⁵ Svou roli tu mohlo hrát i starší záští odehrávající se ve východních echách, jemuž mohly padnout za ob i n které drobn jší majetky kláštera. Jan M stecký z Opo na tak mohl klášteru skute n uškodit t ikrát, o p epadení kláštera lze mluvit ale pouze jednou. Ve zbylých dvou p ípadech mohlo jít o poškození vesnic.

⁸⁶ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 38, pozn. 2.

⁸⁷ O Opatovicích píše Neplach naopak o Velehrad Pulkava. Viz s. 3, pozn. 9 této práce.

vzorem pro pohyb dalších šlechticů. Nebylo málo těch, kteří klášter obdarovali, a kteří tu tak mohli potencionálně spočinout.⁸⁸ I tak je to ale otázkou, aby tu vzhledem k pepadání kláštera a mučení opata morální pekážky agresor nebyly. I krádež drahých svršků se jeví jako pravděpodobná, jelikož se jednalo o cenná roucha, kterými klášter disponoval. K roku 1420 známe hodnotu klášterních rouch v zástavě, která činila 128 kop pražských grošů.⁸⁹

Výše uvedené tvrzení, že o pepadání se dozvídáme ještě z jednoho pramene, kterým je odpověď papeže na stížnost části konventu, není úplně pravdivá. Tato odpověď je reakcí na žalobu, jejíž text známe, a který se shoduje s papežovou odpovědí. Kalouskovi ani Nohejlové známa nebyla, nebylo s ní tedy dosud pracováno. Pozoruhodné je, že text p sobě, že byl přednesen ústně skrze mluvčího konventu, který není přímo jmenován, a který vše sdloval s ho kostí v srdci („...cum ingenti cordium amaritudine...“). K záznamu žaloby tak došlo 5. prosince v Kostnici a ještě téhož dne na ni papež reagoval. Krom tvrzení shodujících se s papežovou bulou je pozoruhodné, že se za opatovické benediktiny postavil i římský král Zikmund, který požadoval společně s nimi prošetření záležitosti a žádal, aby tím byl povolen pražský arcibiskup nebo litomyšlský biskup.⁹⁰ Jelikož byl král Václav tím, kdo dosazení Jana schválil (resp. jej doporučil), nebylo dle všeho, pro se na něho obrátit o podporu. O tu se naopak část konventu obrátila na jeho bratra Zikmunda jako římského krále, který pležitost, jak bratrovi dát najevo, že je králem římským a ochráncem církve, uvítal.

Jan Mstecký z Opatova a Ota z Bergova se svými pomocníky tak pepadli klášter pod rouškou tmy, a pokud zdoil Jan po svém strýci právo „opravy“ kláštera, měl by opat povinnost jej přes noc ubytovat, kdyby o to byl požádán. Pokud ale měl klášter s Janem spory, o kterých nevíme, „nezbývalo mu“, než pekonomat jeho zeřa klášter pepadnout.⁹¹ Stejně tak, pokud klášter splácel méně, než se Jan domníval, že jsou jeho možnosti, viděl toto jediné řešení. Vzhledem k vykreslení jeho povahy to není divné až tak p ekvapující, a neměl dosud období. Zpráva o pepadání kláštera se rychle roznesla a nepochybně rozlétla i krále Václava

⁸⁸ Například Kochan, dále Kojata, syn Hraběše (NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Píběhy kláštera Opatovického*, s.17), i bratři Hynek starší a mladší z Adršpachu (Tamtéž, s. 35). V případě bratří z Adršpachu se jedná o dobrodince, kteří v klášteře s největší pravděpodobností nespočinuli. O tom ale později.

⁸⁹ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Píběhy kláštera Opatovického*, s. 40

⁹⁰ ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VI. Pars I. Acta summorum pontificum res gestas Bohemicas aevi praeussitici et hussitici illustrantia. Acta Innocentii VII., Gregorii XII., Alexandri V., Johannis XXIII. nec non acta concilii Constantiensis 1404-1417. Acta Clementis VII. et Benedicti XIII. 1378-1417*. Praha, 1980, s. 35-36, 72. Dále jen ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VI. Pars I.*

⁹¹ Václav Hájek z Libočan ve své barvitě kronice nevyužil pro své vyprávění zmínku z letopisu, že agresori pekonomali zeřa kláštera, ale sepsal, že se oba pánové dostali do kláštera s v domím opata, který je hostil.

HÁJEK, z Libočan Václav. *Kronika česká*. Praha, 1819. Digitální knihovna ÚK FF MU.

URL: <<http://knihovna.phil.muni.cz/dl/oldbooks/kronyka-ceska-hajek-z-libocan-1819/pg-770>> [cit. 2012-10-05].

IV., ten ovšem úto ník m už 31. ledna 1416 odpustil: „...*urozeným pánóm panu Janovi mlazšiemu z Opo na otjinud z M stce, a panu Otovi z Bergova otjinud z Trosk, všecy viny, nechuti i protivenstvie, kterých jsú sie byli dopustili, proti Jeho Milosti a proti korun eské, a zvlášť pro ten klášter Opatovický i jinak, kteráž jsú s Jeho Milostí byli zašli do sie chvíle, jim i jich všem, kte íž jsú vedlé nich zašli v t ch válkách, z své zvláštnie milosti odpustil jest milostiv a je p ijal jest ke své milosti...*“.⁹²

Jedním z d vod odpušt ní byly nepochybn finance. Roku 1401 m l totiž král Václav IV. v i Jaroslavovi z Opo na a jeho synovci Janovi doložené dluhy ve výši 1000 kop groš pražských. Krom zápisu na klášter v Opatovicích ve výši 200 kop získali Jaroslav a Jan roku 1401 ro ní úrok 100 kop z bern kláštera ve Vilémov práv na uvád ný dluh.⁹³ A pochybnosti o tom, že by byly dluhy roku 1415 již vyrovnány, jsou jist na míst .

Víme, že mniši z kláštera uprchli a k volb nového opata po smrti Petra Lazura se sešli za pevnými hradbami Hradce Králové, kde zvolili jeho nástupce, protože do kláštera se vrátit nemohli. Informuje nás o tom listina arcibiskupa Konráda z ledna 1416: „...*hac vice de dicto monasterio alienati et expulsí, ad monasterium fratrum Minorum in Grecz Regine dicte Prag. dioc., ubi ipsis locum pro eleccione futuri abbatis elegrant...*“.⁹⁴ Rozhodnutí provést volbu u brat í minorit nebylo jist náhodné. Po „úprku“ z kláštera hledali mniši úto íšt v nejbližším okolí. Volba tedy logicky padla na Hradec Králové, který jim po d sivém zážitku skýtal pevnou ochranu za svými hradbami. Krom ochrany zdí se jim dostalo také ochrany a pomoci duchovní, práv od brat í minorit , kte í je u sebe ochotn „uschovali“. Nejen mniši, ale i samotný mu ením ztrýzn ný opat Petr Lazur našli zde prozatím klidu. Opatova cesta životem zde ale kon íla, zhruba m síc a p l se lé il z následk mu ení, až jim nakonec podlehl. Je tak otázkou, kde byl poh ben. Zda se tak stalo u brat í minorit , í byl po návratu do kláštera poh ben v konventním kostele.

V dob jeho smrti však ješt mniši netušili, kdy se budou moci do kláštera vrátit. Volba nového opata se konala v lednu, nebo trvalo, než se zpráva donesla k volitel m do míst vykonávání jejich duchovních povinností. Stejn tak jejich cesta do Hradce Králové nebyla vždy krátkou záležitostí (nap . pro Oneše, probošta ze Slezské St edy),⁹⁵ nemluv o

⁹² PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl I., s. 197, . 12. Praha, 1840. Dále jen PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl I.

⁹³ SEDLÁ EK, August. (ed.) *Zbytky register král v úmských a eských (1361-1480)*, s. 62 . 372.

⁹⁴ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim. Liber VII. Ab anno 1410 usque ad annum 1419*, s. 188. Praha, 1886. Dále jen EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim. Liber VII.*

⁹⁵ Tamtéž. s. 188. Zde psán jako „...*Onsso, prepositus in Nouoforo...*“. Ze zbylých dvou proboštví byli dále p ítomní „...*Johannes Czanka, prepositus in Wrchlab...*“ a „...*Martinus, prepositus in Walstat...*“. Proboštví

tom, že se jednalo o zimní m síce. Do kláštera se brat i navrátili nejpozd ji v únoru, nebo 31. ledna 1416 byl král s Janem M steckým z Opo na a jeho bratrancem Otou z Bergova již smí en. Do té doby nebylo v klášte e bezpečí, nebo brat i nev d li, zda se nebude podobný in opakovat. i je dokonce možné, že oba pánové klášter n jaký as opanovávali.⁹⁶ Po návratu do kláštera tak ekalo bratry, p edevším laiky, mnoho práce na opravách. Tato akce, která m la dle mín ní Jana M steckého z Opo na jemu samému p ilepšit, mu tak nejspíše nep inesla tolik, kolik si p edstavoval. Zárove mu nep idala na dobré pov sti, nemluv o tom, že finan n zasáhla klášter. Pro výkon svých povinností bylo pro mnichy nutné, aby si po ídili nové ná iní a mešní roucha, což byl další výdaj vedoucí k horším platebním schopnostem kláštera. Nebo se nejednalo o v ci zanedbatelné ceny. Jan M stecký z Opo na tak sob více uškodil, než získal.

Výše psaný text pracoval s p edpokladem, že Jan M stecký z Opo na zd dil po svém strýci právo „opravy“. Vzhledem k naší nedostate né znalosti p esných „právních norem“ tehdejší doby nelze íci, jak se konkrétn celá v c opravy m la. Prvním, kdo vykonával funkci oprávně kláštera, byl jeho zakladatel, v tomto p ípad tedy panovnická dynastie. A ten mohl tuto „funkci“ p evést na jinou osobu. Tak se inilo zápisem, kterým získala daná osoba toto právo do své smrti. Nejednalo se tedy o opravu d di nou. Jan M stecký z Opo na tak *de iure* nemohl zápis (resp. právo opravy) po strýci zd dit. Jako pravd podobn jší verze se tak jeví možnost, že jeho strýc zem el, ale do své smrti nedostal zaplacenou „celou ástku“. Nebo tohoto dojmu nabyl alespo jeho synovec, který tím získal záminku pro sv j in. V dob , kdy se tuto ástku „pokusil vymoci“ ale *de iure* majitelem zápisu nebyl. Nebo zápis z roku 1401 o d di nosti nehovo í.⁹⁷ Nem l tedy faktické právo mluvit do klášterní správy, pouze teoretické na nezaplacenou ástku.

Na záv r této kapitoly o „specifickém“ zp sobu vymáhání dlužné ástky je p ipojena poslední poznámka, která dokresluje zp soby pana M steckého. I po roce 1415 nep estal Jan M stecký z Opo na s n kdy „pochybnými“ zp soby a pokusy o zbohatnutí.⁹⁸ A k roku 1418 dokonce obsadil svou družinou Miletín, který byl v této dob majetkem ádu n meckých

v K esoboru, prodal opat kláštera v Opatovicích již roku 1289 (Viz. Nohejlová s. 60). Dále tu byl ještě „...*Johannes, prepositus in Comarow Olom. dioc.*...“, který pocházel z proboštví, které Opatovickému klášteru nenáleželo. O n m se ale ještě následující text zmíní, nebo byl on následujícím opatem.

⁹⁶ KALOUSEK, Josef. Zášití ve východních echách a p epadení kláštera Opatovického, s. 277.

Dále pak nap . NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 38. i nov ji stejn tak ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opo na: Kolonizáto i, dvo ané a vále níci*, s. 71.

⁹⁷ V p ípad , že by král Václav IV. zapsal po Jaroslavov smrti jeho synovi stejná práva, mohl by se ten opírat o lepš záminku než o Jaroslav v zápis. O tom, že by se tak stalo, se ale zmínka nezachovala. Proto je t eba být opatrn jší.

⁹⁸ ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opo na: Kolonizáto i, dvo ané a vále níci*, s. 72.

rytí . Svou akci hájil s tvrzením, že mu švédský král dluží peníze za staré služby (žold a výdaje za dobu, kdy stál v jeho službách v bitvě u Grunwaldu).⁹⁹ Toto tvrzení mu posloužilo pouze jako záminka, aby mohl uskutečnit svůj další pokus o zbohatnutí. A tak ani poté, co jeho vinou zemřel opat Petr Lazur a král mu odpustil jeho viny, se tento šlechtic nezastavil před ničím. Vím, že vím, že jsem spáchaným na Opatovickém klášteře se tak pán z Opatowa zjevně nepoužil.¹⁰⁰

⁹⁹ Tamtéž, s. 72-73.

A víme, že minimálně v době po uzavření Torunského míru mu švédský král poskytl na stravu i vyplácel žold. Zřejmě ale nedošlo k zaplacení všech jeho výdajů, a tak měl záminku pro svůj čin. Záminkou mohla být i skutečnost, že švédský král požadoval proplacení výdajů, které měl s podporou svých válečníků v polském zajetí. Jan M. Stecký z Opatowa se tak cítil ukřivden.

¹⁰⁰ Tato skutečnost je dalším příkladem k tomu, že se roku 1415 jednalo skutečně o vymáhání dlužné částky. Respektive o čin podložený skutečnými, a možná diskutabilními, nároky. Že by byl zápis na Opatovický klášter předem dictum Jana M. Steckého z Opatowa po strýci, je pouhou teorií. I tento argument jí ale dodává větší pravděpodobnosti.

4. Opat Jan II. (1416-1436)

4.1. Opravená volba

Po é e Petra Lazura tedy nastává éra opata Jana. Než se ale dostaneme k situaci kláštera za jeho správy, je třeba osvětlit, za jakých okolností byl do své funkce uveden.¹⁰¹ Volby nového opata v Hradci Králové jsme se již dotkli, i když jen velmi stručně. Víme tedy, že se volba konala v Hradci Králové a mimo jiné se jí zúčastnil také Jan, probošt z Komárova, Komárov však podle našeho poznání proboštvím kláštera v Opatovicích nebyl (viz s. 24 pozn. 117). Jan byl jedním ze dvou doložených kandidátů na opatský stolec, druhým byl Petr, farář z Bohdaně.¹⁰² Nad kandidaturou Jana se pozastavuje Nohejlová, která se ji pokouší vysvětlit tak, že Jan byl sice proboštem jiného kláštera, ale byl snad mnichem opatovickým.¹⁰³ O této volbě nás zpravují dva prameny, notářská listina arcibiskupa Konráda a bula papeže Martina V.¹⁰⁴ S oběma prameny jsme se setkali v předchozím textu v souvislosti s vypádem kláštera a útekem konventu do Hradce Králové.

Nejprve k notářskému zápisu arcibiskupovy kanceláře z 27. ledna 1416. Podle nich došlo k volbě za účasti dvaceti volitelů, ze které vzešel vítězný Petr. Potvrzení této volby žádali bratři od arcibiskupa, který ji schválil a vyhlásil lhůtu pro její případné napadení. Tu se ozval Jan, druhý kandidát, který s tvrzením, že byl volen staršími členy konventu, a že jemu tedy náleží v tší právo být opatem. Arcibiskup tedy po prohlédnutí spisu o volbě požádal Petra i Jana, aby se vzdali svých hlasů a bratři mohli volit znovu. Poté si povolal volitele

¹⁰¹ V této souvislosti BILINA, Pavel. K předpokladům vzniku husitství ve východních Čechách, s. 84. Který se domnívá, že od roku 1348 rozhodovala o novém opatu kurie bez ohledu na práva bratří volitelů. A že právo volit bylo opět uplatněno až při volbě nástupce Petra Lazura. K tomu však nutno dodat, že roku 1348 byl sice nový opat Neplach vyvolen kurií, to ale z důvodu rezignace opata dřívejšího a dlouhodobějšího pobytu Neplacha u kurie, viz KLICMAN, Ladislav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus I.*, s. 554, . 973. Neplach v nástupce, Jan z Orle, však byl potvrzen kurií až na základě volby probíhající v klášteře, viz STLOUKAL, Karel (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus IV.* s. 191, . 341. Stejně tak Jan v nástupce, Petr Lazur došel úřadu řádnou volbou v klášteře a kurie jeho zvolení potvrdila, viz EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber III. – IV. Ab anno 1373 usque ad annum 1390.* Praha, 1879, s. 208. Dále jen Dále jen EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber III. – IV.*

Informace, že od roku 1348 až do volby Petra Lazura (1389) rozhodovala o novém opatu kurie, se tak nepotvrzuje. Tento dojem u Bily vzbudil důsledek avignonského papežství - potvrzování úřadů za úplaty. Jde tu pouze o důsledek avignonského papežství.

¹⁰² KALOUSEK, Josef. Zášť ve východních Čechách a vypádem kláštera Opatovického, s. 276.

¹⁰³ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 38, pozn. 4.

Problémem zde je dosud nevyjasněná terminologie pojmu proboštví. Stejně tak ještě stále nedostatečně znalostí fungování benediktinského řádu. Jak mi upozornil doc. Jan Stejskal, kandidovat na funkci v benediktinském klášteře a mohl v podstatě jakýkoliv benediktin. V době kandidatury tak Jan nemusel být členem opatovického konventu.

¹⁰⁴ Arcibiskupská notářská listina uvedena v EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII.*, s. 188-190. O papežské bule pak KALOUSEK, Josef. Zášť ve východních Čechách a vypádem kláštera Opatovického, s. 281-283.

k sob do Prahy, kde mu oni ponechali plnou moc. Tím padlo bím volby opata na arcibiskupa, který vyvolil za opata bratra Jana. K tomuž ho mimo jiné dovedla příze, kterou choval král k němu Janovi.¹⁰⁵

Než bude následovat rozbor volby, pozastavme se ještě jednou nad místem, kde byla vykonána. V tom je důležitý odstavec, který o důvodech a místu volby hovoří: „...*hac vice de dicto monasterio alienati et expulsi, ad monasterium fratrum Minorum in Grez Regine dicte Prag. dioc., ubi ipsis locum pro electione futuri abbatis elegrant...*“.¹⁰⁶ V této souvislosti je pozoruhodné, co uvádí ve svém díle Nohejlová při vyprávění o době opata Jana z Orle: „*Nesta il však horlivý hospodá, aby udržel také mravní řád svého kláštera v asu obecné zkázy. Mnich Petr, sveden byv prý jinými mnichy, ukradl peníze klášterní. Byl za to uvězněn, ale na prosby bratra jeho, rytíře Jiříka, který se o něj ho obával. Byl odevzdán bratřím minoritům (nevíme, kde), tam se potom vzorně choval a toužil zpět do Opatovic. Utekl s prosbou k papeži a papež mu návrat povolil, opatřiti opatřtný vstup měl mu arcibiskup pražský, arci tak, aby vážnost opata neutrpěla.*“.¹⁰⁷

Nohejlová sice oba údaje o minoritech nespojuje,¹⁰⁸ nelze však vyloučit, že i výše uvedená informace z roku 1375 se zmiňují o klášteře minoritů v Hradci Králové.¹⁰⁹ V této souvislosti je pozoruhodná informace, že měl Opatovický klášter právo podací ke kostelu sv. Petra na předměstí Hradce Králové.¹¹⁰ Nevíme sice od kdy, jistě ho však měl od roku 1360 a v době volby opata Jana u minoritů byl zdejší farářem bratr Tomáš.¹¹¹ I tento faktor tak hrál jistě roli při přijetí konventu u minoritů. Jak se totiž dozvídáme z notářské listiny, volby se účastnili nejen volitelé ale také celý konvent kláštera.¹¹² Avšak zásadním a i bez dalších informací dosti ujícím argumentem je skutečnost, že minoritský klášter byl jako jediný uvnitř opevněného jádra města.¹¹³

Nyní se ale vraťme zpět k listině vzešlé z arcibiskupské kanceláře jako reakci na probíhající volbu a následné události. V úvodu listiny stojí, že se arcibiskup dozvěděl o

¹⁰⁵ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII.*, s. 188-190. Dále KALOUSEK, Josef. Zášť ve východních částech a pádění kláštera Opatovického, s. 276-277. O volbě a jejích okolnostech také NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 37, pozn. 2 pokračující na následující stranu a text na s. 38 a 39.

¹⁰⁶ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII.*, s. 188.

¹⁰⁷ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 31, datace zdroje pak v pozn. 6.

¹⁰⁸ Bu to si autorka oba údaje nespojila, i při možné spojitosti nepřišla hodná zaznamenání.

¹⁰⁹ V případě bratra Petra posloužil minoritský řád jako „výchovná a přísnější ruka“.

¹¹⁰ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 55, dále pak pozn. 6 na téže stránce.

¹¹¹ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII.*, s. 188

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ BLÁHA, Radek. *Putování po hradeckých středověkých kostelech a kláštřech*. Hradec Králové, 2011, s. 20-21. ISBN 978-80-87172-05-3.

uvolní opatského stolce skrze smrt Petra Lazura, nijak však nereflexuje způsob jeho smrti.¹¹⁴ Skutečnost, že je pominuto při epadení kláštera i smrt opata Lazura svědčí o tom, že zde bylo při volbě vyšších míst události dále nerozebírat.¹¹⁵ Přesto však je zmiňováno, že byl klášter bratřím odcizen a oni byli nuceni volbu vykonat v Hradci Králové. Další důležitou informací je, že jedna část volitelů volila bratra Petra a druhá část bratra Jana: „...*et sic una pars fratrem Petrum, pleb. eccl. in Przielucz, alia vero pars fratrem Johannem, prepositum in Comarow prope Brunnam Olom. dioc. elegerunt ac decretum electionis quoad personam prefati fratris Petri sub sigillo conventus nostris in spiritualibus vicariis generalibus presentauerunt, huiusmodi electionem approbati et dicto fratri Petro munus confirmationis ad dictam abbaciam imponendi petentes.*“¹¹⁶ Tedy, že v konventu nepanovala jasná shoda, koho za příštího opata zvolit. Nakonec byl do zápisu a žádosti o potvrzení volby jako opat uveden bratr Petr. Což musel schválit celý konvent, tedy i druhá část volící bratra Jana.

Nohejlová pozastavující se nad jeho kandidaturou uváděla, že byl Jan mnichem opatovickým a zároveň snad proboštem jiného kláštera.¹¹⁷ V době volby už však proboštem nebyl: „...*Johannes, olim prepositus in Comarow...*“¹¹⁸ O Janovi se dozvídáme i odjinud, totiž z již zmiňované žaloby mnichů ke kurii. V této žalobě se dozvídáme, že Jan byl bratrem a proboštem klášterním, který pro neshody s opatem Petrem Lazurem (špatný způsob života) klášter opustil.¹¹⁹ Dále se dozvídáme, že odešel k Janu Msteckému z Opava, kterému slíbil

¹¹⁴ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII.*, s. 188.

¹¹⁵ KALOUSEK, Josef. Záštit ve východních částech a při epadení kláštera Opatovického, s. 277. EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII.*, s. 188.

¹¹⁷ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 38, pozn. 4.

K tomu však BŘÍZDA, Pavel. K předpokladům vzniku husitství ve východních částech, s. 84. Ten tuto skutečnost nepřímo vysvětluje tak, že klášter v Opatovicích načas spravoval proboštsství v Komárově. A uvádí to jako poměrně málo známou skutečnost, ovšem bez uvedení zdroje. Zřejmě ale vychází z textu arcibiskupské listiny, i ze starší literatury. Stejně tvrzení ohledně kláštera pochází také od MICHL, Karel. *Husitství na Hradecku*, s. 10. „...*a v r. 1416 mu bylo svěřeno povelství v Komárově u Brna.*“ (myšleno klášteru). Ve skutečnosti ale toto proboštsství nikdy Opatovický klášter nespravoval, viz FIŠER, Rudolf. *Třebíč: Z historie benediktinského opatství*, s. 115-133.

Pravdou je, že je obsazení proboštsství v Komárově na přelomu 14. a 15. století nejisté. Poté, co se stal na začátku 90. let 14. století komárovský probošt Jindřich opatem kláštera v Třebíči, byl tento post volný. O jeho obsazení se pokusil sám papež, který údajně „rezervoval“ pro římského kardinála Bartolomeje, lena benediktinského řádu. K uvedení do funkce pro jeho smrt již ale nedošlo. Ještě roku 1398 však nebylo proboštsství obsazeno a papež upomínal opata o jeho obsazení. Téhož roku se stal proboštem Lev Jan, který je v této funkci naposled zmiňován k roku 1409. Viz. Tamtéž, s. 119.

Další zmínka je až z roku 1412, kdy byl proboštem Mikuláš z Moravy. Viz ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VI. Pars I* s. 402, . 681.

Jan tedy mohl být zdejším proboštem v rozmezí let 1409-1412-1415. V lednu 1416 se již údajně nastínil volby jako bývalý probošt a k roku 1412 je zmíněn probošt Mikuláš. Dlouho tedy tuto funkci nezastával.

¹¹⁸ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII.*, s. 188.

¹¹⁹ KALOUSEK, Josef. Záštit ve východních částech a při epadení kláštera Opatovického, s. 282.

velkou sumu peněz, dopomůže-li mu k opatské berle.¹²⁰ Jak ale víme, informace z této žaloby jsou místy nadsazené, někdy dokonce záměrně nepravdivé, proto je nutno odjinud nepodložené informace vnímat kriticky. Že byl Jan proboštem Opatovického kláštera, se dozvídáme i z jiného zdroje. Roku 1406 je jako probošt kláštera zmíněn jistý bratr Jan.¹²¹ Pravděpodobně se tak jednalo o stejnou osobu. Pokud tedy vezmeme za samozřejmé, že odešel Jan pro špatný život z kláštera, stalo se tak po roce 1406.¹²²

O odchodu bratra z kláštera pro nevhodný život se tato práce zmiňuje například na příkladu mnicha Petra (s. 23). Ten se do kláštera vrátil až díky pomoci papeže. Nebyť tedy, zřejmě by zpět nebyl přijat a zůstal by prozatím u hradeckých minorit. To je zajímavá skutečnost, neboť Jan také musel odejít do jiného kláštera. A Komárov, kde byl před rokem 1416 proboštem, byl proboštvím benediktinského kláštera v Tebíně.¹²³ Z téhož konventu, kde zastával podobnou funkci probošta komárovského, se Jan vrátil zpět do svého domovského kláštera a kandidoval na funkci opata. Otázkou je, kdy o proboštskou hodnost přišel. Muselo se tak stát zřejmě před vypáčením kláštera. Jinak by se musel Jan nejprve dozvědět o vypáčení kláštera a špatném stavu Petra Lazura, následně se vzdát proboštsví a vydat se zpět bohatší o nové zkušenosti s touhou po opatské hodnosti.

A právě tento Jan napadl Petrovu volbu (a listina o jeho zvolení odešla k arcibiskupovi pod písemně a schválením konventu) s tvrzením, že má v té věci právo být opatem: „...*sibi melius et pinguius (sic) jus tamquam a senioribus electo in dicta abbacis et ad eandem abbaciam competere.*“¹²⁴ Jan tu při svém napadení Petrovy volby opatem operuje s tím, že byl volen od starších, proto má lepší právo být opatem. Neoperuje tu s podobou mnichů. To i skutečnost, že za opata byl při zápisu vybrán Petr, ukazuje na to, že byl Jan volen o něco méně bratry než Petr.¹²⁵ Je poněkud s podivem, že část konventu volila za opata mnicha, který z kláštera odešel údajně pro špatný život. Proto je třeba za touto volbou hledat příčiny. Z dochovaných pramenů vystupuje přímě pouze tvrzení části konventu v žalobě k papeži, že Jan slíbil Janu Msteckému z Opatova velkou sumu peněz, bude-li zvolen opatem,

¹²⁰ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 37 a 38, pozn. 2. Pokud víme, že část konventu byla s Janem nespokojena, jeví se jeho odepření v souvislosti s panem z Opatova, který klášter vypádl, jako logické. Byl nejvhodnějším kandidátem pro odepření nevídaného opata.

¹²¹ TADRA, Ferdinand (ed.). *Soudní akta konzistoře pražské (Acta judiciaria consistorii pragensis) z rukopisů archivu kapitolského v Praze: část V. (1406-1407)*. Praha, 1899, s. 97-98.

¹²² Snažil jsem se o Janovi jako komárovském proboštovi dohledat více, lež neúspěšně.

¹²³ FIŠER, Rudolf. *Tebín: Z historie benediktinského opatství*, s. 115.

¹²⁴ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII.*, s. 189.

¹²⁵ Benediktova věhrole nezná žádný argument, že kandidát volený staršími má v té věci právo na úřad. HOLZHERR, Georg. *Věhrole Benediktova: Uvedení do křesťanského života (komentář)*. Praha, 2001. ISBN 80-902682-3-4. Dále jen HOLZHERR, Georg. *Věhrole Benediktova: Uvedení do křesťanského života (komentář)*.

a že ke své hodnosti p íšel nekanonicky a simonií.¹²⁶ Jak ale víme, Jan byl skute n volen jednou ástí konventu, jako opat byl ale ur en Petr. A Jan tuto volbu pouze napadl a arcibiskup uznal za opata jeho. Tato obvin ní se tedy nezakládala na skute ných událostech, alespo dle notá ského zápisu arcibiskupské kancelá e, který se odvolával na dekret volby. Text žaloby je tak v n kterých p ípadech jasn nadsazený, v p ípad tvrzení o nekanonické zp sobu nabytí volby dokonce prokazateln ěživý.

Z dnešního pohledu by bylo možno íci, že Petrovy zkušenosti byly na „rovni správy farnosti“ a Janovy „na rovni správy proboštví“,¹²⁷ mohl by se tedy dnes z tohoto hlediska zdát povolán jší. Problém tu nicmén op t je definice onoho pojmu proboštví a skute ný rozsah proboštových povinností. Na druhou stranu ovšem z kláštera z n jakého d vodu odešel (snad pro onen špatný život), a tak byl konventu bližší Petr. Pokud by bylo pravdou, že m l jistou dohodu s Janem M steckým z Opo na, musel by ten p inutit k jeho volb ást konventu a zároveň zasáhnout p i arcibiskupov rozhodování. A dle notá ské listiny se arcibiskup rozhodl krom jiného na základ královny p ízn k e enému bývalému proboštovi Janovi. Jak ale uvádí Nohejlová, nezdá se toto pravd podobné, nebo v dob volby byl král na oba pány rozho en za p epadení kláštera a vedl s nimi drobné války a k usmí ení oficiáln došlo až 31. ledna, kdežto Janovi byl ú ad potvrzen 27. ledna, emuž jist p edcházela dlouhodob jší jednání a ešení.

Sumou, kterou by Jan cht l pánovi M steckému zaplatit, by z ejm bylo doplacení oné královské bern a snad i dalších pen z. Nezbytné je však upozornit na to, že po smí ení krále s Janem M steckým z Opo na už dále neslyšíme o tom, že by s ním m l konvent n co společného. Dále je podstatné, že ást nespokojeného konventu sice papeži žalovala, že slíbil nyn jší opat panu M steckému sumu za své zvolení. O tom, že by mu n co zaplatil, se ale nezmi ují. Pokud by k tomu došlo, jist by to do žaloby uvedli, nebo by se jednalo o zpronev ení klášterních pen z, což by byl pro jejich žalobu další argument. Nebo ten by byl

¹²⁶ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 37 a 38, pozn. 2.

¹²⁷ Rozsah P elou ské farnosti nám není znám. Spole n s farností ve (Starých) Ždánicích m la p íjem 50 h iven st íbrných. KROFTA, Kamil (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus V.*, s. 611-612, . 1123. Proboštví v Komárov m lo ve vlastnictví zhruba deset vsí a p íjmy z dalších poplatk . FIŠER, R. *T ebí : Z historie benediktinského opatství*, s. 111-112. Srovnání ale není možné, nelze tak íci, zda m l komárovský probošt Jan opravdu zkušenosti s v tší správou. D ležitě dále je, že na p elomu 14. a 15. století byl, za neúpln jasných okolností, p elou ský plebán povýšena na p evora (probošta – *prior*) a zdejší ádová instituce na p evorství (proboštví). VOREL, Petr. *D jiny m sta P elou e. Díl I.: 1086-1618*. P elou , 1999, s. 14-15. ISBN 80-238-4119-X. Dále jen VOREL, Petr. *D jiny m sta P elou e. Díl I.: 1086-1618*. Podstatné a zajímavé je, že Petr tu vystupuje jako fará , nikoliv jako probošt. O povýšení informuje listina z roku 1403. KROFTA, Kamil (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus V.*, s. 1263-1264, . 2155.

prokazatelný. A nakonec poslední důležitý bod je ten, že už o necelý rok a půl po potvrzení Jana ve funkci došlo k zápisu bern z kláštera Petrovi z astolovic, o tom ale později.¹²⁸

Bylo by na místě pozastavit se nad rozkolem volby a arcibiskupovým řešením. Protože Jan Petrovo ustanovení do funkce napadl, rozhodoval v této záležitosti pražský arcibiskup. V notářské listině arcibiskupské kanceláře se uvádí, že volitelé ponechali svůj hlas arcibiskupovi, aby on rozhodl o novém opatovi. V tomto případě tak došlo k naplnění lánku o „Ustavení opata“ řehole sv. Benedikta. Podle ní je předpokladem dobré volby jednomyslná volba komunity. Budoucí opat však musí být potvrzen biskupem, který se tak má především o jeho vhodných vlastnostech. V případě nevhodné volby jsou okolní opatové nebo klesané povinni biskupa informovat.¹²⁹ A arcibiskup zasáhl. Dle svých slov byl při rozhodování směřován mimo jiné královou přízní, kterou choval k bratru Janovi.¹³⁰

Když se oprostíme od možnosti, že rozhodnutí arcibiskupa ovlivnil Jan Mstecký z Opočna, nezbyvá, než se spokojit s tím, že král byl snad z nějakého důvodu nakloněn více bratru Janovi. Král Václav IV. jako zeměpán měl nepochybně vliv na arcibiskupovo rozhodnutí, nebo se jednalo o královský klášter. I z praktických ekonomických aspektů se jevílo Janovo zvolení jako lepší volba. Jelikož zastával funkci probošta v Komárově, měl lepší kontakty než pěloučský farář Petr a měl „snad“ bohatší zkušenosti se správou. Mohl se tak jevit jako člověk, který spíše zaplatí vysoký anát 500 zlatých¹³¹ a stejně tak bude splácet královské berně. Komárovské proboštství by tu mohlo hrát ještě další roli. Víme, že v případě obsazení tohoto proboštství zasahovala kurie a dokonce se v jednom případě snažila o jeho obsazení vlastním kandidátem z řádu.¹³² Nelze tedy vyloučit, že měl Jan styky s kurií, které mohly v případě řešení rozkolu hrát také v jeho prospěch.¹³³

Nyní ještě krátce ke stížnosti části konventu k papeži na zvoleného opata Jana, o které se dozvídáme z buly Martina V. vydané dne 5. prosince 1417 v Kostnici. Částě nás jsme s ní již pracovali, je ale třeba dobrat ještě některé aspekty. Bratři v ní obvinili Jana Msteckého z Opočna z trojího přešednutí kláštera a uvedli, že se dostal Jan k opatské berle neprávem a

¹²⁸ KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archiv domácích i cizích*. Díl XVI. Praha, 1897, s. 95-96. Dále jen KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archiv domácích i cizích*. Díl XVI.

¹²⁹ HOLZHERR, Georg. *Řehole Benediktova: Uvedení do klesanského života (komentář)*, s. 189.

¹³⁰ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII.*, s. 189.

¹³¹ Pokud ovšem nepracujeme s verzí s Janem Msteckým z Opočna, který by tak mohl být tím, kdo by sumu za Jana zaplatil. Kromě zmíněných vyloučení skutečností je tu také to, že by to byla na poměry Jana Msteckého z Opočna obrovská investice, u které byla nízká míra návratnosti.

¹³² Viz. pozn. 117.

¹³³ V této souvislosti připomínám případ bratra Petra, který byl pro špatný život z kláštera nucen odejít a vrátit se mohl až díky zásahu kurie (viz. s. 23).

nespravuje ádn klášter. Papež Martin V. povolil řešení situace litomyšlského biskupa, který měl zainteresované osoby vyslechnout a v případě shledání žaloby jako oprávněné, měl právo opata odvolat. Zda k vyšetřování došlo, nevíme, opat Jan ale zůstal na svém místě.¹³⁴

V souvislosti s navrženou možností kontakt bývalého komárovskeho probošta Jana, o které se zmíní uje jeden z předchozích odstavců, je třeba říci, že v době, kdy zastával tuto funkci, byl papežem Jan XXIII., resp. vzdoropapežem v době schizmatu společně s Benediktem XIII. a jeho em XII.¹³⁵ Pražská provincie v této záležitosti patřila k římské obedienci.¹³⁶ Záležitosti komárovskeho probošství však řešil Jan XXIII, jak dokazují listiny.¹³⁷ V době Janovy volby opatem už byl papežem pouze Benedikt XIII., kterého sesadil koncil 26. července 1417.¹³⁸ Janovy kontakty tak mohly snad směřovat trochu nížeji, než přímo k papeži.

Pro úplnost je na místě se ještě jednou pozastavit nad možností provázanosti volby opata Jana a Jana Msteckého z Opava. Ke konci 15. století byla oprava specifikována v listině zapisující opravu moravských klášterů Vilémovi z Pernštejna jako získání vrchnostenských práv, „...v etn jmenování p edstavených kláštera.“¹³⁹ V zápise z roku 1401 ani obdobných se ale nic takového nedožíváme. Zápisy se vztahovaly pouze na „ochranu kláštera výměnou za platby oprávců“. Stejně tak by to bylo zásahem do fungování konventu a práv volby podle Benediktovy úholy. A i kdybychom tuto možnost připustili, měl by toto právo pouze Jaroslav z Opava. Jeho synovec už nikoliv. Jedná se tu ale o specifikaci z konce 15. století a pouze na konkrétním případě. Zároveň je důležité fakt, že po usmíření s králem roku 1416 už o Janovi v souvislosti s klášterem neslyšíme (kromě žaloby). Po usmíření s králem se zřejmě svých „finančních požadavků“ vzdal. Nebo pravděpodobně výměnou za milost musel. To i skutečnost, že žaloba části konventu k papeži je prokazatelně nadnesená, tak směřují poznání spíše k verzi, že Jan Mstecký z Opava volbu Jana neovlivnil. Po útoku na královský klášter si byl jistě v domě toho, že i kdyby byl v této době oprávněně dávky vymáhat, poté už nemohl na nějaká další práva pomýšlet. Nemluví o tom, že v době potvrzení úřadu Janovi byli ještě Jan Mstecký a král Václav IV. oficiálně „ve válce“.

¹³⁴ KALOUSEK, Josef. Zášť ve východních úchách a pápadení kláštera Opatovického, s. 282-283. Litomyšlský biskup byl povolán již roku 1414 vyšetřováním záští, u kterého stejně tak nevíme o jeho výsledcích. Tamtéž, s. 263.

¹³⁵ RAPP, Francis. *Církev a náboženský život západu na sklonku středověku*, s. 44-47.

¹³⁶ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Svět českých středověkých církví*. Praha, 2010, s. 112. ISBN 978-80-257-0186-7

¹³⁷ ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VI. Pars I.*, s. 402, . . . 681.

¹³⁸ RAPP, Francis. *Církev a náboženský život západu na sklonku středověku*, s. 47.

¹³⁹ VOREL, Petr. Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15. – 17. století. In VOREL, Petr (ed.). *Pernštejnové v českých dějinách: Sborník příspěvků z konference konané 8.-9.9.1993 v Pardubicích*. Pardubice, 1995, s. 14. Bez ISBN.

Na záv r kapitoly je za azeno krátké vyjád ení k teorii Josefa Kalouska o možných p átelských stycích mezi opatem Petrem Lazurem a Janem M steckým z Opo na.¹⁴⁰ Nebylo za azeno d íve, v kapitole o Petru Lazurovi, nebo se jevilo pot ebné nejprve vyložit p edchozí informace a jeví se jako vhodné odleh ené zakon ení událostí kolem Jana M steckého z Opo na a jeho „stycích“ s klášterem. V této práci ásto citované studii Josefa Kalouska se autor zmi uje o tom, že k roku 1410 sed li na zemském soudu „*Jaroslav z Opo na i Johannes de Hermannii Civitate et de Opoczna*“. A d íve, k roku 1403, je zmín no potvrzení st žerského fará e jménem „*Petr natus Johannis de Hermannstat, kn z Litomyšlské diecéze, presentovaný Petrem opatem Opatovickým*“. Kalousek poukazuje na skute nost, že ani jeden z muž není ozna en jako urozený pán. V p ípad , že by se ale jednalo o nešlechtice, se pozastavuje nad tím, pro je u Petra udáváno jméno jeho otce. Na záv r udává, že pokud by se jednalo o „našeho“ Jana M steckého z Opo na, znamenalo by to, že mezi jím a opatem Petrem Lazurem byla roku 1403 „...známost i dobrá v le.“.¹⁴¹

K tomu je t eba íci, že k roku 1410 je Jan M stecký z Opo na opravdu zmín n spole n se svým strýcem u zemského soudu.¹⁴² Podle toho, co víme, je jeho plnoletost kladena mezi léta 1408-1410.¹⁴³ V této souvislosti je t eba uvést to, co uvádí Šandera.¹⁴⁴ Totiž že ješt roku 1408 vystupuje pan Jaroslav z Opo na s p ídomkem „*de Hermannii civitate*“,¹⁴⁵ ovšem roku 1410 se už po boku svého synovce tituluje pouze jako pán z Opo na.¹⁴⁶ Zatímco synovec je titulován jako „*Johanes de Hermannii civitate et de Opo en*“.¹⁴⁷ Titulace tak poukazuje na fakt, že ješt roku 1408 se jako pán z He manova M stece psal Jaroslav. A až po tomto roce p enechal tuto titulaturu synovci a sám užíval p ídomku z Opo na. Zárove v k pana Jana M steckého z Opo na prozrazuje, že nemohl být oním mužem, jehož syn se díky zásahu opata Petra stal fará em ve St žerách.

¹⁴⁰ KALOUSEK, Josef. Zášti ve východních echách a p epadení kláštera Opatovického, s. 280, pozn. 1.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl II. Praha, 1842, s. 372, . 132. Dále jen PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl II.

¹⁴³ Viz. s. 12.

¹⁴⁴ ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opo na: Kolonizáto i, dvo ané a vále níci*, s. 140, pozn. 2.

¹⁴⁵ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl II., s. 50-51, . 3.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 372, n. 132.

¹⁴⁷ Tamtéž.

4.2. Zástavy nekoní

Rozkol p i volb opata a žaloba ásti konventu k papeži dávají tušit, že panovalo v konventu jisté nap tí, a že po návratu mnich do kláštera ne vše fungovalo, tak jak m lo. Na druhou stranu byl klášter definitivn „osvobozen“ z panské „opravy“, a tak by se mohlo zdát, že po srovnání se s volbou opata nastaly pro konvent zase klidn ější ásny. Události, které se ale odvíjely, klid do konventu, nejen opatovického, nep inesly.

Poté, co zaplatil opat Jan kurii anát 500 zlatých, byl ve své funkci dne 27. ledna 1418 oficiáln potvrzen.¹⁴⁸ K splacení sumy a potvrzení jeho funkce tak došlo až dva roky po volb . V p ípad jeho p edch dce, Petra Lazura, došlo k potvrzení ú adu již po slibu zaplacení 500 zlatých.¹⁴⁹ Stejn tak se stalo v p ípad Jana z Orle roku 1371.¹⁵⁰ A Neplach byl ve své funkci roku 1348 nejprve potvrzen a až o týden déle se zavázal taxu zaplatit.¹⁵¹ Vidíme tu tak jasnou nesrovnalost. Jan zaplatil taxu za své zvolení po zna n delší dob oproti p edchozím opat m. Nejednalo se sice o malou ástku, kterou bylo snadné ihned opat it, p esto je to vzhledem ke známým skute nostem d vod k zamyšlení. Jan byl ve své funkci po sporné volb potvrzen arcibiskupem dne 27. ledna 1416 a ze dne 5. prosince 1417 je nám známa odpov Martina V. na stížnost ásti konventu. Rozdíl mezi volbou Jana a odpov dí papeže je tak tém dva roky.¹⁵² Krom možné složitosti se shán ním hotovosti a dalších možností, je tu ona odpov Martina V. V té dával celou v c do pravomoci litomyšlského biskupa, který m l v p ípad prokázání žaloby právo opata odvolat. Jan, který byl jist zpraven o nespokojenosti n kterých brat í a o jejich po inu odeslání stížnosti, tak mohl vy kávat papežského rozhodnutí. A když k žádným postih m nedošlo, zaplatil za necelé dva m sice po papežské odpov di anát za sv j ú ad, který tak už považoval za jistý.¹⁵³

Tuto skute nost by mohl potvrzovat i fakt, že k zaplacení taxy 500 zlatých a 5 menších servicií se Jan p iznal již roku 1416. Rozhodl se tak u init skrze svého zplnomocn nce

¹⁴⁸ ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VI. Pars I.* s. 85, . 196. Na s. 84 pod . 194 potvrzení o platb z p edchozího dne (26. ledna 1418)

¹⁴⁹ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber III. – IV.*, s. 208

¹⁵⁰ KLICMAN, Ladislav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus I.* s. 554, . 973.

¹⁵¹ O potvrzení ú adu viz STLOUKAL, Karel (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus IV.*, s. 191, . 341. O slibu zaplacení taxy pak NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 26.

¹⁵² To je od vod ováno jako d sledek ešení nastalé situace na Kostnickém koncilu, kde ekala stížnost na vy ízení. KALOUSEK, Josef. *Záští ve východních echách a p epadení kláštera Opatovického*, s. 282. Faktem ale je, že záznam žaloby má datum 5. prosince, tedy stejný jako je den odpov di. Dále text žaloby p sobí tak, že byla p ednesena ústn a byla zaznamenána až papežovou kancelá í. Viz ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VI. Pars I.*, s. 35-36, . 72.

¹⁵³ Samoz ejm nelze opominout, že kolem sledované doby procházela kurie nejistou situací. A že v dob mezi 26. ervencem 1416 a 11. listopadem 1417 byl papežský ú ad dokonce neobsazený. V této dob se tak mohlo jevit „zbyte né“ ástku splácet. RAPP, Francis. *Církev a náboženský život západu na sklonku st edov ku.* s. 47-48.

magistra a licenciáta Adama z Býchoru, který v této záležitosti dne 16. února téhož roku zplnomocnil císařského a vejněho notáře Matje, syna pana Václava z Jiřína. Jak se dozvídáme z pozdějšího zápisu.¹⁵⁴ Jak vidno, zřejmě v této záležitosti konal Jan již brzy po potvrzení své volby. Rozdíl mezi touto aktivitou a skutečným zaplacením je ale znatelný. A nemusí se jednat pouze o obtížích se sháněním hotovosti, ale o vykávání rozhodnutí papeže (poté litomyšlského biskupa) v záležitosti stížnosti.

I v době před potvrzením své hodnosti papežem byl Jan vnímán jako plnohodnotný opat, o čemž nás informují právní listiny. Tak se roku 1417 dostal klášter do blízce neznámého sporu s Hynkem červenohorským z Dubé o vsi Bukovinu a Divec. Rozhodnutí, která ze stran je v právu, mluví uinit páni Jindřich a Jindřich z Vartemberka.¹⁵⁵ Bohužel nevíme, co bylo důvodem sporu, na což upozorňuje Nohejlová, která příčinu nehledá.¹⁵⁶ Možnou příčinu se naopak pokusil najít Šandera. Podle něho se takto pokusil Hynek červenohorský z Dubé „...posílit své pozice i v centrální oblasti Hradeckého kraje...“.¹⁵⁷ Myšleno tak, že se pokusil získat tyto vsi. V listině, ve které svolil král Václav IV. věšení do rukou pána z Vartemberka, je k obsahu konfliktu uvedeno pouze to, že vsi byly mezi majitele rozděleny a ti se nyní soudí kvůli sporu.

Do souvislosti je tu možné dát i další skutečnosti. Hynek červenohorský z Dubé byl, jak dává tušit jeho přídomek, příslušníkem rodu pána z Dubé, konkrétně jeho Adršpašské větve. Jeho otcem byl Hynek z Dubé a z Náchoda, který zakoupil Adršpach a jeho starším bratrem byl Hynek Lýšek z Adršpachu.¹⁵⁸ Oba pánové již byli zmínováni v kapitole o propadení kláštera roku 1415 jako jeho dobrodinci.¹⁵⁹ Co se jejich dobročinnosti v klášteře týká, darovali mu roku 1402 konkrétně neznámé majetky.¹⁶⁰ V zápisu není bohužel uvedeno

¹⁵⁴ ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VII. Pars I. Acta Martini V. (1417-1431)*. Praha, 1998, s. 134, . 288. ISBN 80-200-0635-4.

¹⁵⁵ Státní oblastní archiv Těbovice, Cizí statky Těbovice II. (registratura) sign. II.-281-1, inv. . 29, kart. . 157, Příkaz krále Václava IV. Jindřichu z Vartenberka k jednání s opatem opatovického kláštera a s Hynkem z červené Hory za účelem urovnání jejich sporu o vsi Bukovinu a Divec, 1417.

¹⁵⁶ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 39-40.

¹⁵⁷ ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v ruce na českém severovýchodě: Opatovská strana v husitské revoluci*, s. 30. Jak Šandera uvádí dále na s. 41, získal roku 1420 Hynek z červené Hory za své služby od krále vsi Jasennou a Pernilov. Pernilov se nachází v těsné blízkosti Bukoviny a Divec, poblíž Hradce Králové, Jasenná potom dále na sever blízce Jaromíra. Viz PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl I., s. 507, . 69.

¹⁵⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl V.: Podkrkonoší*. 3. vydání. Praha, 1995, s. 172. ISBN 80-85794-50-0. Dále jen SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl V.: Podkrkonoší*.

¹⁵⁹ S. 18, pozn. 88 této práce.

¹⁶⁰ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 35. Nohejlová vychází z EMLER, Josef. (ed.) *Poz statky desk zemských království českého r. 1541 pohledých*. Díl I. Praha, 1870, s. 594. Dále jen EMLER, Josef. (ed.) *Poz statky desk zemských království českého r. 1541 pohledých*. Díl I. Zdrojem této informace byl Kodex Talmberský. Viz Knihovna Národního muzea v Praze, sign. I. A. 1., fol. 324v. Talmberský kodex, kolem

konkrétní jméno donace: „*Hinko et fratres de Abrzpachu dederunt monasterio in Opatowicz.*“.¹⁶¹

I tak je tento zápis velmi důležitý, nebo do svědčí, že roku 1417 nevystupuje Hynek ervenohorský z Dubé v souvislosti s Opatovickým klášterem poprvé. V citovaném zápise je jménem uváděn pouze jeho bratr Hynek (myšleno starší, jinak zvaný Lýšek). On sám je označen pouze jako *frater*. Tato skutečnost by mohla poukazovat na to, že Hynek mladší, později zvaný ervenohorský, byl v této době velmi mladý, snad dokonce neplnoletý. A proto je jménem konkrétně jmenován pouze starší bratr. Na to lze samozřejmě namítnout, že majetek nezletilého by nemohl být tímto způsobem darován (uměňován). V tomto případě žili však bratři v nedělu – tedy společně správci majetku.¹⁶² A ta byla ukončena až roku 1410.¹⁶³ Nelze ani opominout, že oba bratři jsou poprvé zmíněni na listině z prosince roku 1401.¹⁶⁴ To však ještě s nutností neznamená plnoletost mladšího Hynka. Kolikrát jsme na právních listinách svědčí toho, že jsou jako svědčící osoby podepsány otec i syn – syn je tak uváděn postupně „uváděn“ do politického života. A ještě v těchto chvílích nemusí být majitelem rodové držby.

Hynek starší tak mohl darovat klášteru majetek jménem svým i svého bratra – jednalo se o společný majetek. A tímto majetkem mohly být vsi, o které vedl roku 1417 klášter a Hynek mladší spor – Bukovina a Divec. Je pravdou, že by to byl majetek od rodových držav v okolí Adršpachu a Náchoda poněkud vzdálený, na druhou stranu by právem proto byl hůře spravovatelný. A v případě myšlenky na donaci majetku církvi pro spásu duše by se jevil jako vhodný. A pro polohu vsí se zase jevil jako vhodný příjemce Opatovický klášter.

Pan Hynek ervenohorský z Dubé patřil do tzv. Opoenské strany, které byl členem ještě naproti s Janem Msteckým z Opočna, Otou z Bergova a Petrou z Častolovic, se kterými se znal již před vznikem tohoto uskupení.¹⁶⁵ Stejně jako oni se účastnil Hynek drobných loupeživých válek a získával církevní majetek.¹⁶⁶ Ve vzniklé situaci a vzhledem ke

roku 1500. Dále jen rukopis sign. I. A. 1. Pístupný na URL: <<http://www.manuscriptorium.com>> pod stejnou signaturou [cit. 2012-10-29].

Všechny zápisy přebírá Nohejlová z Emlera a uvádí ve svém díle (NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, 30.), až na jeden. Zápis vztahující se k jistému Peškovi a k roku 1381 neuvádí (rukopis sign. I. A. 1., fol. 324v., datace potom EMLER, Josef. (ed.) *Pozstatky desk zemských království českého r. 1541 pohodelých*. Díl I., s. 468).

¹⁶¹ Rukopis sign. I. A. 1., fol. 324v. URL: <<http://www.manuscriptorium.com>> [cit. 2012-10-29].

¹⁶² SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl V.: Podkrkonoší*, s. 172.

¹⁶³ LUDVÍK, Josef Myslír. *Památky hradu, města a panství Náchoda, i vlastník v jeho*. Díl I. Hradec Králové, 1857, s. 34. Dále jen LUDVÍK, Josef Myslír. *Památky hradu, města a panství Náchoda, i vlastník v jeho*. Díl I.

¹⁶⁴ EMLER, Josef. (ed.) *Pozstatky desk zemských království českého r. 1541 pohodelých*. Díl I., s. 589.

¹⁶⁵ ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v rni na českém severovýchodě: Opoenská strana v husitské revoluci*. s. 11-33.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 27-28 a 41-42.

spole nosti, ve které se pohyboval, se tak mohla v hlav Ě Hynka zrodit myšlenka na zisk dalšího majetku. A jako záminka se mu hodila donace společného majetku jeho bratrem ve prosp ěch Opatovického kláštera. Tu se mohl pokusit zpochybnit vzhledem ke svému věku, a tak se snažit získat majetek „z p t“. Pokud se nejednalo o zásah krále Václava IV., který také nelze vylou ěit, byly jeho nároky řádně právn ě uznány. Ob ě vsi byly totiž mezi klášter a Hynka rozděleny.¹⁶⁷ „Hynkova polovina“ se mu tak vrátila, kdežto „polovina jeho bratra“ zůstala klášteru. Vzhledem k tomu, že nedošlo k rozdělení majetku zp sobem, že každé ze stran by připadla jedna ves, problémy se daly očekávat. Polovinu podíl v obou vsích nutně připíňal obou majitel m spory na poli správním, ekonomickém i hospodářském. Pro uvedenou teorii svědčí další nepřímé důkazy.

Je pravdou, že neznáme rok narození Hynka ěrvenohorského, víme však, že je společně s bratrem poprvé zmíněn k roku 1401.¹⁶⁸ O rok později pak oba darovali majetek Opatovickému klášteru. O Hynkovi ěrvenohorském pochází poslední známá zmínka z roku 1440¹⁶⁹ i 1447.¹⁷⁰ i snad dokonce ještě z roku 1454, zde ale není jisté, zda se nem ěže jednat o jeho syna.¹⁷¹ V době donace klášteru tak byl skutečně mladý. Pokud by mu bylo tehdy mě šestnáct let, roku 1440 by byl věku kolem padesáti let a roku 1447 dokonce kolem sedmdesáti let. To jsou tedy argumenty hovořící ve prosp ěch jeho možné neplnoletosti roku 1402. Uvedený věk je na danou dobu přeci jen pom ěrně velký. Plnoletý byl zřejmě k roku 1404, kdy seděl před zemským soudem.¹⁷²

Dalším, byť sporným, důkazem pro možnost darování roku 1402 práv ě vsí Dívce a Bukoviny je úmrtí Hynkova staršího bratra. Podle některých autor ě je Hynek Lýšek

¹⁶⁷ Státní oblastní archiv Těbo ě, Cizí statky Těbo ě II. (registratura) sign. II.-281-1, inv. ě. 29, kart. ě. 157, Příkaz krále Václava IV. Jindřicha z Vartenberka k jednání s opatem opatovického kláštera a s Hynkem z ěrvené Hory za účelem urovnání jejich sporu o vsi Bukovinu a Dívce, 1417.

¹⁶⁸ SEDLÁ ĚK, August. *Hrady, zámky a tvrze království ěského. Díl V.: Podkrkonoší*, s. 172.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 11. Dále také Kolektiv autor ě. *Ott v slovník nau ěný: ilustrovaná encyklopedie obecných v domostí. I. díl: A-Alpy*. Praha, 1888, s. 88. Dále jen Kolektiv autor ě. *Ott v slovník nau ěný: ilustrovaná encyklopedie obecných v domostí. I. díl: A-Alpy*.

¹⁷⁰ SEDLÁ ĚK, August. *Hrady, zámky a tvrze království ěského. Díl V.: Podkrkonoší*, s. 172-173. Na s. 11 téhož díla uvádí autor v rodokmenu pán ě z Dubé a Náchoda jako rok poslední zmínky Hynka ěrvenohorského rok 1440, následně na s. 172 ovšem uvádí, že žil jistě ještě roku 1447.

¹⁷¹ LUDVÍK, Josef Myslíř. *Památky hradu, m ěsta a panství Náchoda, i vlastník ě v jeho. Díl I.*, s. 35. Šandera se naopak domnívá, že se jedná o téhož Hynka. ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v ěrní na ěském severovýchod ě: Opo ěnská strana v husitské revoluci*. s. 12 a 16. V tomto případě by připíňal n ěých „výpo ětech“ bylo Hynkovi roku 1454 kolem sedmdesáti let (výchozím věkem je tu opět šestnáct let k roku 1402). To by tedy potvrzovalo možnost jeho nižšího věku k roku 1402.

¹⁷² PALACKÝ, František (ed.). *Archív ěský ili staré písemné památky ěské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl II., s. 363, ě. 112. Obdobné nejasnosti ohledně plnoletostí máme u Přemysla nejmladšího z ěstolovic, který měl být po smrti otce až do roku 1411 v poru nictví své matky. Jenomže již roku 1408 je Přemysla pohnán před dvorský soud a roku 1409 je dokonce uveden jako předsedící u zemského soudu. ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v ěrní na ěském severovýchod ě: Opo ěnská strana v husitské revoluci*. s. 25.

z Adršpachu zmíněn naposledy k roku 1415,¹⁷³ kolem kterého zřejmě zemřel. Jiní se domnívají, že žil ještě dlouho poté.¹⁷⁴ Faktem je, že k roku 1415 je v pražských knihách konfirmacích zmíněn jako patron „*Hinkonis dicti Lyssek de Abrspach*“.¹⁷⁵ To je poslední zmínka této formy jména v tomto prameni. Pozdější zápisy hovoří až k roku 1418 pouze o „*Heniconis de Abrspach*“¹⁷⁶ i „*Hiniconis de Abrspach*“¹⁷⁷. Nelze tedy vyloučit, že se již nejednalo o Hynka Lýška, ale o jiného Hynka z Adršpachu téhož rodu. Pokud tedy zemřel Hynek Lýšek roku 1415 i těsně potom, našli bychom další důvody, proč se Hynek ervenohorský soudil s klášterem až kolem roku 1417. Bratr, který darování uskutečnil, nebyl již tohoto roku na živu a Hynek tak mohl snáze donaci zpochybnit.¹⁷⁸ Stejnou měrou hovoří i argumenty proti smrti Hynka Lýška roku 1415, k roku 1417 je zmíněn „...*Hiniconis senioris in Nachod alias de Abrspach*“.¹⁷⁹ I to by však znamenalo, že je Hynek Lýšek naposledy výslovně zmíněn v roce, kdy došlo ke sporu jeho bratra a kláštera. Uvedený rozbor se tak jeví jako možný scénář sporu kláštera s Hynkem ervenohorským z Dubé z roku 1417.

Tento spor nebyl jedinou ránou, která roku 1417 zasáhla klášterní majetek. Téhož roku zapsal král Václav IV. Pětoviců úrok 150 kop pražských grošů ročně z klášterské královské berny za jeho služby s patnácti kopíňky dle potřeby krále.¹⁸⁰ Klášter se tak se zjevnými finančními potížemi, které byly částečně zvýšeny ztrátou poloviny Bukoviny a Divce, dostal do další podřízenosti v placení. Jednalo se tu pouze o převod části berny, již měla povinnost platit i pod králem Václavem IV. Potíž byla v tom, že Pětoviců patřil

¹⁷³ LUDVÍK, Josef Myslír. *Památky hradu, města a panství Náchoda, i vlastník v jeho*. Díl I., s. 35. Dále FELCMAN, Ondřej (ed.). *Dějiny východních Čech: v pravku a stědovku (do roku 1526)*, s. 694. i SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého*. Díl V.: *Podkrkonoší*, s. 11. Stejně jako v případě Hynka ervenohorského, uvádí tento rok jako poslední zmínku v rodokmenu. Následně ovšem na s. 172 hovoří o tom, že žil ještě déle. Dále také Kolář. aut. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných v domostí*. I. díl: *A-Alpy*, s. 88.

¹⁷⁴ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého*. Díl V.: *Podkrkonoší*, s. 172-173. Dále FELCMAN, Ondřej (ed.). *Dějiny východních Čech: v pravku a stědovku (do roku 1526)*, s. 528. Na s. 694 uvádí její autoři jako poslední zmínku o něm rok 1415, zároveň však na s. 528 uvádí, že zřejmě žil ještě roku 1417. Tehdy je však zmíněn Jindřich z Náchoda na Adršpachu, kterého považují ve skutečnosti za Hynka Lýška. Neapanuje tak jasná shoda, kdy Hynek Lýšek zemřel. Roku 1417 je ale patrně opravdu myšlen Jindřich a nikoliv Hynek Lýšek.

ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v rní na českém severovýchodě: Opatovská strana v husitské revoluci*, s. 99-100. Šandera uvádí, že roku 1427 byl obležen Adršpach, jehož majitelem byl Hynek Lýšek – ten však zřejmě toho roku již nežil, viz výše.

¹⁷⁵ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim. Liber VII.*, s. 177.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 247.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 275.

¹⁷⁸ Jelikož není rok úmrtí Hynka Lýška jistý, stojí i tento argument na nejistých základech. I v případě delšího života Hynka Lýška však teorie o darování roku 1402 práv vsí Divce a Bukoviny a tím jejího napadení Hynkem ervenohorským nepadá.

¹⁷⁹ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim. Liber VII.*, s. 241.

¹⁸⁰ KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český i staré písemné památky české i moravské, sebrané z archiv domácích i cizích*. Díl XVI, s. 95, . 34.

v budoucnu k již připomínané tzv. Opatovické straně.¹⁸¹ Ta sice v době vypuknutí husitského hnutí stála proti němu, tudíž na straně krále Zikmunda, v době dřívejší se však vedoucí pánové této strany podíleli na loupeživých válkách a nebrali ohled ani na církevní majetek. O Janu Msteckém z Opatova, Otovi z Bergova i Hynku Červenohorském z Dubé jsme se již zmínili. Pro opata tak jsou připomínány události připomínající jako memento, které ho nutily k větší snaze o splácení uvedeného úroku.

O dva roky později, roku 1419, zapsal král Václav doživotně Haškovi z Valdštejna 100 kop grošů z berně královské.¹⁸² Zapisování klášterní berně tak pokračovalo i v následujících letech. Z přípisu u tohoto zápisu se ovšem dozvídáme, že si Haškovi synové stěžovali, že není částka vyplácena, ale je zadržována. I to je další důkaz finančních poměrů konventu. Pozornosti nesmí uniknout ani další skutečnost. Roku 1417 zapsal král 150 kop grošů ročně Pětovi z Častolovic. A roku 1419 zapisuje dalších 100 kop grošů ročně berně Haškovi z Valdštejna. K roku 1419 tak měla klášter povinnost splácet královým věnitelům již 250 kop ročně. To, že Pětovi byl klášter povinen splácet i v době, kdy zapsal král uvedenou částku Haškovi z Valdštejna, dokládají i pozdější zápisy, které budou zmíněny. Pro rekapitulaci tak jen připomeneme, že berně z roku 1397 odpovídala 200 kopám pražských grošů. Mezi léty 1400-1406 byla berně na stejné výši.¹⁸³ Shodných hodnot dosahovala i v posledních letech vlády krále Václava IV.¹⁸⁴ Jak ale vyplývá ze zápisu na klášterní berně, v případě Opatovic neodpovídala pro rok 1419 přírodní výši, jelikož byla navýšena zmíněnými zápisy.

Následujícího roku 1420 došlo k dalšímu zápisu na klášteru. Tentokrát se nejednalo o zápis na jeho berně, ale zápis přímo na „...vsi a zboží kláštera Opatovického v Hradeckém kraji.“ Ten obdržel od krále Zikmunda pan Aleš ze Šternberka na sumu 5200 kop grošů.¹⁸⁵ Tento zápis je datován do srpna a je následován dalším zápisem z listopadu téhož roku, ve kterém zapisuje král Alešovi ze Šternberka a Pětovi z Častolovic za služby a dluh ve výši

¹⁸¹ ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v rámci českého severovýchodu : Opatovická strana v husitské revoluci*, s. 11-17.

¹⁸² PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl II., s. 206, . 465

¹⁸³ EMLER, Josef. Kolik berně platily města a klášterové v království českém do komory krále v XV. století? In *Památky: Listy pro archeologii a historii* 10, 1874, s. 557-559. Dále jen EMLER, Josef. Kolik berně platily města a klášterové v království českém do komory krále v XV. století?

¹⁸⁴ EMLER, Josef. Něco o bernictví českém v dobách starších. In *Památky archeologické a místopisné* 8, 1870, s. 26 Dále jen EMLER, Josef. Něco o bernictví českém v dobách starších. Pro srovnání výše berně některých vybraných klášterů také k roku 1418 ECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1378-1437: Lucemburkové na českém trůně II.*, s. 235.

¹⁸⁵ SEDLÁČEK, August. (ed.) *Zbýtky register krále v římských a českých (1361-1480)*, s. 127, . 906. A se zdá částka značně, nejedná se o chybu.

3000 kop groš berni z Opatovického kláštera. Uvedenou v nové výši 300 kop groš ro n .¹⁸⁶ Tímto druhým zápisem byl snad smazán prvn uvád ný datovaný do srpna 1420.¹⁸⁷ V prosinci téhož roku se k dluhu p iznal opat i konvent kláštera a došlo ke slibu jeho spláčení.¹⁸⁸ V opisu listiny se krom jiného praví, že kdyby „...opat i vešken konvent t ch pen z úro ných (...) nezaplátili, jehož bože nedaj: tehdy jim svrchupsaným pánuom i jich budúcím dáváme tiemto listem plnú moc i plné právo, ty penieze vzieti v k es anech nebo v židech na naši na všech škodu, a naše lidi kteréž máme a k našemu klášteru p íslušejí, nebo ješt mieti budem, nebo naši budúcí mieti budú, mají moc je jímati, stavovati v m stech hrazených i v nehrazených, ve vseh i na cestách, i jim zajímati...“.¹⁸⁹

V p ípad n kterých autor se objevilo mín ní, že tato klauzule se jeví jako pom rn „drsné“ pojišt ní spláčení.¹⁹⁰ Pravdou však je, že se nejedná o ojedin lou doložku, ale zástavní praxi. P íkladem m že být listina z prosince 1418, kde se p iznává choť šovský probošt a konvent k dluhu na berních se stejnými podmínkami (jímání lidí i statk)¹⁹¹ nebo listina z prosince 1420 s povinností tepelského opata spláčet 100 kop groš ro n z královské bern N provi Ducovi z Va in a Ond ejovi ze Slatiny pod obdobnou klauzulí.¹⁹² Konvent a

¹⁸⁶ KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské, sebrané z archiv domácích i cizích*. Díl XVI., s. 97, . 36. Paraleln také PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl VI. Praha, 1872, s. 498, . 21. Dále jen PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl VI.

¹⁸⁷ To se domnívá August Sedlá ek. První list byl dle jeho mín ní vrácen a suma p evedena jinam. A poté byl vyhotoven druhý zápis. SEDLÁ EK, August. (ed.) *Zbytky register král v ímských a eských (1361-1480)*,. s. 127, . 906.

¹⁸⁸ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl III. Praha, 1844, s. 280-281, . 15. Dále jen PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl III. Paraleln také PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl I., s. 148-149, . 12.

¹⁸⁹ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl III., s. 281, . 14.

¹⁹⁰ Šandera se pozastavuje nad tím, co p im lo opata a konvent k p iznání se k této klauzuli, kterou považuje za násilnou. ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v rní na eském severovýchod : Opo enská strana v husitské revoluci*, s. 42. Stejn tak Kracík považuje p iznání k této klauzuli za „velmi podez elé a velmi závažné.“ KRACÍK, Vlastislav. *Záhadný opatovický klášter*, s. 77. Jak bylo však ukázáno, jednalo se o b žný zp sob potvrzení zástavy.

¹⁹¹ Národní archiv, eské gubernium - guberniální listiny, Praha (993-1526), sign. 182, P iznání se choť tovského probošta a konventu k dluhu na královské berni Hájkovi z Hod tína ze dne 8. prosince 1418. Dostupné na URL: <<http://www.mom-ca.uni-koeln.de/mom/CZ-NA/CGL/182/charter#anchor?q=bern%C4%9B%20choť%C4%9B%C5%A1ovsk%C3%A9ho>> [cit. 2012-11-2].

¹⁹² Národní archiv, Archiv eské koruny (1158-1935), sign. 1485, Král Zikmund zastavuje N provi Ducovi z Va in a Ond ejovi ze Slatiny hrad Ne tíny a na izuje opatovi tepelského kláštera, aby jim každého roku odevzdával z královské bern 100 kop. 23. prosince 1420. Dostupné na URL: <http://www.mom-ca.uni-koeln.de/mom/CZ-NA/ACK/1485/charter#anchor?q=NA-ACK_14201223_01485> [cit. 2012-11-2]. Za upozorn ní na listinu d kuji Mgr. Stanislavu Bártovi, archivá i Centra hasi ského hnutí a odbornému pracovníkovi Historického ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

opat nemli na výběr a museli přiznání uinit, nebo král Zikmund byl zempanem a klášter byl založením královským. A jak je uvedeno výše i jiné kláštery byly nuceny k podobným přiznáním, jednalo se o běžnou zástavu. Pozornosti v tomto případě neunikne srovnání této doložky s přepadením kláštera panem z Opouna. V píšvodním zápise z roku 1401 se podobná klauzule nenachází, nebo Jaroslav z Opouna byl uváděn jako jeho ochránce. A pokud jeho synovec opravdu zápis zdiil (nebo se o něj alespoň opíral), neml ani on právo toto uinit. V případě, že by obdržel nový zápis pro svou osobu, který nám není znám, mohl by snad tuto klauzuli obsahovat, a proto by mu král snáze odpustil. Žádný takový dkaz o novém zápise ale nemáme, proto je tato vsuvka pouhou nezávaznou polemikou.¹⁹³

Aleš ze Šternberka tedy dostal k srpnu 1420 zápis na klášterské zboží ve výši 5200 kop groš. Tento zápis byl ale zejm vrácen a došlo k sepsání nového z listopadu téhož roku. V tom je uváděn společně s Píťou z astolovic a celkový dluh, který má být splácen ástkou 300 kop groš ro n z královské bern (nevyplatí-li její díve král Zikmund), je už pouze 3000 kop groš. K předpokladu o vrácení zápisu ze srpna Alešem ze Šternberka je třeba připojit předpoklad, že stejným způsobem byl vrácen Píťou z astolovic zápis na 150 kop groš ro n z královské bern kláštera. Král Zikmund tak vyěšil závazky v í obma paním na klášte e sjednoceným zápisem. Když připojteme zápis Haška z Valdštejna, který ml být splácen do jeho smrti, ml od roku 1420 klášter teoreticky povinnost splácet na královských závazcích celkem 400 kop groš ro n. A to by byla ástka velmi zatěžující jeho rozpoet. Skutečnost však byla o něco mírnější. Hašek z Valdštejna, který stál píšvodně na straně krále Zikmunda, se od n ho totiž v listopadu 1420 po bitvu u Vyšehradu odvrátil.¹⁹⁴ V době zápisu bern ve výši 300 kop groš pánovi z astolovic a pánovi ze Šternberka, se tak lze oprávněně domnívat, už klášter neml povinnost splácet Haškovi z Valdštejna.

Téhož roku vyzval papežský legát eské duchovní ústavy k opatřením na poli své obrany.¹⁹⁵ To vyěšil opat kláštera zastavením bohoslužebných rouch ve výši 128 kop groš pražských, za které najal posádku k obraně kláštera.¹⁹⁶ K této posádce přibyli ještě obránci

¹⁹³ Šandera upozorňuje na to, že Píťta z astolovic a Aleš ze Šternberka tak dostali fakticky právo ke stejnému ínu, ke kterému se uchýlil pan Místecký. Na druhou stranu uvádí, že přiznání k tomuto dluhu a klauzuli uinil opat i konvent nepochybně pod tlakem píštomnosti žoldnéřské posádky, spíše než dle v íle panovníkovi. Jak bylo ovšem uvedeno v textu, tato doložka nebyla výjimkou a přistoupily na ní i jiné kláštery. ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v rní na eském severovýchod : Opo enská strana v husitské revoluci*, s. 42.

¹⁹⁴ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3: Kronika vále ných let*. 2. vydání. Praha, 1996. s. 59. ISBN 80-7184-075-0. Dále jen ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3: Kronika vále ných let*.

¹⁹⁵ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 40.

¹⁹⁶ Tamtéž.

pana Aleše ze Šternberka.¹⁹⁷ Pro mnichy i okolní obyvatelstvo tak tvořil klášter pevnější útočiště než kdy jindy a byl tak připraven elitním husitským útokem. Ani Hradec neotáleli a nové klášterní obránce hned dvakrát „prověřili“. V obou případech však byli odraženi a poraženi. Poslední informace z roku 1420 pak pochází z 12. prosince, kdy získal opat nové potvrzení opatovických výsad od legáta kurie, lučického biskupa Fernanda. Toho se mu podařilo dostat na dvoře panovnickém.¹⁹⁸

4.3. První útok na klášter a bitva u Podlšany

Než bude připraveno k popisu útoku na klášter, je třeba se krátce pozastavit nad jeho polohou a obrannými možnostmi. Předmětem není snaha popsat vnitřní prostor klášteru,¹⁹⁹ ale zabírat se spíše celkovou polohou a okolní krajinou.

Opatovický klášter se nacházel východně od vsi na „ostrově“ mezi dvěma předklášteřskými se rozkládajícími a za ním zase se spojujícími v tvé jednoho z labských ramen²⁰⁰ v prostoru dnešního mlýna a jeho okolí.²⁰¹ Labe tak tvořilo jeho „přirozenou hradbu“, kterou bylo třeba překonat mostem, lodí i snad i brodem. Přesné směry cest vedoucích ze vsi a do vsi neznáme. Lze však v této době předpokládat cestu vedoucí skrze louky severním směrem na Hradec Králové, jihozápadním směrem na Podlšany a východním směrem k Vysoké do Hradce Králové. Tyto tři cesty jsou pro následující výklad zcela zásadní a všechny jsou zobrazeny na mapě I. vojenského mapování z druhé poloviny 18. století (viz příloha 1).²⁰² Západně od kláštera se tak nacházela ves a zároveň zde byl chráněn jeden v tvé pravého labského ramene. Z východní strany byl klášter chráněn druhou v tvé pravého labského ramene a ve větší vzdálenosti byla tato obrana posílena zároveň levým labským ramenem, které bylo širší než pravé. Vzhledem k tomu, že levé rameno je na mapě zobrazeno

¹⁹⁷ KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český i staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl VII. Praha, 1887, s. 579, . 24. Dále jen KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český i staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl VII.

¹⁹⁸ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 41.

¹⁹⁹ O tom častěji vypovídají archeologické zprávy, dílo PRÁŠEK, Justin Václav. *Památky mnichů v opatovických*. In *Osvěta: Listy pro rozhled v umění, v dluhu a politice* XVI, 1886, . 1. s. 872-878. Dále jen PRÁŠEK, Justin Václav. *Památky mnichů v opatovických*. Z nich vycházející díla ROSĚLEK František (red.), *Pardubicko, Holicko, Pátek: dluhý a místopisný obraz. Díl III. Místopis*. Pardubice, 1909, s. 373-375. Dále jen ROSĚLEK František (red.), *Pardubicko, Holicko, Pátek: dluhý a místopisný obraz. Díl III. Místopis*. A NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 70, pozn. 1 a 2. Nejnověji pak pokus KRACÍK, Vlastislav. *Záhadný opatovický klášter*, s. 17-56.

²⁰⁰ Na mapách I. vojenského mapování z druhé poloviny 18. století jsou obě ramena společně s prostorem zastaveného klášteru i s poměrně dobře zobrazena.

²⁰¹ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 8.

²⁰² V popisu přílohy jsou popsána označení toků, která jsou zde používána. Pro hlavní labská ramena je užito běžné označení pravé a levé – které se určuje postavením se proti směru toku. Dvě v tvé pravého labského ramene jsou potom označeny jako východní a západní (tedy dle světových stran). To se může zdát jako zmatečné, cílem ale bylo nepoužívat stejné termíny pro více ramen (v tvé) a nedocházelo tak k záměně.

jako širší oproti pravému a více meandruje, lze předpokládat, že levé rameno bylo mluví a pomalejší.²⁰³ Tudíž snáze předpokladatelné.

Vystavení kláštera na ostrov dává tušit, že tento prostor musel být „vyčištěn“ od stromové kůry. Stejně tak i nejbližší okolí kláštera doznalo změny pod tíhou stavby budov i životu konventu. Z praktických důvodů potřeby dříve bylo logicky nejprve využíváno bezprostřední okolí kláštera a až poté vzdálenější místa. Tak vznikala další volná prostranství. To mělo i dopad strategický, nebo zarostlé okolí by způsobovalo permanentní ohrožení kláštera v podobě hrozeb spatřitelných „delikventních skupin“, nebo vojenských uskupení v době válek. Samozřejmě se v případě bezprostředního okolí Opatovic nejednalo o hustě zalesněné okolí, nebo lidská činnost zde působila již dlouho. V místech, kde stával klášter, bylo mnoho vody a zdejší dříve tak prvoplánoví obyvatelé zřejmě nelákalo. O likvidaci okolní dřevité vegetace nás informují i poměrně staré zprávy: „*Opat Ondřej vyplenil koryty z potoky kolem kláštera a dal z ní zdlati r. 1242 pole a luka.*“²⁰⁴ Tak tedy strážník před přírodním podmínkám. A nyní tedy k těm umělým.

To, že byl klášter nějakým způsobem opevněn, dává tušit již logika, otázkou je ale konkrétní podoba opevnění. Skutečnost, že se ve *Starých letopisech českých* objevuje k roku 1415 obrat „...zlezli Opatovice klášter...“ i „...pan Jan ztekl Opatovice.“ poukazuje na jistou formu obranné zdi.²⁰⁵ Stejně tak upozorňuje Nohejlová na to, že se do kláštera utekl roku 1287 skrýt před Haimanem z Lichtenburka Závíš z Falkenštejna, což má dle ní být také dokladem opevnění. Nutno dodat, že klášter jistě nějakou formu opevnění měl. V tomto případě se ale spíše jedná o naplnění práva azylu. Dále uvádí, že „*okolo staveb klášterních stála nejen ohrada, ale i zeď, zpevněná snad pískem.*“²⁰⁶ Ohrada i zeď byly jistě kolem kláštera vystavěny, pískop je ale otázkou. Vzhledem k tomu, že se nacházel klášter na ostrově mezi dvěma koryty, nejeví se pískop jako příliš praktický. V dobách po vzniku kláštera, kdy byly jeho budovy ještě dřevěné a on nemusel zabírat celý ostrov, snad nějaký být mohl. Na

²⁰³ Mapa sice pochází z druhé poloviny 18. století a zobrazuje tak skutečnost zhruba o tři sta padesát let později. Za takto, z hlediska geologického, „krátký“ časový úsek však nepředpokládám zásadnější změny, které přinesly až pozdější lidské zásahy. Stejně tak jsou dodnes patrné v terénu některé relikty těchto koryt. Východní vtevé pravého labského ramene chránící klášter z této strany byla doložena archeologickým výzkumem Východočeského muzea v Pardubicích z června až července roku 2009, jehož jsem se účastnil, a tak jsem relikty tohoto koryta viděl.

²⁰⁴ PRÁŠEK, Justin Václav. *Památky mnichů v opatovických*, s. 871.

²⁰⁵ Obě tyto citovány na s. 15 této práce. Na opevnění upozoroval v této souvislosti i KALOUSEK, Josef. Záštitě ve východních částech a o pádění kláštera Opatovického, s. 275, pozn. 1. Dále také NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 17.

²⁰⁶ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 17, také KALOUSEK, Josef. Záštitě ve východních částech a o pádění kláštera Opatovického, s. 275 a pozn. 1 na též stránce. O Závíšovi z Falkenštejna a jeho uchýlení se do Opatovic v originále HEJMANSKÝ, František et al. (edd.). *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*. Praha, 1975, s. 62.

za útku 15. století, kdy byl klášter kamenný a zabíral společně s hospodářským zázemím jistě v tšinu ostrova, již nemusel být nutný. Pokud ovšem nepohánělo klášterní mlýn přímo labské rameno, nějakou formu náhonu, třeba i spojeného ve formu opevnění nelze s úplnou jistotou vyloučit. A předpokladem je, že mlýn stál mimo klášterní zeň.²⁰⁷

Hlavní výhodou kláštera tak byl labský tok a informovanost. V případě přístupu do kláštera ze západu tu stály Opatovice a před nimi i další vsi, ze kterých by se zpráva o blízkých se jednotkách „rychle donesla“ ke klášterním obráncům, nemluví o tolikrát opakovaném labském toku. V případě smru z druhé strany jsou tu především aspekty přírodní. Obec Vysoká nad Labem a také cesta kolem ní vedoucí do Hradce Králové je položena výše než Opatovice, především prostor klášteru.²⁰⁸ V případě vymýceného prostoru tak bylo možno spatřit vojska „poměrně brzy“. Nemluví o tom, že spatřit nepřátelské jednotky bylo zejména úkolem zdejších obyvatel: „*Lokalita Vysoká je z nejstarší držby klášterní, lze ji mít za osadu strážců, protože výšina – 281 m – u Vysoké se jmenuje Výhledy a severozápadně od Vysoké na hřbetu téže výšiny jsou příkopy a valy, lesní trasy pod nimi má jméno Podzámky.*“²⁰⁹ K tomu je tu ještě ono Labe s dvěma koryty chránícími z této strany klášter, jejichž překonání by způsobilo táhnoucím protivníkům nemalé časové zdržení. To jsou stružné nastíněné obranné možnosti kláštera.

Po pětileté mlčení o událostech v Opatovicích nás k roku 1420 informují *Staré letopisy české* další unikátní zprávou: „*Také v to léto před vánoci pan Aleš Vesovský s Hradeckými vytáhše k Opatovicím i šturmovali k klášteru i odbytí sú od šturmu a tu zabito jest n koliko lidí.*“²¹⁰ a „*Pak vše téhož léta Hradané přijevše od Vyšehradu i šturmovali jsú k Opatovicom a tu jest zabít P tlet z Hradce a jiných drahnstieleno. A to se stalo v suché dni před vánoci.*“²¹¹ Z uvedených údajů tedy vyplývá, že těsně před Vánoci, když se vrátili Hradští od Vyšehradu, podnikli útok na Opatovický klášter. Ten se ovšem nezdařil a Hradští přišli o několik mužů včetně jistého P tleta, o kterém odjinud neslyšíme. V návaznosti na kapitulu o letopisech je dobré porovnat tyto informace s dalším zdrojem, a to *Kronikou starého kolegiáta Pražského*. O této kronice bylo uvedeno, že její autor sepsal i

²⁰⁷ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 16.

²⁰⁸ Nadmořskou výšku lze zjistit odečtením z vrstevnic z map dostupných například na URL: <<http://geportal.gov.cz/web/guest/map>> [cit. 2012-11-1]. Cesta podél Vysoké nad Labem se nachází ve výšce 240 m. n. m. a klášteru ve výšce 225 m. n. m.

²⁰⁹ TEPLÝ, Jaroslav. *Feudální pozemková držba v předhusitském Chrudimsku*. Pardubice, 1997, s. 112. ISBN 80-86046-26-5. Dále jen TEPLÝ, Jaroslav. *Feudální pozemková držba v předhusitském Chrudimsku*.

²¹⁰ ŠLAJA, Jaroslav. *Staré letopisy české XV. století a jejich královéhradecká verze*, s. 143 (text B). Rukopis sign. II. F. 8., fol. 193r. URL: <<http://www.manuscriptorium.com>> [cit. 2012-11-20].

²¹¹ ŠLAJA, Jaroslav. *Staré letopisy české XV. století a jejich královéhradecká verze*, s. 143 (text b). Rukopis sign. XIX.C.21., fol. 123v. URL: <<http://www.manuscriptorium.com>> [cit. 2012-11-20].

svém psaní z originálních zápisů, ze kterých se uvažuje i auto i *Starých letopisů českých*. Mohla by tak být doplněna další informace.²¹² Z ní se dozvídáme následující: „*Et etiam eodem anno Grecenses fecerunt impetum ad clastrum Oppatowitz, et ibidem interfecti sunt multi claustro non acquisito.*“²¹³. Faktem tedy je, že tento pramen nové doplňující informace nepřináší. Nyní je na místě se ponořit do rozboru událostí.

Po porážce Zikmundových vojsk na Vítkově byli Hradští plni sebevědomí, a tak se část z nich po návratu pokusila veleš Alešem Věšovským z Rýzmburka pod vlivem euforie vyvrátit Opatovický klášter. K tomu však došlo až po jejich návratu do Hradce, kde doplnili síly a ještě před útokem na Opatovice podnikli útok na cisterciácký klášter Svaté Pole, který vyvrátili a vypálili.²¹⁴ Po takovýchto úspěších se není co divit, že se Aleš Věšovský o vyvrácení kláštera pokusil. I blízký se vánoční čas byl důležitým aspektem pro pokus o útok. Logikou předpokladu bylo, že se budou mniši a opat v době adventu zabírat spíše přípravami na svátky než obrannými taktikami. Ze strany druhé tu ale byly nedávné události dobytí Vyšehradu a vypálení kláštera ve Svatém Poli. Nejen ty nutily klášterní obránce i posádku pana Aleše ze Šternberka být ve stehu a očekávat případný útok. V úvodu bylo uváděno, že do Opatovic vedly tři základní cesty. V tomto případě se jako užitá trasa jeví jako nejvhodnější cesta kolem Vysoké nad Labem (respektive vedoucí skrze její kraj). Cesta přes Podlšany lze vzhledem k následujícím událostem, o kterých bude pojednáno, vyloučit. I bez znalosti dalších sledů událostí by se tato cesta jevila jako zbytečně dlouhá – kolem Vysoké nad Labem se jedná asi o vzdálenost 10 km a přes Podlšany o zhruba 21 km při výchozím bodu na hradeckém Velkém náměstí a cílovému na klášterní išti. Tato cesta vedoucí skrze louky a lesy byla pravděpodobně cestou nejlépe pro chůzi i sjízdnou. Nebo vedla oblastí níže položenou, a tak náchylnější k záplavám, méně osídlenou, a tudíž více zalesněnou.

Hradecký hejtman, pan Věšovský, tak zvolil pro pád kláštera nejpřímější cestu. Nemohl ani potěbu volit způsob, který by vzbudil překvapení. Pod vlivem úspěchů a snad i možné neinformovanosti o velikosti klášterní posádky se vydal s několika jednotkami dobýt Opatovice.²¹⁵ V takto zvolené cestě byl ale problém s výše uvedenými rameny. Pro

²¹² Ke starším událostem bohužel informace neuvádí. Vzhledem k tomu, že autor vycházel ze stejných zdrojů, mohl by doplnit informace z letopisů. Případně je obohatit o informace, které se mohl dozvědět z ústního podání za svého pobytu v Hradci Králové. Tak se ale bohužel nestalo.

²¹³ Chronicon veteris collegiati Pragensis, In *Fontes rerum Bohemicarum. Tomus VII.* EMLER, Josef (ed.) Praha, bez data. (stránkové korektury nevydaného VI. dílu FRB, dnes označovaného FRB VII.) s. 27. Dále jen Chronicon veteris collegiati Pragensis, In *Fontes rerum Bohemicarum. Tomus VII.* EMLER, Josef (ed.).

²¹⁴ FELCMAN, Ondřej (ed.). *Dějiny východních Čech: v pravku a středověku (do roku 1526)*, s. 538.

²¹⁵ Nelze odhadnout ani přibližný počet Hradeckých. Jistě se jednalo o desítky mužů, možná i o číslo blízké se až ke stovce. Výhodná pozice kláštera i silná obrana umožňovala odrazit i takto „početně vojsko“.

poblížení se ke klášteru bylo nutné přebrodit levé labské rameno a poté se připadně dostat přes jednu z tví pravého labského ramene chránící klášter od východu. Skutečnost, že se vydali Hradce tí po „východní trase“, způsobila, že byli včas spatřeni.²¹⁶ Když k tomu připočteme zdržení se při chodem brodu, zjistíme, že klášterní posádka měla dost času na přípravu k obraně. Připadně i k tomu, aby povolala na pomoc vesničany a posílila tak svou i jejich bezpečnost. Poté, co hradecké jednotky překonaly brod, blížily se kvapem ke klášteru. Východní tví pravého labského ramene už ale zřejmě nepřekonaly. Jednak by jim to nedovolila stělná obráně a jednak by to bylo zbytečné. Pokud vycházíme z předpokladu, že byla klášterní fortifikace²¹⁷ téměř až k hraničním ostrova, byli by útočníci snadným terčem. I v opačném případě by se neměli kde skrýt před stělnou, když byl prostor vymýcen. O tom, že by Hradce tí užili k útoku vozy, které by připadně posloužily jako částečné krytí, zpráv pro tento útok nemáme.

Nejdále se tak mohli útočníci dostat před východní tví pravého labského ramene, což byla také nekrytá pozice. Není proto překvapující, že Hradce tí utrpěli porážku. Pokud totiž víme, že část klášterních obráně tvořila posádka Aleše ze Šternberka, znamená to, že minimálně část obráně byli „profesionální“ válečníci. První pokus dobýt klášter tak skončil neúspěchem. Útočníci ztratili několik mužů a vrátili se do Hradce Králové s raněnými („...jiných drahn stieleno...“). Zároveň zde padl jistý „P tlet z Hradce“, který je osobou neznámou. Skutečnost, že jej letopisy uvádí jménem, evokuje, že byl významnější osobou. S jistotou se tak nejednalo o běžného hradeckého husitu. Ale dle „přídomečku“ byl hradeckým měšťanem, možná nižším velitelem, to už se ale jedná o čistou spekulaci.²¹⁸

To bylo první vítězství opatovické posádky. Poté nemáme po ní jakýžs z Opatovic žádné zprávy. Až následujícího roku 1421 přináší letopisy informaci o „bitvě“ u Podlšan mezi Opatovickými a Hradeckými.²¹⁹ Zápisy letopisů zní takto: „*A potom v Bielú sobotu Hradané vytrhli s vozy k Opatoviciem. A tu porazí Hradany a zajmú jich a ztepú na t i*

²¹⁶ Výše bylo uvedeno, že tato cesta je položena výše než prostor klášterního dvora, a že při vymýcení krajiny by bylo možno z kláštera pozorovat pohyb na této trase.

²¹⁷ Tím je myšlena například palisáda jako snadno obnovitelná zábrana. Kamenná zeď byla zřejmě až dále od případné zátopové oblasti v době rozvodnění Labe a především pouze kolem hlavních budov.

²¹⁸ Uvedené líčení napadení kláštera se může jevit snad jako pokus o příliš podrobné popsání události, které není v takovémto rozsahu na základě dvou doplňujících se tví možné. Snad až o zpronevěření se historikových zásad. Pokud ovšem nechceme zůstat u suchého a nic nového nepřinášejícího konstatování, že před Vánoci roku 1420 byl od pokusu dobýt klášter odražen Aleš Věšovský z Rýzmburka, je třeba zapojit do líčení události širší kontext. Promítnout do popisu terénu, okolností i logické skutečnosti. Jen tak může dojít ke komplexnější, případně také nové interpretaci děje.

²¹⁹ Bitvou jsem se již jednou krátce zabýval. RICHTER, David. Bitva u Podlšan roku 1421 mezi obránci Opatovického kláštera a hradeckými husity. In *Studentské Zamyšlení* 3, 2012, s. 22-29. Interní časopis studentského historického klubu na FF Univerzity Pardubice. Interní publikace bez charakteru veřejné tiskoviny a bez přiděleného ISBN a ISSN.

sta.“²²⁰ a „Item léta M^oCCCC^o XXI° u Bielu sobotu porazili jsú Hradecké u Podvolšan a zajeli jich na t i sta na Opatovice. A Lukáše jich hajtmana tu na drahách zabili.“²²¹. Shr me si tedy fakta. V Bílou sobotu (22. března) roku 1421 vytáhli Hradští s vozy k Opatovicím. Byli však poraženi u Podlšan, na místě zvaném Na drahách, a na t i sta z nich bylo pobito a odvedeno do kláštera. Toliko informace *Starých letopis eských*. Pro srovnání a případné doplnění je ještě připojena informace z *Kroniky starého kolegiáta Pražského*: „Eodem anno sabbato ante Palmarum illi de Oppatowitz Grecenses prope Podolssan vicerunt, et Lucassonem capitaneum interfecerunt et ad dimidium tercium centenarium captivorum in claustrum deduxerunt“.²²² I v tomto zápise se dozvídáme o vítězství Opatovických nad Hradeckými a zabití jejich hejtmana Lukáše. Rozdílem je tu však datace, která je v tomto případě umístěna na sobotu před Květnou nedělí (15. března) a informace, že do kláštera bylo odvedeno k přelstěmu stuzajatec.²²³ Oproti zápisům *Starých letopis eských* nepřináší kronika informace o vozech a ani o místě zvaném Na drahách. Při srovnání s jejím předchozím zápisem a porovnáním s letopisy ale zjistíme, že část jí nepřináší celé informace. Údaje se tu tedy až na dataci nerozcházejí, kolegiát ale přináší „zprávu“ o stuzajatec k dvěma stěm padesáti.

Nejprve tedy k rozdílné dataci. Vzhledem k tomu, že oba zápisy *Starých letopis eských*, které vznikly nezávisle na sobě, uvádí jako dataci Bílou sobotu, není pro jím nevídit. A dataci kolegiáta považovat za chybu vzniklou opisem. Autor přeci jen nebyl hradeckým obyvatelem a pobýval zde pouze krátký čas. Spíše při opisu tak mohl zapíchnout tuto chybu. A nyní k přelstěm stuzajatec. Letopisy mluví o t i sta stuzajatec, případně ztepaných a stuzajatec, kdežto kolegiát mluví pouze o zhruba dvou stěch padesáti stuzajatec. K tomu lze snad říci, že oba autoři letopisů uvádí stejné číslo a to je tak pravděpodobně skutečnost (i když je velmi vysoké). Pro případné výtky lze pracovat s číslem dvě stě padesát až t i sta stuzajatec a ztepaných. To jsou „strohé“ informace z písemných pramenů, nyní se však obraťme k pokusu o popis událostí.

Bylo tomu již t i m sice od neúspěšného pokusu o dobytí kláštera, když pobýval hradecký velitel Aleš Věšovský v Polsku,²²⁴ msto tak bylo bez svého hlavního hejtmana. V této době zvolený čas na Bílou sobotu se vypravilo několik set Hradeckých s vozy pod velením hejtmana Lukáše s cílem konečně dobýt Opatovice. Vzhledem k předchozí

²²⁰ ŠLA, Jaroslav. Staré letopisy eské XV. století a jejich královéhradecká verze, s. 143 (text B). Rukopis sign. II. F. 8., fol. 193v. URL: < <http://www.manuscriptorium.com> > [cit. 2012-11-20].

²²¹ ŠLA, Jaroslav. Staré letopisy eské XV. století a jejich královéhradecká verze, s. 143 (text b). Rukopis sign. XIX.C.21., fol. 124v. URL: < <http://www.manuscriptorium.com> > [cit. 2012-11-20].

²²² Chronicon veteris collegiati Pragensis, In: *Fontes rerum Bohemicarum VII*. EMLER, Josef (ed.), s. 28

²²³ Za pomoc s latinským překladem děkuji Mgr. Kateřině Adkové, Ph.D., která mi s ním pomohla v květnu 2011, kdy jsem se uvedenou bitvou soukromě zabýval.

²²⁴ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3: Kronika válečných let*, s. 79.

zkušenosti s dobýváním Opatovic a možná i jiných skutečnostem, však zvolilo vojsko jinou trasu. Nejprve tedy k možným omezujícím faktorům a důvodům volby trasy.

Jako jeden z možných ovlivňujících faktorů se objevil názor, že útočníci chtěli zaútočit na klášter od západu, kde ho nechránilo Labe, a kde byla jediná cesta, po které mohly jet vozy.²²⁵ Na základě předchozího rozboru ale víme, že byl klášter Labem chráněn i ze západní strany. Toto tak nemohl být jediný důvod. Dále je tu možnost nesjízdnosti jiných cest. S myšlenkou nesjízdnosti jiných cest vozy se pojí i další myšlenka, že trasa byla zvolena z důvodu jarních záplav.²²⁶ Další možností je touha po faktoru překvapení, samozřejmě s přihlédnutím k tomu, že při postupu touto trasou by byli nuceni snad projet přes vsi Plačice, Libišany a Podlšany.²²⁷ Útok z tohoto směru by ale byl méně očekáván, než po východní trase.

V případě využití východní trasy by tedy byli útočníci optičtější, než si mohli představit. Zároveň by museli překonat dva labské toky, pokud by se chtěli dostat až ke klášteru a byli by více zranitelní. Obzvláště ve chvíli překonávání brodu, kdy by byly vozy sezeny za sebou. Vzhledem k šířce toku levého labského ramene můžeme totiž most s určitou mírou jistoty vyloučit. Zároveň mohli klášter snad překvapit (v případě druhé trasy je tu ale zase nutnost projetí několika vsí), z tohoto směru by byl útok očekáván. To jsou faktory hovořící ve prospěch teorie „svobodné volby“ trasy. To je však možno doplnit i teorií o záplavách. Rozměrná páda mohla skutečně vyloučit případnou trasu na „příčné ose sever-jih“ (cesta ze vsi severním směrem k Hradci Králové) skrze louky a lesy. Zároveň by mohly záplavy vyloučit i východní cestu. Širší levé labské rameno, které bylo dle předpokladů hlíká více meandrovalo, se muselo v době zvýšené hladiny vody rozlévat více do okolí než rameno pravé. Mohlo tak způsobit nemožnost přebrození Labe pro vyšší hladiny na místě běžně užívaného brodu. Zároveň došlo v takových případech k proměnění okolní krajiny a tím k možnosti zapadnutí kol vozů. Takto způsobil nelze s jistotou říci, jaké byly přesné důvody pro zvolení trasy přes Podlšany. Jako jisté se však jeví, že aspekt pro volbu tohoto směru byl nejenom taktický, ale i přírodní.

²²⁵ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 40.

²²⁶ KRACÍK, Vlastislav. *Benediktinský klášter v Opatovicích nad Labem*. s. 49. Klub přátel historie Opatovic nad Labem a Pohřebárna, 2006. Interní publikace bez charakteru veřejné tiskoviny a bez přiděleného ISBN a ISSN. V tiskovině se jedná o přepsání díla Nohejlové doplněného o další literaturu a některé autorovy poznatky.

²²⁷ BIENENBERG, von Biener Karl Joseph. *Geschichte der Stadt Königgrätz*. I. Theil. Praha, 1780, s. 278. D, pozn. 1. Kde se zmíní uje o možnosti projetí vsi Plačice. Dále jen BIENENBERG, von Biener Karl Joseph. *Geschichte der Stadt Königgrätz*. I. Theil.

Po rozhodnutí o volbě trasy se vydali Hradci s vozy pod velením hejtmana Lukáše²²⁸ směrem na Podlšany, od kterých by se poté museli vydat severovýchodním směrem k Opatovicím. K tomu už ale nedošlo. Husité postupovali cestou dvakrát delší, při které byli nuceni projet skrze nebo alespoň v relativní blízkosti několika vsí. To byl důležitý faktor jejich porážky, nebo klášterní zvědovali informovali vojsko posádky bránců benediktiny o husitském záměru.²²⁹ V případě možného zvědovali i vojsko v Hradci Králové, takže ten po odjetí vojska směrem na Podlšany volnou kratší trasu kolem Vysoké nad Labem pro informování klášterní posádky. I když zvědovali uvnitř města nebyl v tomto případě nutností. Stejně tak mohl klášter informovat jakýkoliv loajální poddaný, jenž měl v držení koně, který spatřil vojska projíždějící krajinou i vsí.

Tato informace nutila velení klášterní posádky k rychlému rozhodnutí, zda klášter bránit z hradeb, či vyjet nepříteli v ústřety. Jako volba zůstala druhá možnost. Část osádky musela zůstat na klášteře, aby jej bránila v případě neúspěchu vyslaných jednotek. Druhá část vyrazila s bojovnou náladou a mementem posledního vítězství do boje. Nelze vyloučit, že při svém průjezdu vsí zároveň upozornila obyvatelstvo na blížící se nebezpečí. A to se odešlo ukrýt do kláštera, kde se společně s mnichy modlilo za úspěchy svých válečníků.²³⁰ A v momentech paniky byly hlavními výhodami Opatovických. Jako vhodné místo pro sestět si zvolili klášterní obránci místo Na drahách poblíž Podlšan.²³¹ Skutečnost, že měli husité ke své pomoci vozy, nutila k dobře zvolenému místu „přepadu“. Stěs husity v otevřeném poli by mohl být pro obránce konečný, obzvláště při seazení vozové hradby. V případě rychlého útoku by ale ke zformování vozů nedošlo a všichni Hradci by neměli dost času k chopení se zbraní a štítů, které mohli mít na vozech naložené pro rychlejší tempo pochodu a svou menší únavu. Krom funkce nákladového prostoru mly vozy posloužit i jako případné krytí při dobývání kláštera. Husité se tak zjevně poučili při předchozím pokusu o dobytí kláštera, kdy jim krom jiného způsobila ztrátu nemožnost krytí se ve vymýceném okolí kláštera.

Jak Opatovičtí zamýšleli, tak se i stalo. Pomístní jméno Na drahách označuje i to místo, kde dochází ke křižování i průběhu cest.²³² Jednalo se tak zjevně o vyježděnou cestu

²²⁸ Z jiného zdroje o Lukášovi neslyšíme. Zároveň je jediným jmenovaným v Podlšanské bitvě, byl tedy hlavním velitelem této akce. Pokud by se odehrála výprava pod velením jiného hradeckého hejtmana, byl by podle logiky zápisu z předchozího útoku jmenován.

²²⁹ Například MICHLE, Karel. *Husitství na Hradecku*, s. 39. Který uvádí zvědovali jako fakt, a se jedná o domněnku. Nelze popřít, že však o velmi opodstatněnou.

²³⁰ Jelikož se na Bílou sobotu mše neslouží, mohlo zůstat pouze u modlení. Prosebná mše by byla porušením tradice.

²³¹ Termínu „klášterní obránci“ i „obránci“ je užíváno i nadále při popisu skupiny ústánců se Podlšanské bitvy, i když v této chvíli už nebyli obránci, ale spíše útočníky.

²³² ČUJÍN, František. *Kapitoly z dějinných národních a místních i pomístních jmen*. Praha, 1969, s. 63-64.

sm ůjící daným sm rem, na které jely husitské vozy se azené za sebou.²³³ Nebylo tedy t ůké odhadnout, kudy se konkrétn skupina pohybující se po této cest vydá. Nutná však byla volba vhodného místa pro p epad. Kdyby spat ili Hrade tí klášterní obránce d íve, než by ti podnikli výpad, mohlo dojít k jejich se azení a p ipravení se na boj. Jako vhodné místo pro st et tak z ejm posloužil vysoký ke ový porost, remízek i nejpravd podobn ji les,²³⁴ p es který nebylo možné Opatovické spat it. P i pr jezdu voz a pr chodu p ších vedle lesa, kde se ukrývali obránci, i dokonce skrze n j tak mohlo dojít k velkému momentu p ekvapení, který zp sobil citelné ztráty. V p ípad pr jezdu lesní cestou byla dokonce možnost se azení voz vylou ena. Zárove je d ležitě vzít v potaz, že Hrade tí s možností st etu d íve než u kláštera nepo ítali a snad ani neužili hlídky, která p edcházela hlavní voj p i v tších taženích. Údaje hovo ící o dvou set padesáti až t í set ztepaných a zajatých jasn hovo í o velkém momentu p ekvapení.²³⁵

Letopisy uvád jí ob varianty, zajatých a ztepaných i pouze zajatých. Do literatury je však p ebíráno pouze, že se jednalo o zajaté husity.²³⁶ íslo mezi dv st padesáti a t emi stovkami je t eba považovat za íslo ozna ůjící jak zajaté, tak i pobité. I tak se jedná o vysoké íslo, ke kterému by bez momentu p ekvapení ze strany klášterních obránc nedošlo. Na otázku po jeho autenti nosti lze íci, že se jedná o informaci pocházející z prost edí husitského Hradce Králové, který zde utrp l velkou porážku. A jeho písa i by jist neuvád li íslo o mnoho vyšší a ubírali tak Hradeckým na „bojeschopnosti“, nebo se jednalo o potupnou prohru. Údaje hovo ící o po tech bojovník , kte í se v bitv st etli, jsou ale pro starší období obecn problematické.²³⁷

I za použití voz bývala v tšina husitských vojsk p edevším vojsky p šími, možnost út ku na koni z bitvy tak byla možná jen pro velmi omezený po et jedinc . Stejn tak je t eba vzít v potaz krajinu, která byla sice místy zalesn ná, ale kolem vsí bývala vymýcena a p em n na v pole. Pokud se jedná o husity, kte í se spasili se út kem, nemohlo jich být více

²³³ ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opo na: Kolonizáto i, dvo ané a vále níci*, s. 85-86.

²³⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. *D jiny válek husitských (r. 1419 – 1436)*. Praha, 1898. s. 141.

²³⁵ Bezespourov zajímavá, p edevším z hlediska archeologie, by byla znalost alespo p íbližného místa bitvy. O jeho lokalizaci se pokusil *Klub p átel historie Opatovic nad Labem a Poh eba ky*, který kontaktoval pana Josefa Novotného, syna bývalého pod lšanského kroniká e. Ten ukázal len m klubu místo, kde se podle vypráv ní z d tství nacházely údajné lidské kosti a další artefakty. Dále místo komentoval jako trasu dnes již zaniklé cesty vedoucí do Hradce Králové, která byla v jednom míst zúžena v d sledku mok in. Dle jeho tvrzení se práv v tomto míst nacházelo nejvíce nález . Tato cesta m la vést na Pod lšany od Pla ic podél tektonického zlomu, který dává tušit, že mohla být cesta sjízdná po celý rok. Za tyto informace d kuji Ing. Vlastislavu Kracíkovi, p edsedovi zmín ného klubu.

²³⁶ MICHL, Karel. *Husitství na Hradecku*, s. 39. Dále také ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opo na: Kolonizáto i, dvo ané a vále níci*, s. 85-86.

²³⁷ ORNEJ, Petr. *Tajemství eských kronik: Cesty ke ko en m husitské tradice*. 2. rozší ené a p erpracované vyd., Praha-Litomyšl, 2003, s. 131-138. ISBN 80-7185-590-1. V této práci však autor pracuje s mnohem vyššími ísly a více aspekty.

než pár desítek. Po et Hradeckých p i bitv tak lze s pochopitelnou mírou relativity odhadnout na ne více než ty i sta muž .²³⁸ Opatovických nebylo zdaleka tolik jako Hradeckých. Posádku, která by byla ekn me srovnatelná s odhadem husit u Pod lšan, by klášter jen t žko vydržoval po stránce materiální i finan ní. A to i s p isp ním pana Aleše ze Šternberka.

Nebýt výborného taktického výpadu klášterních obránc , mohl být tento st et pro klášter posledním. Skute nost, že si s sebou husité vzali vozy, nemusí poukazovat pouze na pot ebu rychlejšího postupu (naložení pavéz apod.) a krytí p ed st elbou z klášterních zdí, ale také na sev ení kláštera. A to sev ení kompletní. Cesta kolem Vysoké nep ípadala pro úto níky v úvahu z n kolika d vod . Z d vodu rozvodn ného Labe nep ípadala v úvahu ani v p ípad pot eby posádky na opušt ní kláštera tímto sm rem. Pokud by totiž sev eli Hrade tí klášter od vsi, nastal by pro klášter problém se zásobováním. Nebo cesta k Vysoké znamenala riskovat cestu p es krajinu zalitou Labem, kterou by s vozy, na kterých by se daly dopravit zásoby, nejspíše nezvládly. P írodní podmínky chránící klášter se tak zárove staly v zniteli jeho obyvatel. Toho se pokusili využít husité, nebo kdyby dojeli až do vsi (kde by si p ípadně další zásoby na delší obléhání opat ili celkem snadno), zatarasili by jediný bezpečný p ístup. A vozovou hradbu by se klášterním obránc m nepoda ilo s velkou pravd podobností porazit.

I v druhém st etnutí s Hradeckými byl Opatovický klášter se svými obyvateli, stálými i do asnými, vít zem. Hradec Králové utrp l citelnou ztrátu. Ztratil nejen tém t i stovky muž , ale p íšel zárove o n kolik voz a nemalý po et zbraní. A to vše korunovala smrt hejtmana Lukáše. Lukáš je zajímavou postavou, o které z jiných pramen nevíme. Vzhledem k tomu nebyl zkušeným vále níkem a jist nedosahoval kvalit Aleše V eš ovského. Avšak ani ten nedokázal Opatovice dobýt. Tažení pod velením Lukáše bylo lépe p ípraveno, než tažení pana V eš ovského – m l vozy i více muž . Na druhou stranu byl jeho po in v as prozrazen. Pozoruhodné je zárove , že k události došlo za doby, kdy pobýval Aleš V eš ovský mimo eské království. Ten se pro své povinnosti nemohl tažení zú astnit, a by jist rád zasadil Opatovicím smrtící ránu. Nelze pominout ani fakt, že nemusel být o této akci zpraven a Lukáš ve snaze vydobýt si uznání vyrazil zni it klášter po p esv d ení p ítomných hradeckých vedoucích osobností. Na záv r je t eba íci, že se v literatu e objevilo odvážné tvrzení, že

²³⁸ Samoz ejm se jedná o odvážné tvrzení, když je usuzováno na po et husit na základ neúplných zpráv. Je tu ale t eba brát v potaz, že možnosti kláštera pro vyživování a udržování posádky, by její ást zašti oval Aleš ze Šternberka, nebyly také p esp ílišné. A k tomu nelze p edpokládat, že i s momentem p ekvapení porazili Opatovi tí ekn me trojnásobnou p esilu. Uvedený „odhad“ je tak ovlivn n n kolika faktory.

práv této bitva byla hlavním spouštěcím mechanismem k velkému tažení husitů do východních částech.²³⁹

4.4. Zhouba kláštera a útěk části konventu v ústředí s opatem do St. edy

O dalším osudu zajatých není z pramenů nic známo. Po jejich odvedení do kláštera bezpochyby vyvstal problém, co s nimi udělat. Na jejich živění neměl konvent finanční možnosti, stejně tak musel mít problémy s tím, kam zajatce umístit. Jak byla vzniklá situace vyřešena, není známo. Jisté je, že netrápila konvent dlouho, nebo již 13. dubna započalo tažení spojených husitských vojsk do východních částech.²⁴⁰ Na konci téhož měsíce stály z Opatovického kláštera již pouze ohořelé trosky.²⁴¹

Nadšení z vítězství vyvolávající euforii bylo brzy vystřídané prozračením. Prozatím bylo ohrožení zažehnáno, ale situace v zemi se nevyvíjela pro katolickou církev ani krále Zikmunda příliš pozitivně. Opatu a konventu tak začala na mysl přicházet myšlenka opuštění kláštera. Jak praví prameny, obyvatelé kláštera v ústředí uprchli před blížícími se vojsky a klášter se stal nechráněný: „...a s Opatowic před nimi šjeli, a Diwiš klášter vypálil.“²⁴² S vypálením kláštera mohlo teoreticky dojít i k vypálení vsi, jejíž obyvatelé zůstali i v těch dobách své vrchnosti v ústředí a mohli tak budít udivě neúspěšných husitů zášť.²⁴³ Opat a konvent se tak v ústředí rozutekli pobravše klášterní cennosti a snad i archiv, i alespoň jeho nejdůležitější část (privilegia, falzum zakládací listiny apod.).

Část mnichů utekla patrně s opatem do St. edy, kde nadále sídlil. A kde je k roku 1435 opat Jan zmíněn naposledy. Po jeho smrti se konala volba titulárního opata za přítomnosti čtyř mnichů, kteří měli plné moci od zbylých bratrů. Probošta st. edského, vrchlabského a legnického a bohdanečského faráře. Opatem byl zvolen Petr St. edský. Poté slyšíme o opatu Janovi (1441), Jiřím (1453), Jakubovi Rottmanovi (1485), Vavřinci (1516), jeho ovi Schwarzovi (1518) a naposledy o jeho ovi Rüdigerovi (naposledy jmenován 1535).²⁴⁴ Mniši, kteří neutekli do St. edy, se rozutekli do jiných klášterů, i získali jiné zajištění.

²³⁹ FELCMAN, Ondřej (ed.). *Dějiny východních částech: v pravku a st. edovku (do roku 1526)*, s. 539 i MICHL, Karel. *Husitství na Hradecku*, s. 39.

²⁴⁰ FELCMAN, Ondřej (ed.). *Dějiny východních částech: v pravku a st. edovku (do roku 1526)*, s. 539.

²⁴¹ PALACKÝ, František (ed.). *Archív český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl III., s. 300, . 21. Dále také NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického* s. 40-41.

²⁴² PALACKÝ, František (ed.). *Archív český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl III., s. 300, . 21. Divišem je myšlen Diviš Boček z Milečína.

²⁴³ Pravděpodobnější se ale jeví, že ves byla ušetřena, nebo jak bude podáno níže, ušetřen byl zřejmě i kostel stojící mimo klášter, s. 68 této práce.

²⁴⁴ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 42-43. O volbě opata roku 1436 vypovídá listina z téhož roku. EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidiecesim. Liber VIII. – IX. Ab anno 1421 usque ad annum 1436*. Praha, 1889, s. 257-258. Dále jen

Takovým příkladem je bratr Hašek, který se stal roku 1423 po smrti předchozího Václava farářem ve Strojeticích.²⁴⁵ Hašek je celkově pozoruhodnou osobou Opatovického kláštera. Je jediným členem uprchlého klášterního konventu, o kterém kromě opata víme více. Paradoxně o něm ale slyšíme až po zničení kláštera. K dubnu roku 1423 získal post faráře ve Strojeticích a v dubnu roku 1425 měl být dle vůle papeže skrze olomouckého biskupa ustaven opatem kláštera ve Vilémově.²⁴⁶ Přesněji, neznámo kdy přesně, se stal ve jmenovaném klášteře knězem.²⁴⁷ Ustavení knězem souviselo s jeho získáním postu faráře, stalo se tak před dubnem 1423. Dosáhl tak vyšší hodnosti, kterou mu paradoxně přineslo zničení „rodného“ kláštera. Na svůj domovský klášter však Hašek nezapomněl. V listinách z let 1423 i 1425 je titulován jako „*monachus monasterii in Opatovice*“.

Další zajímavou skutečností je Hašek v povodě. V listině ohledně farnosti i jmenování opatem je zmíněn pouze jako Hašek. Kdežto v listině s poznáním se k zaplacení servicie je titulován jako „*Haskonis de Walsteyn*“.²⁴⁸ To je nápadná souvislost vzhledem k zapsání 100 kop grošů z berní kláštera roku 1419 Haškovi z Valdštejna. Přepis v edici *Archivu českého* v případě Haška v souvislosti s berní je ve formě „*Haškovi z Walšteina*“.²⁴⁹ Na rozdíl od případu porovnání jmen Jana z Heřmanova Mlýnce a osoby, kterou považoval Kalousek za jeho možnou obdobu, se zde jedná o evidentnou shodu. Vzhledem k absenci dalších informací nelze stanovit bližší okolnosti a vazby. Pouze víme o stížnosti Haškových synů, že sumy nejsou jejich otci vypláceny. A shoda přídomek a osobního jména je taktéž smutující. Je možné, že se jedná o polemiku, ale nelze vyloučit, že opat potýkající se s problémy se splácením, vyřešil tento problém „zajištěním“ jednoho z Haškových synů jeho přijetím do konventu.

EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VIII. – IX.* Údaje v závorkách neznamenaají roky nástupu do funkce, ale vypovídají o zmíněné osobě v hodnosti opata.

²⁴⁵ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VIII. – IX.*, s. 37.

²⁴⁶ ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VII. Pars II. Acta Martini V. (1417-1431)*. Praha, 1998, s. 582, . 1454. ISBN 80-200-0635-4. (Povolení litomyšlského biskupa Martinem V. na jmenování Haška opatem.) a Tamtéž, s. 587, . 1465 (slib zaplacení servicie). Ať se jedná o rok 1425, není uvedený údaj chybou. Jednalo se zřejmě o funkci titulárního opata zvoleného po smrti předchozího opata Martina. Dále jen ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VII. Pars II.*

O titulárních opatech slyšíme od roku 1438 v Uhericích na Moravě. SOMER, Tomáš – ŠRÁMEK, Josef. *Historie benediktinského opatství sv. Petra a Pavla ve Vilémově (1160-1541)*. Praha, 2010, s. 42. ISBN 80-86579-21-2.

²⁴⁷ ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VII. Pars I.*, s. 582, . 1454

²⁴⁸ Tamtéž, s. 587, . 1465.

²⁴⁹ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích. Díl II.*, s. 206, . 465.

Fyzickým zničením se přestala psát historie existence Opatovického kláštera v českém království. Nadále se sice udrželo povědomí o klášteře v myslích lidí i právních listinách, formálně ale existoval už jen ve středověkém prostřednictvím titulárního opata.²⁵⁰ O něm, kterých z těchto přetrvávajících aspektů se zmíní následující kapitola.

4.5. Malý rozbor vybrané historiografie konce kláštera

Ve svém díle Emanuela Nohejlová rozebrala některé tradované historiografické omyly a zmínila se o dílech je přebírajících. Jednalo se především o některá díla přebírající tvrzení Václava Hájka z Libočan. Především pak špatnou datací přepadení roku 1415 a zničení kláštera.²⁵¹ Tato podkapitola si klade za cíl její rozbor doplnit některými dalšími omyly a mýty, které dosud nebyly v textu této práce uvedeny.

První husitský útok na klášter roku 1420 není v literatuře příliš rozebírán, je pouze uváděn s odkazem na letopisy, i případně na literaturu. Co se citovaných nejasností týče, jsou tu nejnověji *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Jejich autoři k odražení husitů poznamenávají, že „Po etné posádce kláštera veleli urputní nepřátelé husitů Jan Mstecký z Opatova a Hynek z červené Hory.“²⁵² Oba pánové nejsou v souvislosti s klášteřem osobami neznámými. Nedostatkem zmiňovaného díla bohužel je absence poznámkového aparátu odkazujícího na citace zdrojů. V případě této práce se jedná o zájem, aby text nepřesobil až příliš odborně a snad vyvolal větší zájem a odezvu u laické veřejnosti. Pro odbornou práci s dílem je to bohužel nedostatkem. Na konci kapitoly zmiňující se kromě jiného i o tomto aspektu jsou uvedeny použité i využitelné prameny a literatura pro tuto a předchozí kapitoly. Na s. 579 se autoři odkazují na dílo Karla Michla *Husitství na Hradecku*.²⁵³ Vzhledem k obsáhlosti kolektivního díla je pochopitelné, že nedocházelo k ovládnutí všech informací a docházelo k přebírání informací z literatury. Zarážející je ale fakt, že autoři sami uvádějí, že nedochází v Michlově případě k ovládnutí a odkazování na prameny, ale často pouze k přebírání tvrzení literatury starší²⁵⁴ a přesto z ní jejmů vychází.

Michl na s. 38 uvádí, že Aleš Věšovský byl „...klášterní posádkou, posílenou eledí Jana Msteckého z Opatova a Hynka z červené Hory, krutě poražen a ztratil na 500 lidí.“ V porovnání s výše zmiňovaným kolektivním dílem je zřejmé, že jeho autoři přebírali pouze

²⁵⁰ O husitských exulantech pojednává dílo Jaroslava Kadlece. Zde nebyl opominut ani Opatovický klášter, poznání o mních ve středověku však vychází pouze z díla Nohejlové. KADLEC, Jaroslav. *Katolictví exulanti eští doby husitské*. Praha, 1990, s. 53. ISBN 80-7113-031-1.

²⁵¹ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Přiblížení kláštera Opatovického*, s. 41, pozn. 1.

²⁵² FELCMAN, Ondřej (ed.). *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 538.

²⁵³ MICHL, Karel. *Husitství na Hradecku*.

²⁵⁴ FELCMAN, Ondřej (ed.) *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 579.

část tvrzení. Údaj o tak vysokém počtu mrtvých se jim zdál zřejmě nadsazený, a tak ho vynechali. Ani Michl si údaj o velkém počtu zabitých nevymyslel, ale sám jej nekriticky přebíral od Karla Josefa Bienenberga a jeho díla *Die Geschichte der Stadt Königgrätz*.²⁵⁵ Ten takto vysoké číslo uvádí.²⁵⁶ Zároveň jako zdroj cituje nejen kolik autor, mimo jiné Balbína, Beckovského i Pešinu.²⁵⁷ Skutečným zdrojem tohoto čísla však není žádný neznámý pramen, nýbrž špatné citování pramene známého. Nejstarší informací o této události je rukopis *b*, ze kterého vycházely i některé další redakce letopisu i jiné prameny. Bylo by tedy vhodné si připomenout, co rukopis říká „*Pak vše téhož léta Hrad ané přijevoše od Vyšehradu i šturmovali jsú k Opatovicom a tu jest zabit P tlet z Hradce a jiných drahn st ieleno. A to se stalo v suché dni před vánoci.*“²⁵⁸. Informace o počtu zraněných převzali někdy i ze záznamu „...*tu jest zabit P tlet z Hradce a jiných drahn st ieleno.*“. S tím, že údaj patří ve smyslu: „*tu jest zabit(o) počet set z Hradce a jiných drahn st ieleno.*“. V textu vrstvy *b* je ale jasné patrné, že se jedná o slovo „*P t let*“, nikoliv *počet set*. To, že je jméno rozdeleno, mohlo přispět jako argument pro to, že se jedná o číselnici. V textu ale lze vypožorovat, že se skutečně jedná o „*t*“ a ne „*s*“ a mezera mezi slovy je způsobena vyblednutím počátečního tahu písmene *p* i psaní písmena „*l*“. Krom toho přídomek mluví o jedné osobě - „*zabit*“. Nemluví o značné nadsazenosti takového čísla.

Informace o posádce Bienenberg ale nepřináší, ta tedy musí pocházet odjinud. Zmínuje ji například Kalousek²⁵⁹ nebo Václav Vladivoj Tomek v díle *Dějiny válek husitských*.²⁶⁰ Jako v rozhodnutí se ale nezdá. O jediné posádce pana ze Šternberka se dozvídáme až z pozdějšího zápisu.²⁶¹ Jako možná osoba, která by načas posílila klášterní posádku svými lidmi, se jeví Pata z Častolovic, který měl přijímat část klášterních důchodů. O tom ale zprávy nemáme. Pán z Opoušna a pán z Červené Hory se oproti němu jako příliš pravděpodobní nejeví. Relevantní prameny o této informaci nic neříkají. I z hlediska znalosti předcházejících událostí se jedná o omyl způsobený pozdějšími informacemi obou pánů. Vytvořením katolické Opoušenské strany Janem Msteckým z Opoušna a jeho přáteli, mezi kterými nechyběl ani Pata z Častolovic nebo Hynek z Červené Hory. A jejich následnými akcemi.²⁶² Účast obou pánů

²⁵⁵ BIENENBERG, von Biener Karl Joseph. *Geschichte der Stadt Königgrätz* I. Theil.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 273.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 275, pozn. 10.

²⁵⁸ ŠLA, Jaroslav. Staré letopisy české XV. století a jejich královéhradecká verze, s.143 (text b).

²⁵⁹ KALOUSEK, Josef. Záštitě ve východních částech a přepadení kláštera Opatovického, s. 281.

²⁶⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějiny válek husitských (r. 1419-1436)*. Praha, 1898, s. 140-141.

²⁶¹ KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český i staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl VII., s. 579, . 24.

²⁶² ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v ruce na českém severovýchodě : Opoušenská strana v husitské revoluci*, s. 43-45. Oba byli zároveň jmenováni hejtmany královských vojsk. Tamtéž s. 39-40.

v klášterní posádce by znamenala, že si je opat najal, i byli pověni králem Zikmundem. Nelze ovšem opomenout fakt, jaké problémy byly s tímto pány a Opatovickým klášterem spojeny. Z hlediska toho i absence pramenů lze tuto informaci odsoudit jako nevhodnou. Přesto ji ale přebírá i např. František Šmahel, ten ovšem uvádí jako zdroje *Staré letopisy české*, kde se tato informace nenachází.²⁶³

Nejvíce nejasností (mýtů) přináší bitva u Podlšan. Jedinými „převodními“ prameny jsou v jejím případě záznamy z rukopisů *B* a *b*. Případně *Kronika starého kolegiáta pražského*, který vycházel ze stejného zdroje jako letopisy. V souvislosti s bitvou uvádí ve svém díle Jeroným Sola, že husité zde byli poraženi královskou posádkou.²⁶⁴ Obtíž díla Jeronýma Sola je v absenci na prameny odkazujících citací. Od s. 31 do s. 33 téhož díla podává Sola v poznámce pod čarou 48 krátký výklad o dějinách kláštera, který není vždy správný. Což lze snadno ověřit při srovnáním s dílem Nohejlové i prameny. Informaci o ústí královského vojska odpovídá s největší pravděpodobností Sola z poznání se k dluhu krále Zikmunda vůči Šternberkovi z roku 1421.²⁶⁵ Tento zápis, konkrétně z básně, nás informuje o zápisu Slavkova témuž pánu za to, že držel lidi na Pražském hradě a Opatovickém klášteře. Na základě toho bylo již dříve uváděno, že už při pádu v prosinci roku 1420 sehrála tato posádka svou roli. Sola tak na základě této informace uvádí, že husité byli odraženi královským vojskem. Je však třeba říci, že se jednalo o posádku pana Aleše ze Šternberka, který měl zapsanou část klášterní berně. A o kterém, na rozdíl např. od Pety z Astolovic víme, že posádku na klášteře vydržoval.

Další ne již nejasností, ale přímo mýtem, je informace asi nejnověji zmíněvaná v kolektivním díle *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Zde je v souvislosti s bitvou u Podlšan uváděno krom jiného následující: „Při úspěšném pádu jejich bylo 300 zajato a odvedeno do kláštera. Tam byli podle zprávy Starých letopisů českých mučeni ohněm.“²⁶⁶ *Staré letopisy české* i zmínky o Podlšanech již rozebírány byly, je tak jasné, že se zde jedná v případě mučení ohněm o zavádějící a neověřenou informaci. Autoři sice jako zdroje citují na s. 578 *Staré letopisy české*, v nich si ale informaci neověřili. Kdyby tak učinili, zjistili by, že je informace o pálení husitů v klášteře nepodložená a až pozdějšího

²⁶³ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3: Kronika válečných let*, s. 66 a s. 344, pozn. 129.

²⁶⁴ SOLA, Jeroným Jan Nepomucký. *Dějepis Hradce Králové nad Labem a biskupství hradeckého*, Praha, 1870, s. 31. Dále jen SOLA, Jeroným Jan Nepomucký. *Dějepis Hradce Králové nad Labem a biskupství hradeckého*.

²⁶⁵ KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český i staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl VII., s. 579, . 24.

²⁶⁶ FELCMAN, Ondřej (ed.) *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 539.

data. Dále na s. 579 uvádí dílo Karla Michla, odkud informaci skutečně přepali.²⁶⁷ Jak bylo dříve uvedeno výše, Michl ale není v rozhodném zdroji.

Na Michl v nedostatek právě v případě Podlšan naopak upozornil Šandera.²⁶⁸ Po zdroji jeho tvrzení pochopitelně dále nepátral. Michl si tuto informaci opět nevymyslel, ale pouze ji převzal, a to z díla *Die Geschichte der Stadt Königgrätz* od Karla Josefa Bienenberga. Toto dílo je pro historii Hradce Králové, a zastaralé, jistě i dnes dležitě. A v případě pátrání po pravdě informace o pálení zásadní. Bienenberg uvádí informaci o odvedení tisíc zajatých do kláštera, z nichž část byla propuštěna a část muřena ohněm.²⁶⁹ Bohužel neuvádí zdroj svého poznání. V nichž událostech cituje Bienenberg Bohuslava Balbína, který byl zřejmě posledním historikem, který pracoval ještě s originální předlohou *Starých letopisů českých*.²⁷⁰ Jeho informace by byly využitelné pouze v případě, že by uváděl jako citaci hradecký pramen. Problém však je v jeho nekritickém postoji k Václavovi Hájkovi z Libočan, který je patrně např. na jeho vyprávění o pádu kláštera roku 1415.²⁷¹ I informaci o pálení tak přebírá Bienenberg zřejmě z Václava Hájky z Libočan. Ten totiž tuto informaci, stejně jako informaci o obráně v z., uvádí.²⁷² Vzhledem k pravdě této informace a její absenci v rukopisu *B a b a Kronice starého kolegiáta pražského*, je na místě ji odsoudit jako mylnou.

V souvislosti s Podlšanami uvádí Bienenberg, že žoldnéři Opatovického kláštera přepadli Hradecké pomocí dobré lste - pádem ze zálohy. Dokonce hovoří o vpádu do zad.²⁷³ Tím si vysvětluje vysoký počet zajatých. To by znamenalo, že husitské vojsko kolem Opatovických nejprve s nepovšimnutím projelo a až poté došlo k útoku. Zda došlo k pádu husitů ze zálohy zpoza lesa po jejich vyjetí nebo až po jejich přejetí přehlédnutých obránců, rozhodnout nelze. Jisté ale je, že pád Hradeckých bylo vysoké, stejně tak i jejich ztráty (pobytí, zajatí, hejtman Lukáš).

²⁶⁷ MICHL, Karel. *Husitství na Hradecku*, s. 39.

²⁶⁸ ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v rni na českém severovýchodě : Opatovická strana v husitské revoluci*, s. 48 a s. 160, pozn. 25. Šanderovo dílo bylo vydáno roku 2005, kdežto Džiny východních děch až roku 2009, mohlo tak dojít v této záležitosti k poučení ze Šanderovy poznámky. Zvláště ve chvíli, kdy byl Šandera zároveň jedním z autorů kolektivního díla.

²⁶⁹ BIENENBERG, von Biener Karl Joseph. *Geschichte der Stadt Königgrätz*. I. Theil, s. 276.

²⁷⁰ ŠLA, Jaroslav. *Staré letopisy české XV. století a jejich královéhradecká verze*, s. 149.

²⁷¹ BALBÍN, Bohuslav. *Miscellanea historica Regni Bohemiae Decadis I. Liber IV. Hagiographicus seu Bohemia sancta*. Praha, 1682, s. 115-116. Na Albínovo vyházení z Hájky upozornila již NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Přehled kláštera Opatovického*, s. 41, pozn. 1.

²⁷² HÁJEK, z Libočan Václav. *Kronika česká*. Praha, 1819. Digitální knihovna ÚK FF MU.

URL: Hájek <http://knihovna.phil.muni.cz/dl/oldbooks/kronyka-ceska-hajek-z-libocan-1819/pg-803>

[cit. 2012-11-14].

²⁷³ BIENENBERG, von Biener Karl Joseph. *Geschichte der Stadt Königgrätz I. Theil*, s. 278, pozn. 2.

Další informace objevující se u Michla je tvrzení, že po zničení kláštera bylo klášter místo obsazeno pro vedení výpadu proti Hradeckým. „*Roku 1422 obsadili Jan Mstecký a Jiří z Abrsbachu rozbořený opatovický klášter a odtud vedli boj proti Hradeckým.*“.²⁷⁴ Jako již „tradiční“ se jedná o mylnou informaci, nebo alespoň informaci nepodloženou prameny. I tu pravdu podobně Michl nekriticky převzal ze starší literatury.

Po útěku osazenstva kláštera se uchýlila část konventu včetně s opatem do Slezské Stedky a zde formálně pokračovala opatská hodnost. Seznam opatů dle díla Nohejlové již byl uveden, pro názornost je však rozepsán ještě jednou. Posledním voleným opatem v Opatovickém klášteru (resp. Hradci Králové) byl Jan. O něm slyšíme ještě roku 1435, kdy byl účastníkem sporu se stedskými radními.²⁷⁵ Poté máme potvrzení volby Petra Stedského z roku 1436.²⁷⁶ Potom nastoupili na opatský stolec Jan (1441), Jiří (1453), Jakub Rottman (1485), Vavřinec (1516), jeho Schwarz (1518) a poslední jeho Rüdiger (naposledy jmenován 1535).²⁷⁷

Seznam opatů převzala Nohejlová z díla Paula Kindlera *Geschichte der Stadt Neumarkt*. K tomuto dílu na jiné straně ohledně stedského špitálu uvádí: „*Poněvadž mi nebylo možno nahlédnout do originálu listiny, lze pouze citovati Kindlera. Pokud však jsem mohla údaje sledovati, byly vždy přesné a správné.*“.²⁷⁸ Zároveň udává, že u stejného autora lze nalézt přesné odkazy na listiny.²⁷⁹ Co se výteku týká, také ale soudí, že se Kindler držel pouze německých pramenů, což způsobuje některé nedostatky.²⁸⁰ Postavy Nohejlové jsou citovány, jelikož neměl autor práce možnost pracovat s Kindlerem. Opatové ve Stedce jsou mimo cíl této práce, zmíní se o nich pouze pro nutný přesah.

Seznam titulárních opatů nastínil také český autor. O Jeronýmovi Solařovi a jeho necitování zdrojů již víme, není tedy třeba jej představovat. Interesantní nedostatek je zajímavé, že ve své práci seznam titulárních opatů uvádí, musel jej tedy sepsat odjinud. Solař píše, že v dubnu 1421 utekl z kláštera opat Jakub, který byl nástupcem Janovým. Jakub měl zemřít roku 1430 a o rok později měl být opatem Jan III. následovaný Petrem zmíněným k roku 1438. Petra na stolci vystřídal Jiří I., zmíněný k roku 1480, po kterém nastoupil

²⁷⁴ MICHL, Karel. *Husitství na Hradecku*, s. 44.

²⁷⁵ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Písbý kláštera Opatovického*. s. 42.

²⁷⁶ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VIII. – IX.*, s. 257-258.

²⁷⁷ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Písbý kláštera Opatovického*. s. 42, jak autorka upozorňuje, následovníci Petrovi se sice jako opati jmenují, nemáme ale zpráv o fungování voleb.

²⁷⁸ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Písbý kláštera Opatovického*, s. 26, pozn. 5.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 43, pozn. 1.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 42, pozn. 5.

Jakub II., doložený v letech 1482-1498. Posledním opatem pak m l být opat Ji í II., který prodal p ed svou smrtí roku 1537 st edské proboštství biskupu z Vratislavi.²⁸¹

Nedostatkem zde je dnešní absence listin, která neumož ũje plnou kontrolu uvedených seznam .²⁸² Vzhledem k nedostatku Sola e a skute nosti, že Kindler cituje konkrétní prameny z biskupského archivu ve Vratislavi,²⁸³ je na míst se spolehnout na Kindlera. P esto si zaslouží seznam malé zastavení. Sola uvádí, že roku 1421 uprchl z Opatovic opat Jakub a Jana zmín ěného roku 1431 na hrad T šín ²⁸⁴ tak považuje za jeho nástupce. Skute ností ovšem je, že o volb ě Jakuba nic nevíme. Ješt v prosinci roku 1420 teme p i p iznání se k dluhu pánovi z astolovic a pánovi ze Šternberka o opatovi Janovi.²⁸⁵ Dále o žádné takové volb ě i potvrzení nevíme ani z pramen .²⁸⁶ Jako poslední argument poslouží potvrzení volby opata Petra z roku 1436. V listin ě stojí „...per mortem fr[at]ris Johannis vlt[imus] abbatis in exilo...“.²⁸⁷ Jasn ě zde stojí, že k volb ě dochází z d vodou smrti Jana, posledního opata v exilu. Pokud by byl posledním opatem Jakub, nebyl by tento Jan uveden jako poslední. Zárove ozna ění exilu poukazuje na skute nost, že se zde nejedná o opata Jana III., voleného ve St ed ě, jak se domnívá Sola ě, nýbrž skute ěn o Jana potvrzeného opatem roku 1416.

Tím vypadávají dva uvád ění opati – Jakub a Jan III. Po nich následuje dle Sola ova popisu opat Petr. Toho potvrzuje i Kindlerova verze. Po n ěm ovšem Sola uvádí až k roku 1480 Ji ího I. Oproti tomu Kindler uvádí po Petrovi opata Jana, po kterém je k roku 1453 zmín ěn Ji í. Tento Ji í se o ividn ě shoduje se „Sola ovým“ Ji ím, nebo je dle Kindlera následován Jakubem Rottmanem k roku 1485. Jakuba uvádí i Sola ě – 1482 až 1498. Naprosto se ale neshodují opati následující. Zatímco Sola uvádí Ji ího II., Kindler jmenuje Vav ince, ěho e Schwarze a ěho e Rüdiger. Jak ale vidno, není Sola ě p ěliš spolehlivým zdrojem.

²⁸¹ SOLA ě, Jeroným Jan Nepomucký. *D ěpis Hradce Králové nad Labem a biskupství hradeckého*, s. 33, pozn. 48.

²⁸² Po archivu a p ěslušných dokumentech pátrají v Polsku ělenové *Klubu p ětel historie Opatovic nad Labem a Poh ěba ky*. Pátrání neunikl ani bývalý biskupský archiv ve Vratislavi. Bohužel tam jší zam stnanci arcibiskupství nebyli schopni ěci, kde se dnes nachází a pouze navrhovali možnost jeho zni ění. V této záležitosti neporadili ani zam stnanci vratislavského archivu. Jimi p edložené archivní pom cky zmi ovali nap ě. K ešov, který také s Opatovicemi souvisel, archiválie St edy v nich ale uvedeny nebyly. Prozatím tak nezbyvá než se spolěhat na starší literaturu polské provenience.

²⁸³ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P ěb ěhy kláštera Opatovického*. s. 26, pozn 5.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 42.

²⁸⁵ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv ěský ěli staré písemné památky ěské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl III., s. 281, . 15.

²⁸⁶ ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VII. Pars I. Acta Martini V. (1417-1431)*. A také ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VII. Pars II. Acta Martini V. (1417-1431)* žádné informace o dalším ustavení opata ěi zaplacení taxy nep inájejí. Stejn ě tak ani EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII.* A také EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VIII. – IX.* U t ěch však rok 1420 schází.

²⁸⁷ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VIII. – IX.*, s. 257.

Drobným doplněním můžeme být ještě Anton Frind, který ve svém díle o církvi v husitském období uvádí, že roku 1448 získal od pápě Bonifác z Wolkensteinu právo užívat titulu opatovického opata. Ten tuto informaci cituje jako osvědčení uložené v kapitulním archivu, čímž je patrně míněn archiv kapituly pražské, pod označením Q. I. II., o čemž se tak opíral o jistý pramen.²⁸⁸

V případě kapitoly snažící se popsat aspekty bitvy u Podlšan bylo naznačeno, že cílem nebylo popsat vnitřní prostor kláštera, nýbrž okolní krajinu. Ani nyní není cílem popisovat prostor kláštera a snažit se o jeho rekonstrukci. Máme nové informace z inšpekční zprávy záchranných archeologických výzkumů, obecní kronika, dílo Nohejlové²⁸⁹ a místopisné dílo Rosleka.²⁹⁰ Nejnověji se o rekonstrukci pokusil Kracík.²⁹¹ Ten zkomponoval všechny uvedené zdroje, promítl je do terénu a hledal všeobecné zákonitosti.

Vzhledem k potenciálu a obsahu této kapitoly je na místě se nad zdroji pozastavit.²⁹² Emanuela Nohejlová jako rodáčka z Opatovic nad Labem znala jistě prostor kláštera poměrně zdatně. V textu popisuje soudobý stav kláštera s promítnutím starších nálezů a vyprávěním, jež bohužel srovná blíže neuvádí. Zároveň necituje žádný zdroj informací, text tak působí, že je vytvořena na základě vyprávění a vlastního pozorování. Skutečnost však je, že obdobné, někdy dokonce podrobnější (datace apod.) informace přináší i Roslek. U toho je ovšem méně pravděpodobné, že kláštera, vzhledem k obsáhlosti místopisného díla, několikrát procházel a poté popisoval. To za něj mohl samozřejmě učinit i ten, který ze spolupracovníků, skutečnost je ovšem prostší. I Roslek totiž čerpal z písemného zdroje. Na s. 370 uvádí „*Dr. Justin Prášek historik a bývalý profesor pardubické reálky, pokusil se nakreslit nám minulost toho kláštera v lánku „Památky mnichů v Opatovických“, z nichž jsme tu mnoho užili.*“. Bohužel neuvádí název publikace, z níž lánek pochází. S tím naopak poradí dílo Nohejlové, která Práška v jiné souvislosti na s. 9, pozn. 2 cituje. A Práškově dílo je

²⁸⁸ FRIND, Anton. *Die Kirchengeschichte Böhmens in Allgemeinen und mit besonderer Beziehung auf die Leitmeritzer Diöcese. III Band. Die Kirchengeschichte Böhmens in der Husitenzeit.* Prag, 1872, s. 258. Dále tento autor na s. 257 mezi známými opaty uvádí Zdislava ze Zvíčtic (m. l. zemřel 1276) a Hynka z Lysé (1319). Zdislava ze Zvíčtic uvádí i Nohejlová (NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Přehled kláštera Opatovického*, s. 65, pozn. 6), ale pouze s rezervou, nebo se jedná o informaci od wokounského kompilátora Neplachovy kroniky. Hynka z Lysé už ale neuvádí a toto období označuje jako dobu stěhování opatů, jejichž jména nejsou známa. K roku 1303 uvádí Konráda, poté dle písmen Ar. odhaduje na Arnestuse a Arnolduse a poté se domnívá, že snad byl až roku 1348 opat Hroznata (s. 66, pozn. 1). Frind však do tohoto období zasazuje opata Hynka z Lysé zmíněného roku 1319 s tím, že i na něho se odkazují listiny. Bohužel je však necituje, a proto zřejmě zůstala tato informace u Nohejlové stranou.

²⁸⁹ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Přehled kláštera Opatovického*, s. 70, pozn. 1 a 2.

²⁹⁰ ROSLEK František (red.), *Pardubicko, Holicko, Pátek: dříve a místopisný obraz. Díl III. Místopis*, s. 373-375.

²⁹¹ KRACÍK, Vlastislav. *Záhadný opatovický klášter*, s. 17-56.

²⁹² Uváděná díla již byla zmíněna v případě kapitoly o bitvě u Podlšan, nyní je však podán „hlubší rozbor“.

opravdu pozoruhodné.²⁹³ V úvodu podává krátký popis klášterní historie, který je oproti Nohejlové pochopitelně velmi stručný. Dále podává Prášek nástin krajiny a především se zmíní o nálezích. Například o jejich sbírání Václavem Divišem žateckým ze Šerlinka a umístěním do muzea v Pardubicích.²⁹⁴ Při tení Prášekova díla je patrné, že Roslekerpal své informace od něho (v etnografických datech, které Nohejlová neuvádí). Popis, který Prášek uvádí je v nich kterých částech také podrobnější než Roslekov v díle Nohejlové, v případě studia možné polohy klášterních staveb je tak jeho dílo velice cenné, ale bohužel zapomenuté. Dále podává Prášek teorii o „možném proboštství“ kláštera v Rokytne.²⁹⁵ Nohejlová i Rosleker byli tedy s jeho výzkumy seznámeni a využili je. Jeho potenciál ale jistě ještě nebyl využit plně. Tyto údaje tak jsou zároveň jakýmsi upozorněním na tento text. Pravděpodobně byl Prášek v letech 1874-75 učitelem reálného gymnázia v Pardubicích,²⁹⁶ měl možnost sám obhlédnout terén klášterního areálu a vyzvídá od místních, co se vyprávělo o nálezích. Jeho články vyšly v periodiku *Osvěta: listy pro rozhled v umění, v dějepisě a politice* v roce 1886. Jelikož ale pobýval v Pardubicích v letech 1874-75, jeho dílo vznikalo nejspíše již v této době. Jeho popis, který poté využila i Nohejlová, tak ukazuje stav klášterního areálu zhruba před stoletím před vydáním jejího díla (1925).

Mýtmy a nepresnostmi se nevyhnul ani zánik kláštera a jeho držení s ním spojené. V literatuře se objeví dokonce informace, že Jan Mstecký z Opotona byl v lednu 1421 zástavním majitelem Opatovického kláštera.²⁹⁷ O tom, že by se tak stalo, ale žádný pramen nevypráví. Jedná se o omyl, jehož vznik byl ovlivněn zápisem z roku 1401 a o zániku kláštera roku 1415 nebo jinou skutečností.

²⁹³ PRÁŠEK, Justin Václav. Památky mnichů v opatovických, s. 870-878.

²⁹⁴ Tamtéž s. 873.

²⁹⁵ Tamtéž s. 876-877.

²⁹⁶ PALEČEK, Jiří (ed.) Justin Václav Prášek: Na úpatí Kunětické hory koncem 19. století. In *AB-Zet Pardubicka*, sešit 46, 2008., s. 24. ISBN 978-80-260-2931-1.

²⁹⁷ ORNEJ, Petr. *Velké dějiny země koruny české V*. Praha, 2000, s. 282-283. ISBN 80-7185-296-1.

5. Zboží kláštera Opatovického

5.1. „zboží kláštera Opatovického“

Pátá kapitola, která je zařtita na hmotným majetkem Opatovického kláštera, je kapitolou skládající se z několika podkapitol, které zdánlivě nejsou tak návazné jako ty předchozí. Pro zařtění následujících „rozličných“ témat bylo třeba najít společného jmenovatele. Tím se stalo „zboží kláštera Opatovického“, tedy termín zastřešující klášterní majetky, jichž se týkají následující řádky.

Po zničení kláštera docházelo k uchvacování jeho majetku a pozdějšímu zapisování. Tak se dostala většina klášterního majetku na území labského oblouku od Hradce Králové po Pelou do majetku Diviše Bocha z Miletínka roku 1436.²⁹⁸ Roku 1465 zapsal král Jiří z Podbrad zboží Kuntickohorské a Opatovické svým synům Viktorínovi, Jindřichovi, Hynkovi a Bočkovi, jelikož ti vyplatili některé majitele zápisů na bývalé klášterní majetky. A dále jim zapsal Sezemice a „...vsi kláštera Opatovského, kterýchž Hradce tito byli v držení...“.²⁹⁹ Následně docházelo k drobnějším majetkovým přesunům jako například získání Libišan roku 1475 knížetem Jindřichem od Jana z Hradce³⁰⁰ i naopak zápis gruntu v Dítivě a Bukovině roku 1476 Václavovi ze Zahrádky od knížete Jindřicha.³⁰¹ Následně přešla většina majetku do rukou pána z Pernštejna: „*Hned po roce 1490 zaal Vilém z Pernštejna ve východních částech vyplácet staré zástavy a přikupovat další pozemkový majetek, takže během několika let se mu podařilo vybudovat rozsáhlé a téměř kompaktní panství rozkládající se mezi Hradcem Králové a Chrudimí.*“.³⁰² Ve stejné době zároveň Vilém z Pernštejna odkoupil bývalé klášterní majetky od Minsterberka.³⁰³ A ještě v dubnu roku 1523 při potvrzování majetku Vojtěchovi z Pernštejna ze strany krále Ludvíka Jagellonského slyšíme o „...zboží kláštera Opatovského...“.³⁰⁴ V říjnu stejného roku vydal král další listinu vztahující

²⁹⁸ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl IV. Praha, 1846, s. 175-176, . 2. Dále jen PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl IV.

²⁹⁹ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl VI., s. 505, . 80.

³⁰⁰ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl IV., s. 182-183, . 9.

³⁰¹ Tamtéž, s. 183, . 10.

³⁰² VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: Vzestup a pád rodu zubí hlavy v dýcháních a Moravy*. 2. vydání. Praha, 2012, s. 109. ISBN 978-80-87067-21-5. Dále jen VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: Vzestup a pád rodu zubí hlavy v dýcháních a Moravy*.

³⁰³ Tamtéž s. 100.

³⁰⁴ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl IV., s. 218-222, . 46.

se k této majetku. V listině se uvádí, aby duchovní majetek „...splacován nebyl od žádného jiného, kromě duchovních osob těch, kterýmž ta zboží k výplatě spravedlivě náležejí, a k jejich vlastnímu držení a užívání, a to tehdy na ten čas, kdyžby jiná všechna duchovenství v království českém k výplatě přišla, a prvé nic.“³⁰⁵ K této listině dodává Petr Vorel, že díky této podmínce se nemusel Vojtěch z Pernštejna obávat, že by mohl o svůj majetek přijít.³⁰⁶

Toto nebyl první náznak „možného navrácení“ majetku. S jiným se setkáváme již dříve. Roku 1491 povolil král Vladislav Jagellonský svému komorníkovi Zikmundovi Kurcbachovi vyplatit ze zástav vsi Máslojedy, Račice, Benátky a Malou Habinku a uvést je ve své vlastnictví pro sebe i dceru. Proti tomuto držení se dle listiny nesměl postavit nikdo z budoucích králů ani jiná osoba až na jednu výjimku: „...kdyby opatřím uvedený a utvrzený v tom klášteře Opatovickém s konventem byl, a chtěl svrchu jmenované vsi s jejich příslušnostmi vyplatiti: to bude moci učiniti, dříve již psanému Sigmundovi, nebo dceru jeho, přeléta napřed v dceru: a po vyjití toho polaufletí má a povinen bude svrchu dotčený opatřím a konventě témuž Sigmundovi aneb dceru jeho patnáct set kop grošů v českých stříbrných dobrých širokých rázu Pražského za výplatu svrchu psaných vsí dáti a konečně vyplniti a zaplatiti, a když tak učiniti, tehdy jmenovaný Sigmund, aneb dceru jeho, přijímá tu summu v cele a úplně, mají a povinni budou již psaným opatřím a konventě těch všech vsí postoupiti s dvory...“³⁰⁷ Tato i listina z roku 1523 tak potvrzují, že zánik kláštera byl dlouhodobým procesem, nebo „pouhé“ zničení stavby jej nevyřadilo. V právních listinách se možné nároky objevily ještě století po jeho zničení a titulární opati existovali zhruba stejnou dobu. I po celém staletí se setkáváme se „zbožím kláštera Opatovického“, a se samozřejmě jedná o odkaz na starší listiny a tradice.

5.2. Hospodářské dvory Opatovického kláštera a jeden „regionální mýtus“

Benediktinský řád byl řádem dobrých hospodářů a také benediktini z Opatovic se podíleli na kultivaci zdejší krajiny a zasloužili se o hospodářský rozkvět oblasti, která jim patřila. Bohužel však neznáme mnoho informací o jejich zemědělské činnosti a této problematice nebyla věnována systematictější pozornost. To vše je dáno především absencí

³⁰⁵ Tamtéž, s. 224, 249.

³⁰⁶ VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: Vzestup a pád rodu zubí hlavy v dle jiných částech a Moravy*, s. 145.

³⁰⁷ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český aneb staré písemné památky české i moravské z archivů domácích i cizích*. Díl IV., s. 197-198, 24.

pot ebných pramen . Dochované prameny, p edevším ty pozd jší, byly a jsou využívány v první ad k stanovení rozsahu majetku kláštera.³⁰⁸

Minimáln n které další skute nosti ale lze na základ dochovaných pramen vysledovat. Mezi n pat í p edevším alespo áste ná rekonstrukce síť hospodá ských dvor benediktin na území labského oblouku³⁰⁹ od Hradce Králové po P elou . Díky zachování zápis p evod bývalých klášterních majetek na nové majitele m žeme vysledovat, jaké vsi jsou zmi ovány s dvorem a jaké naopak ne. Dále je možno vyzorovat n které další aspekty. Zápisy sice pochází až z let 1436 a 1437 (i když ne pro všechny vsi – i proto pouze áste ná rekonstrukce), je tu však oprávn ěný p edpoklad, že vznik nových dvor v dob , kdy se krajinou prohán la husitská vojska a situace nebyla p íliš stabilní, není p íliš pravd podobný. Na stranu druhou je pravdou, že nelze s jistotou vylou it vznik dvora na bývalém benediktinském panství mezi zni ěním kláštera a uvád ěnými zápisy. Na obranu hypotézy, že do let 1436 a 1437 nejspíše nové dvory nevznikaly, lze však íci, že v této dob byl klášterní majetek pouze uzurpován a ne svému majiteli potvrzen, jak se stalo v roce 1436 a dále. Bylo by pro n ho proto nep íliš efektivní, zakládat nový dv r v místech, kde ješt nestál, když by nem l svou investici jistou. Nemluv o tom, že bylo t eba „pumpovat“ finance do vále nictví a doba novému budování p íliš nep ála.

Prameny využitelnými v tomto p ípad jsou p edevším zápisy o zástav Kun tické hory, m ste ka Bohdan e a zboží kláštera Opatovického Divišovi Bo kovi z Miletínka z roku 1436³¹⁰ a 1437.³¹¹ Dále zápis dalších vsí roku 1436 Havlovi z D ev nice³¹² a Zde kovi Švábovi z Chvalovic³¹³ z téhož roku a zápis dalších vsí kláštera Opatovického Alešovi z Riesenburka z roku 1437.³¹⁴ Další prameny využity nebyly, a n kdy poprvé zmi ují vsi kláštera Opatovického, jelikož se jedná až o šedesátá léta téhož století. A to se jeví jako p íliš dlouhá doba, p estože lze namítnout, že pro nástin by bylo možné užít i t chto pramen .³¹⁵

³⁰⁸ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 44-64. Majetkem na území dnešního Chrudimska se zabýval dále Teplý, který se o n kterých dvorech zmi uje, jeho cílem je ale p edevším osv tlení zp sobu rozši ování klášterních držav. TEPLÝ, Jaroslav. *Feudální pozemková držba v p edhusitském Chrudimsku*, s. 108-134.

³⁰⁹ Termín labský oblouk využívá hojn Nohejlová. NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického* s. 46.

³¹⁰ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl IV., s. 175, . 2.

³¹¹ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*, Díl I. s. 527, . 180.

³¹² Tamtéž, s. 527, . 183.

³¹³ Tamtéž, s. 513, . 102.

³¹⁴ Tamtéž, s. 540, . 244.

³¹⁵ SEDLÁ EK, August. (ed.) *Zbytky register král v ímských a eských (1361-1480)*, s. 269. Podle zprávy z roku 1465 byl klášter p íjemcem platu ze dvora ve Svítkov . To ale není ješt doklad p ímého vlastnictví dvora. Dále je tu Mate ov. K n mu Teplý uvádí, že bu to klášter nevlastnil celou ves, i její ást v rozmezí let

Na základ pramen ze t icátých let lze tedy zrekonstruovat, že dv r stával ve vsích Opatovicích,³¹⁶ Poh eba ce,³¹⁷ Libišanech,³¹⁸ Osicích,³¹⁹ (Starých) Ždánicích,³²⁰ Rohoznici,³²¹ Dolanech,³²² N m icích³²³ a Stolanech³²⁴ (ty se jako jediná ves s dvorem nacházejí až za prostorem vnit ního labského oblouku).³²⁵ Sí dvor je zakreslena v p íloze . 2. Z toho lze vyvodit následující záv ry:

Všechny uvedené dvory, vyjma Stolan, existovaly ve vsích ležících v pom rné blízkosti Opatovic. Nejuvzdálen jší jsou od Opatovic vzdušnou árou Rohoznice (zhruba 9,5 km) a poté N m ice (6,5 km). Nejuvzdálen jší Stolany se poté nacházejí ve vzdálenosti zhruba 25 km vzdušnou árou od Opatovic. Stolany leží pon kud mimo záb r vnit ního labského oblouku a zároveň leží v oblasti bez centralizovaného klášterního majetku. Proto se mohou zdát jako zbyte n za azený rušivý element. Pro co nejkompexn jší obraz klášterního hospodá ství je ale nezbytné za adit i je. P í pohledu do mapy vyvstane otázka, pro vznikla v tšina dvor poblíž sebe, zatímco oblast podél pravého b eh u Labe od Kun tic po P elou je zjevn bez dvor . A práv vzdálen jší oblasti mohly budit pot ebu dvora spíše, jelikož byla správa t chto oblastí práv pro onu vzdálenost obtížn jší. Hospodá ský (poplužní) dv r mohl být centrem pro pozemky více vsí, nebylo tedy nutno mít nap . dvory v sousedních vsích.

1229-1382 rozprodal. Viz TEPLÝ, Jaroslav. *Feudální pozemková držba v p edhusitském Chrudimsku*, s. 118-119. Dále se domnívá, že pokud klášter ves rozprodal, ponechal si pouze dv r. Tamtéž, s. 18. Jedná se však pouze o domn nku. Na základ pozd jšího pramene z roku 1463 se dozvídáme, že v Lab tín z ejm ke klášteru pat íl pouze jeden rybá . Viz PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl VI., s. 504, . 72. Dále jsou roku 1465 jmenovány vsi St žerky, Lhota, Pla ice, Hvozdnice, Vl kovice, Urbanice, Praska ka, B ezhrad, Sedlice, Krásnice, Roudni ka a Vysoká. PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl VI. s. 505, . 80. P íloha . 2 obsahuje ozna ení t chto vsí. A to jako vsí bez dvora, a nelze s jistotou íci, že dv r d íve nem ly.

³¹⁶ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl IV., s. 175, . 2.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*, Díl I., s. 513, . 102.

³¹⁹ Tamtéž, s. 175, . 2.

³²⁰ Tamtéž.

³²¹ Tamtéž.

³²² Tamtéž.

³²³ Tamtéž.

³²⁴ Tamtéž.

³²⁵ Jako drobné dopln ní lze uvést, že severn od Hradce Králové se nacházely ješt dvory v Benátkách i Máslojedech. Viz PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl I., s. 540, . 244. To je však mimo sledované území. Co ale do sledovaného území pat í, je ves Lohenice ležící p es Labe SV od P elou e. V zápisu z roku 1437 je zmín na jako ves bez poplužního dvora. K roku 1343 ale víme, že zde klášter dv r míval. Zpráva však není bohužel citována. NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 49. Na jiném míst , na s. 23, autorka píše o Lohenicích v souvislosti se stejným rokem a n kterými skute nostmi citovanými taktéž na s. 49. Jisté tak je, že jedná o stejný zdroj: „*Opis. Hist. vyd. Ústavu z archivu pardubského*.“. Na základ této citace není nicmén možné opis p ímo dohledat. Vzhledem k tomu, že v pozd jších pramenech není dv r v obci udáván, není sou ástí tohoto pokusu o rekonstrukci vzniku dvor Opatovického kláštera na sledovaném území. Nebo z n jakého d vodu došlo k jeho zániku.

Pesto k tomu zde došlo. A to nejspíše z důvodu zakládání dvorů v nejstarších a tradicí potvrzených doménách (viz odstavec níže). I otázka absence dvorů v oblasti mezi Kunčicemi a Pělou má své možné řešení. V této oblasti se nacházely zmiňované msto Pělou a také msto Bohdane. A ty mohly díky svému hospodářskému zázemí plnit roli správy poplužních dvorů (stejně tak mohlo hrát svou roli hospodářské zázemí hradu Blatník). Nebo prameny jednoznačně hovoří, že se zde žádné vsi s poplužními dvory nenacházely. A správa hospodářství těchto vsí byla nezbytně nutná. Pědevším také pro jejich rozptýlení od kláštera. Majetkový poměr msta Pělou e v i Opatovickému klášteru není v období 14. a 15. století zcela jasný. V tomto období se objevují šlechtici s pělou skými pídomy, kteří měli zřejmě pronajaté celé msto, dříve rychtu nebo pouze dvůr. Spíše však šlo o rychtu i dvůr.³²⁶

Alespo v polovině případů se nacházely dvory ve vsích, které máme doložené již při založení kláštera (resp. ve falzu zakládací listiny). Jedná se o Opatovice nad Labem, Osice, Dolany a Libišany.³²⁷ Další vsí, ve které byl dvůr a je nutno ji pořítkat ke staršímu klášternímu majetku je Pohřebka. Ta je výsledkem klášterní inosti.³²⁸ První dvory tak byly pochopitelně zakládány na území nejstarších majetků. Další dvůr je doložen ve Ždánicích, které získal klášter roku 1339 koupí od Vanka ze Ždánic.³²⁹ Na základě jeho predikátu lze usuzovat, že Vank vlastnil Ždánice delší dobu, snad byly i „sídlem jeho rodu“.³³⁰ K tomu je nutno konstatovat, že stejným predikátem se však psali i jiní příslušníci rodiny.³³¹ K prodeji pro rod tak delší vsi musel mít Vank pádný důvod, s prodejem mu však dala souhlas jeho matka a manželka.³³² Pokud zde měl rod své sídlo, měl tu nutně také dvůr, kde žil. Objevily se také názory o možné tvrzi, tu ale nic nedokládá.³³³ Spíše se skutečně jednalo o sídlo v podobě dvoru, který klášter koupí získal. A opat tak pouze využil existující dvůr ke „zřízení“ dvora poplužního (v podstatě existujícího). To nám osvětluje také důvod, proč existoval mezi vesnicemi, kde již dvory byly (Osice, Dolany).

³²⁶ VOREL, Petr. *Dějiny msta Pělou e. Díl I.: 1086-1618*, s. 12-14.

³²⁷ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 76-78.

³²⁸ Tamtéž, s. 52.

³²⁹ BIENENBERG, von Biener Karl Joseph. *Geschichte der Stadt Königgrätz I. Theil*, s. 112-113. Autor provedl opis latinské listiny stvrzující obchod a uvedl ji ve svém díle. Jako zdroj cituje královéhradecký archiv.

³³⁰ Příkladem je stručné zpracování historie obce na jejich stránkách. URL: <<http://www.starezdance.cz>> [cit. 2012-15-11].

³³¹ ROS LEK František (red.), *Pardubicko, Holicko, Pělou sko: dějinný a místopisný obraz. Díl III. Místopis*, s. 428.

³³² BIENENBERG, von Biener Karl Joseph. *Geschichte der Stadt Königgrätz I. Theil*, s. 112.

³³³ Lidovou tradicí hovořící o existenci tvrze zachycují stránky obce, dostupné na URL: <<http://www.starezdance.cz>> [cit. 2012-11-15]. O nepotvrzení tvrze pak projekt „Hrady, hrádky a tvrze okresu Pardubice“ Muzea východních Čech v Pardubicích, jehož výstup je dostupný na URL: <<http://www.hrady.vcm.cz/projekt>> [cit. 2012-15-11].

Následuje ves Rohoznice, která je v souvislosti s klášteřem zmíněna až roku 1372. Tehdy ještě nepatřila celá ves klášteřu, nýbrž byl koupěn pouze lán lesa.³³⁴ Do jeho držení se celá dostala až neznámo kdy později. Zdejší dvůr je tak pozdějšího data než sousedící ždánický, což budí opět otázku po tom, proč zde vznikl. Při pohledu do mapy se objeví možné řešení. Ves má výhodnější polohu než Ždánice a mohla se tak jevit jako vhodnější pro hospodářský dvůr pro vsi na východ a jih od ní. A do doby, než ji klášter získal, o což začal oživně usilovat již roku 1372, plnil zdejší roli ždánický dvůr. Vzhledem k malému množství pramenů by se snad mohl jevit tento výklad jako „dostatečný“. Opak je ale pravdou. Pokud budeme pátrat dále, zjistíme další zajímavou skutečnost. Na katastru této vsi je doložena archeologická lokalita, která svým pomístním názvem „Na Kotlí“ nebo „Hrady“ a archeologickými nálezy dává tušit, že zde stávala opevněná pozice. Dokonce se mohlo jednat o tvrz.³³⁵ Tvrziště skutečně dokládá i souhlasné poznání.³³⁶ V případě Rohoznice se tak zřejmě jednalo o stejný případ, jako byl ždánický dvůr. Klášter získal do svého držení ves, ve které se nacházelo „sídlo“ vladyckého rodu. A sídlo se svým hospodářským zázemím přímo vybízelo k tomu, aby zde byl zřízen dvůr i za „panování“ mnichů z Opatovic.³³⁷

V případě další vsi, Němčice, nelze říci více, než obecně konstatovat, že zde byl dvůr zřízen pro správu okolních vsí. Žádný jiný dvůr v okolí totiž doložen není. Hledání důvodu výstavby práv Němčice by bylo značnou spekulací, neboť o jejich příslušnosti ke klášteřu víme až retrospektivně z jednoho ze zmínovaných zápisů, konkrétně ze zápisu z roku 1436. A žádná vodítka, která byla využita v předchozím textu, nalezena nebyla.

Předposlední vsí, kde byl zřízen dvůr, která ale ležela mimo vnitřní labský oblouk, jsou Stolany. Ty daroval klášteřu král Přemysl Otakar I. roku 1229.³³⁸ Ve stejné listině jsou dále jmenovány vsi Medlešice, Matejov, Slavkovice a Veselí. A retrospektivně k roku 1465 víme, že byl klášter příjemcem platu ze dvora ve Svítkově (to ale není přímý doklad vlastnictví dvora – držitel tohoto dvora mohl například platit za pronájem klášterních pozemků i

³³⁴ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 48.

³³⁵ ROSLEK František (red.), *Pardubicko, Holicko, Pělušsko: dřívejší a místopisný obraz. Díl III. Místopis*, s. 383.

³³⁶ Projekt „Hrady, hrádky a tvrze okresu Pardubice“ Muzea východních Čech v Pardubicích „Hrady, hrádky a tvrze okresu Pardubice“. URL: < <http://www.hrady.vcm.cz/projekt> > [cit. 2012-15-11].

³³⁷ Jako dokreslení této skutečnosti může posloužit hospodářství cisterciáckého kláštera Svaté Pole. Tento klášter měl ve vsi Opatovnice propojený komplex hospodářského dvora s tvrzí, kde sídlil jeho správce. HORÁK, Václav. *Klášteř Svaté Pole*. Nové Město nad Cidlinou, 2008, s. 44. ISBN 978-80-87172-01-8. Dále také TEPLÝ, Jaroslav. *Feudální pozemková držba v předhusitském Chrudimsku*, s. 133 „Na klášterním statku se jeví stopy manského zřízení, by málo jasné, je i předpoklad několika fortifikovaných míst.“

³³⁸ FRIEDRICH, Gustav. *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae. Tomus II*. Praha, 1912, s. 327-329, s. 324. Dále jen FRIEDRICH, Gustav. *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae. Tomus II*.

se jednalo o kmetčí, neboli selský, dvůr.³³⁹ Vsi, které patily do majetku Opatovického kláštera v této oblasti, byly roztroušené. Nejednalo se zde o koncentrované držení majetku jako v případě labského oblouku od Hradce Králové po Píleň po pravém břehu Labe. Jediný dvůr v této oblasti patící přímo klášteru, o kterém není pochyb, byl ve Stolanech. Ty získal klášter roku 1229 a není vyloučeno, že zde byl předpoklad dalšího získávání majetku. K tomu ale nedošlo a zisky dalších vsí se odehrávaly především na pravém břehu Labe. Společně s nimi předpoklady zde byl však zřízen dvůr.

První dva aspekty existence klášterních dvorů, které byly výše rozebrány, byly tedy vzdálenost od kláštera jako prvotního centra, odkud vycházely „zemědělské zásahy“ a státní držby. Respektive státní držby zhruba u poloviny dvorů na sledovaném území. Existence dvorů v druhé polovině množiny nebyla dána státním jejich držení, nýbrž existujícím zázemím. Dále je tu možný třetí (tvrdý, pokud použijeme zázemí zvlášť) faktor vzniku dvorů. Tím je souvislost mezi zřízením dvorů a klášterní církevní správou. Proti předchozím faktorům je však tento slabší a pouze dokreslující, nikoliv hlavní. Je ale třeba uvést i ten.

Je tu možná souvislost mezi existencí fary a hospodářského dvora. Rozhodování benediktinů, kde nechat zřídit dvůr, mohlo být ovlivněno existencí fary v zamýšlené vsi. Pokud nesouvisel vznik farnosti s nějakou starší tradicí, byl jistě ovlivněn poty obyvatel v okolí. Zřízením dvora ve farní vsi tak mohlo být zřízením dvora v místech, kde bylo více pracovních sil. Zřízením dvora v Opatovicích nad Labem není třeba rozebírat. Vzhledem k blízkosti vsi a kláštera není tento vznik překvapivý. Stejně lze vysvětlit i vznik dvorů v Pohřebce a Libišanech. Obě vsi se nacházejí v blízkosti Opatovic nad Labem. První z nich vznikla z klášterního majetku a druhá se odvíjí od nejstarších majetků. Jako další je na místě zmínit Osice, na jejichž případě lze poukázat na možnou provázanost s farností. Dvůr zde vznikl ve vsi, kde farnost existovala (pokud nepředpokládáme dřívější vznik dvora a až následně farnosti – kostela). Stejný případ jsou také Ždánice a Stolany. V případě Ždánic však víme, že zde hrála svou roli nejspíše existence vladyckého dvora. Co se Stolan týče, u těchto nemáme vladycký rod před vlastnictvím kláštera doložen. Poprvé jsou totiž zmíněny jako předvodní královský majetek darovaný klášteru.³⁴⁰ U nich a u Osic by tak bylo možno brát tento faktor v potaz (jako doplňující také v případě Ždánic). Jak bylo ale řečeno výše, byly tu již argumenty pádnější a tyto jsou pouze „dokreslující“. Nemluvíme o tom, že existovalo několik

³³⁹ SEDLÁČEK, August. (ed.) *Zbytky register králů v římských a českých (1361-1480)*, s. 269, . 1. „K. J. zap. Prokopovi Liškovi z Vysoké a Bohunkovi bratru jeho plat, kterýž ze dvoru jich ve Svietkov placen býval ke klášteru Opatovic m.“. Jde tu o plat, který byl placen klášteru z jejich dvora.

³⁴⁰ FRIEDRICH, Gustav. *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomus II.*, s. 328.

dalších far, které „své“ dvory neměly. V případě Rohoznice, Dolan, Němčice a Benešovic o provázání s farami mluvit nelze.

Předchozí sta byla pokusem o nalezení možných zákonitostí v existenci hospodářských dvorů Opatovického kláštera. Pochopitelně je nemožné v cí jednotně kategorizovat a přidat do stejných skupin. Uvedený pokus měl za cíl pouze nastínit, že „z izování“ dvorů v jednotlivých vsích mělo v případě Opatovického kláštera jisté paralely, které lze vzájemně ukázat. Kromě těchto paralel je samozřejmě, že zde bylo nesčetně mnoho dalších faktorů, které tyto podmínky ovlivňovaly. Jisté zákonitosti ale snad nalezeny byly. Spojujícími paralelami tedy byl vznik dvorů v závislosti na stáří držby, vzdálenosti od kláštera, hospodářském zázemí (dvůr, tvrz) a případně také na existenci farnosti. I když i na to lze namítnout, že byly využívány pozdější prameny a výsledek tak nemusí odrážet realitu z doby vznikající síť dvorů. V případě Opatovic je nicméně nutno se spokojit pouze s prameny pozdějšími. Závěrem lze tedy říci, že Opatovický klášter měl na území labského oblouku od Hradce Králové až po Pelouč několik hospodářských dvorů zřízených s jistými zákonitostmi. Především se jednalo o držby na pravém břehu oblouku. Zde tvořily klášterní majetky, čeho slovy Jaroslava Echurey: „...koncentrovanou doménu...“, skládající se z množství vsí a několika dvorů. Dále k této skutečnosti obecně dodává: „*Tuto strukturu mohlo doplňovat sídliště místského typu.*“³⁴¹ I to „zboží kláštera Opatovického“ splňovalo, nebo do něho spadala i města Pelouč a Bohdaneč.

Jak bylo uvedeno v úvodu tohoto rozboru, cílem této kapitoly bylo dle dostupných možností zmapovat síť hospodářských dvorů Opatovického kláštera a doplnit ji o ty, které zákonitostmi. S touto problematikou souvisí i jeden „regionální mýtus“. V místní ústní podobě se traduje a v písemné uvádí,³⁴² že ve vsi Libišanech stávala tvrz. V písemných pramenech ale není tvrz výslovně uváděna a archeologie je v této oblasti také skoupá.³⁴³ Skutečností, o kterou se toto tvrzení opírá, je zápis ze *Starých letopisů českých* z roku 1437, kde se uvádí: „*Téhož léta, ve strzedu przed Hromniczemi, Hradecztí wygeli s weliku pussku k Libissanom, y wrátili jsu se do miesta nedobywsse.*“³⁴⁴ Na základě této jediné věty je usuzováno, že v Libišanech stávala tvrz, jejíž místo je dokonce lokalizováno. Je pravdou, že v případě nejedné vsi je usuzováno na existenci tvrže pouze na základě predikátu šlechtice a tvrz je

³⁴¹ ECHURA, Jaroslav. *České země v letech 1310-1378: Lucemburkové na českém trůně I.*, s. 133.

³⁴² ROSA LEK František (red.), *Pardubicko, Holicko, Peloučsko: dějinný a místopisný obraz. Díl III. Místopis*, s. 377. Dále také FELCMAN (ed.) *Dějiny východních Čech: v pravku a středověku (do roku 1526)*, s. 484.

³⁴³ Místo hodnoceno jako lokalita bez terénních relikvií s archeologickými nálezy. Přímo tvrz tak doložena není. Projekt „Hrady, hrádky a tvrže okresu Pardubice“ Muzea východních Čech v Pardubicích.

URL: < <http://www.hrady.vcm.cz/projekt> > [cit. 2012-15-11].

³⁴⁴ Rukopis sign. XIX.C.21., fol. 134v. URL: < <http://www.manuscriptorium.com> > [cit. 2012-15-11].

písemn p ímo doložena až pozd ji, n kdy i velmi pozd ji. Kup íkladu ve vsi Orel na Chrudimsku, odkud pocházel jeden z opat kláštera, je tvrz p edpokládána na základ predikátu už k roku 1360, písemn je p ímo doložena ale až k roku 1529.³⁴⁵ V p ípad Libišan se však nejedná o žádné pozd jší doložení ani predikát rodu.

Naopak se tu o rok d íve objevuje zápis, který m že vnést do záležitosti sv tlo. Roku 1436 zastavuje a zapisuje císa Zikmund Zde kovi Švábovi z Chvalovic „...*ves kláštera Opatovského se dvorem a se t mi pluhy role, s úroky, s rybníkem, s lukami, s požitky...*“.³⁴⁶ V zápise není sl vkem, ani náznakem, zmín na tvrz, p ítom jen rok poté zde m la údajn stávat. A doba, kdy se po okolí prohán li husité, nebyla p íliš p íznivá budování takovéto stavby. To ale nem li Libišanští zapot ebí. Jim totiž sta ilo opevnit jejich hospodá ský dv r a místo, odkud byli husité odraženi, bylo na sv t .³⁴⁷ Kdybychom p eci jen existenci tvrže p ípustili, museli bychom se op t ptát, pro není zmín na v pozd jších zápisech. V záznamu z roku 1465, ve kterém zapisuje král Ji í z Pod brad „...*dv r a ves Libišany, kláštera Opatovského, se t mi pluhy rolí, s rybníkem, i jiným toho dvoru a vsi p íslušenstvím, ve dvou stú kopách groš v...*“³⁴⁸ panu Mikulášovi Berkovi z Dubé, purkrabímu kraje Hradeckého, je zmín n op t pouze dv r.

Existence tvrže v Libišanech není podložena žádným p ímým písemným pramenem a nep ímý je zde pouze jeden. Ten ovšem stojí na vratkých základech, které p íliš nepodporuje fakt, že na den apoštola Matouše roku 1436 (21. zá í) zde ješt tvrz dle zápisu nestála a už roku 1437 „*ve st edu p ed Hromnicemi*“ (2. února) zde stávat m la. Musela by tedy být postavena za necelých p t a p l m síce, což by jist nebylo nemožné. Je ale d ležitě si uv domit, že polovinu z uvedené doby by byly p ekážkou stavby mráz a sníh. Podstatné nicmén dále je to, že doba p íliš p íznivá nebyla, archeologicky tvrz doložena není a žádná p ímá zmínka neexistuje, a to ani v pozd jších pramenech. Zárove je d ležitý fakt, že sám

³⁴⁵ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v echách, na Morav a ve Slezsku VI.: Východní echy*. Praha 1989, s. 347.

³⁴⁶ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl I., s. 513, . 102.

³⁴⁷ Na tom, že v Libišanech tvrz nestávala, ale jednalo se z ejm o opevn ný hospodá ský dv r, jsem se shodl s PhDr. Františkem Šebkem, se kterým jsem danou v c konzultoval v rámci své prázdninové praxe ve Východo eském muzeu v Pardubicích v ervenci roku 2011.

O obrané funkci dvor také krátce CHARVÁTOVÁ, Kate ina. *Hospodá ské dvory klášter ve sv tle písemných pramen*. (Ke stavební podob dvor ád benediktinského, premonstrátského a cisterciáckého). In *Archaeologia historica* 12, 1987, s. 287-297.

³⁴⁸ PALACKÝ, František (ed.). *Archiv eský ili staré písemné památky eské i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl IV., s. 178, . 5.

autor *Starých letopis* se o tvrzi nezmiňuje.³⁴⁹ Vše tedy ukazuje na problém terminologie (tvrz versus dvůr).

5.3. Trojice kostel klášterních

Z Opatovického kláštera se do dnešních dob nezachovala žádná část stavby. Kromě pohřbených základů, které ještě probíhají v místech nenarušených stavebních inícií, nestojí na klášteři nic p vodního. Stavební pozstatky z dob kláštera je tak třeba hledat jinde. Lidové tradice vyprávějí o využití materiálu na okolní stavby, příkladem je zájezdní hostinec v Opatovicích nad Labem a zámek v Libanech.³⁵⁰ Gotické cihly „klášterky“ s otiskem psí tlapky jsou užity v Opatovicích nad Labem například na stodole Josefa Plpána. To jsou ale například sekundárního užití materiálu. Nejedná se o stavby vytvořené za fungování konventu v Opatovicích.

Do jiné zvláštní kategorie patří trojice kostelů na p vodních klášterních majetcích. Jedná se o kostely v Opatovicích nad Labem, Starých Ždánicích a Stolanech. Tyto tři kostely mají na první pohled shodné typy gotických věží.³⁵¹ To lze samozřejmě dát do souvislosti právě s tím, kde se nacházely a za iniciátory staveb označit opatovický konvent.

Nohejlová ohledně kaple Panny Marie, která se měla nacházet na místě dnešního kostela v Opatovicích nad Labem, uvádí, že byla zbořena při zničení kláštera v dubnu roku 1421.³⁵² Podobné kostelní věže by tak musely vzniknout až poté, tedy za doby, kdy již fakticky do majetku kláštera nepatřily. Jako pravděpodobný iniciátor by se ale lépe hodil opatovický konvent. Což by vysvětlovalo onu podobnost. K opatovickému kostelu sv. Vavřince (p vodní kaple byla zasvěcena Panně Marii)³⁵³ se vyjádřilo i několik odborníků.³⁵⁴ Ti věž datují do konce 14. století až 20. let 15. století a zmiňují, že je „nástavbou“ kaple.³⁵⁵ Nejnověji je datace zpřesněna na raně gotický p vod kostela, postaveného v poslední čtvrtině 14. století. Jako předhusitská je označována i věž s cimbuřím.³⁵⁶ Stejně dílo hodnotí v

³⁴⁹ Šlo se domnívá, že se nejednalo o Libišany, ale o ves ležící severozápadněji - Libany. Viz ŠLA, Jaroslav. *Staré letopisy české XV. století a jejich královéhradecká větev*, s. 139. Z textu originálu je však jasné, že se jedná o Libišany.

³⁵⁰ O hostinci hovoří stará obecní kronika, viz Státní okresní archiv Pardubice, Obecní Úřad Opatovice, kn. 1B, Pamětní kniha Opatovice nad Labem 1924-1967.

O Libanech (i hostinci) píše NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického* s. 70, pozn. 2.

³⁵¹ Příloha č. 3, 4, a 5.

³⁵² NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 44.

³⁵³ KROFTA, Kamil (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus V.*, s. 632, č. 1171.

³⁵⁴ Shrnutí literatury provedl Josef Matásko na svých stránkách. URL: <<http://www.opatovice.xf.cz>> sekce Historie, soubor PDF č. 14: OPATOVICKÝ KOSTEL. [cit. 2012-11-18].

³⁵⁵ Tamtéž s. 16-17.

³⁵⁶ LÍBAL, Dobroslav. *Katalog gotické architektury v české republice do husitských válek*. Praha, 2001, s. 296-297. ISBN 80-901587-8-1.

kostela ve Starých Ždánicích jako projev stavební innosti z poslední t etiny 14. století.³⁵⁷ Z toho tedy vyplývá, že v že kostel v Opatovicích nad Labem, Starých Ždánicích a Stolanech jsou „klášterního“ pvodu a nebyly za husitských boj zbo eny. V této souvislosti je zajímavá informace o jiném kostelu, který pat il Opatovickému klášteru. Kostel ve D ít i sloužil, dle dnes již neexistujících fresek, za husitských bou í po vyhnání katolického fará e jako místo pro sloužení mší podobojí.³⁵⁸

Bylo by však t eba hlubšího stavebn -historického pr zkumu, aby došlo k bližšímu poznání vzniku v že opatovického kostela.³⁵⁹ A citované zdroje leckteré skute nosti p inášejí. Do t chto poznatk lze zahrnout i další. Kaple Panny Marie je poprvé zmín na až roku 1397 a tehdy je ozna ována jako „capella“.³⁶⁰ Terminologie je obecným problémem, nelze se tedy o ni s jistotou op ít. Ozna ení „capella“ nemusí vypovídat nic o velikosti nebo vzhledu stavby, spíše o její funkci a církevním statusu. Nelze tedy na základ tohoto termínu íci nic o vzhledu stavby a vylou it již nap . v ž. K p estavb do dnešní podoby z ejm došlo na p elomu 14. a 15. století, což by platilo i pro kostel ve Starých Ždánicích a Stolanech. Zajímavou dokreslující skute ností je také kostel ve Vřestarech (nedaleko Hradce Králové), jehož v ž je nápadn podobná „klášterním“, a bez cimbu í.³⁶¹ V p ípad této v že víme s jistotou, že byla postavena v roce 1415.³⁶² A pokud p ipustíme, že podoba této v že a v ží „trojice kostel klášterních“ není náhodná, dosp jeme k dalšímu možnému zp esn ní datace. Stavitelé tohoto kostela mohli vycházet z v ží kostel „klášterních“. Tím by se datace zúžila na rozmezí konce 14. století až rok 1415. Mén pravd podobná je opa ná verze, že všestarská v ž byla vzorem pro „klášterní“ v že. Nebo by tak musela stavba probíhat po roce 1415. A to se vzhledem k situaci v konventu nejeví jako p íliš pravd podobné. Stejn tak je uvedené rozmezí blíže dataci odborník na stavby, kte í v že hodnotí jako projev p estavby z poslední tvrtiny 14. století.

Kostely v Opatovicích nad Labem, Starých Ždánicích a Stolanech je možno dát do souvislostí i s již ešeným. V p edchozí kapitole byly rozebírány možné aspekty ovliv ující vznik dvor na území klášterních držeb. Byla nastín na i možnost provázání farností a dvor ,

³⁵⁷ Tamtéž s. 461.

³⁵⁸ O tom hovo í nap . webové stránky obce D íte . URL: <<http://www.dritec.cz/index.php/o-obci-kategorie/15-pamatky>> [cit. 2012-11-21]. V literatu e nebyla tato informace nalezena. Proto je uvedena pouze s odkazem na stránky obce.

³⁵⁹ Stavebn -historický pr zkum opatovického kostela sv. Vav ince jako takový bohužel neexistuje. Jedná se o informaci Ing. arch. Jan Kadlece z Národního památkového ústavu Pardubice sd lenou emailovou komunikací. [cit. 2012-2-7].

³⁶⁰ KROFTA, Kamil (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus V.*, s. 632, . 1171.

³⁶¹ P íloha . 6.

³⁶² POCHE, Emanuel et al. *Um lecké památky ech 4. [T-Ž]*. Praha, 1980, s. 288.

neukázala se však jako zásadní. A bohužel platila pro minimum dvorů. Nyní je však na místě se k možné provázanosti vrátit. Všechny vsi, které se nacházejí při kostelech ve vsích někdejšího kláštera Opatovického, které byly drobnějšími hospodářskými i duchovními celky panství. Ve všech uvedených vsích se nacházely fary (nejednalo se o kostely filiální) a poplužní dvory. Pokud bychom tedy pátrali po důvodu přestaveb právě těchto kostelů (kaplí), mohli bychom se vydat tímto směrem. Přestavby byly nepochybně nákladné, proto musela být volba místa dobře promyšlená a odvodněná. Roli však mohla hrát i nedostatečnost stávajících staveb. Co lze s jistotou říci je nicméně důležitost těchto vsí.

O roli Opatovic není třeba se dlouho rozepisovat. Byla to ves nejbližší klášteru, a proto jistě důležitá. Nacházel se tu dvůr a centrum celé majetkové držby – klášter. Fara potmě nebyla, nebo tyto služby zajišťovali bratři přímo z kláštera. Dále tu byly Ždánice, ve kterých byl farní kostel již v roce 1339, kdy byla ves zakoupena.³⁶³ O souvislostech mezi sídlem zdejších vladyků a vznikem dvoru již pojednáváno bylo. Poslední vsí jsou Stolany, ve kterých mohl být ovlivněn vznik dvoru plány na získání dalších vsí v okolí a ústejně „scelení“ zdejšího majetku. Faru zde máme doloženou k roku 1352.³⁶⁴ V době realizace přestavby však už klášter rezignoval na vzdálenější majetky, které prodával a kupoval bližší.³⁶⁵ Pro dlouhodobější výhled nebyly Stolany na druhou stranu až tak vzdálené, aby nemohl do budoucna konvent přepokládat získání okolních vsí. I výnos farnosti, 15 hiven stříbrných,³⁶⁶ dává tušit, že důvod musely být jiné, než aktuální význam obce. Zhruba stejné přepoklady máme také Osice, ve kterých se nacházely hospodářský dvůr i fara s kostelem. V této vsi však tento typ vsi doložený nemáme. Svou roli tu ale může hrát i fakt, že současná stavba byla značně zbarokizována roku 1701.³⁶⁷ Nelze tak vyloučit, že i přivodnění zdejšího kostela má obdobný vzhled výše zmínovaných. Uvedenou teorii tak Osice nevykloujají. Vše tak mohly skutečně vzniknout při kostelech ve vsích, které byly menšími hospodářskými (dvůr) a církevními (fara) centry majetkové držby Opatovického kláštera.

³⁶³ BIENENBERG, von Biener Karl Joseph. *Geschichte der Stadt Königgrätz*. I. Theil, s. 112.

³⁶⁴ KLICMAN, Ladislav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia*. Tomus I., s. 702, n. 1333.

³⁶⁵ Dále TEPLÝ, Jaroslav. *Feudální pozemková držba v předhusitském Chrudimsku*, s. 133.

³⁶⁶ KROFTA, Kamil (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia*. Tomus V., s. 1262, n. 2154.

Například farnost přeloučská a ždánická dosahovaly dohromady výnosu zhruba 50 hiven stříbrných ročně.

Tamtéž, s. 611–612, n. 1123.

³⁶⁷ POCHE, Emanuel et al. *Umlecké památky české 2. [K-O]*. Praha, 1980, s. 553.

5.4. Nástin možné cesty k poznání klášterních p íjm (hypotéza)

Na záv r této práce je za azeno ještě jedno pozastavení nad klášterními p íjmy.³⁶⁸ Výše bylo n kolikrát uvád no, že rozhodování nad tím, jaká byla jejich výše, není cílem této práce. Tato poslední podkapitola je tak pouze shrnutím známých skute ností a nazna ením nevyužitých cest, které ale samoz ejm problém samy nevy eší. V n kterých p ípadech také dojde k zopakování již e eného, pro komplexní náhled je to však nutné. Toto pozastavení je pouze pokusem, rozhodn není jeho cílem u init n jaké pevné záv ry. V neposlední ad je t eba íci, že není možné zjistit p esnou ani p íliš p ibližnou výši klášterních p íjm . Je pouze možné ur it, kde zhruba stál klášter na žeb í ku mezi kláštery ostatními.

O výpo et klášterních p íjm se pokusila ve svém díle Nohejlová. Ta vzala v potaz pernštejnský urbá datovaný do roku 1494 (dnes nov ji do roku 1506) a na základ n ho dosp la k íslu 1200 kop pražských groš plus více jak 1000 korc obilí, 1200 slepic, ku at a hus a tém 60 kop vajec. A k tomu ještě uvádí 2200 robotních dn , ve kterých ale není zapo tena povinnost usedlých na lesních pozemcích a p í honech.³⁶⁹ Toto íslo p evzal Kracík a s p epo tem ceny naturálií dosp l k íslu 1700 kop pražských groš . Ten dále uvádí, že urbá informuje pouze o majetku ne území labského oblouku v držení Pernštejn . A nejsou zohledn ny p íjmy z proboštství a dalších majetk , v etn cel. Celkové íslo tak dle n ho mohlo být až 2000 kop pražských groš .³⁷⁰ V p ípad t chto vysokých ísel si je t eba uv domit, že, jak upozorovala sama Nohejlová, je nutné brát ísla (1200 kop) pouze p ibližn . Obzvlášt vzhledem k prom nám hodnoty groše a zvyšování urbáriálních povinností a poplatk .

Nejprve k rekapitulaci již e ených skute ností. Bern kláštera inila od roku 1397 (starší údaje neznáme) do roku 1418 ástku 200 kop pražských groš . Pro rok 1419 byla nep ímo navýšena zápisy královým v ítel m na 250 kop pražských groš . A pro rok 1420 stejným zp sobem dokonce na 300 kop pražských groš . Za výchozí je však t eba považovat údaj 200 kop pražských groš , nebo k dalšímu navyšování docházelo z d vodu pot eby financí ze strany krále. Nestalo se tak z d vodu zvyšujících se klášterních p íjm . P ípadnou

³⁶⁸ Vznik této kapitoly, a nebyl p vodn zamýšlen, zap í inil mimo jiné rozhovor nad tímto tématem. Ten prob hl dne 14. listopadu 2012 v klubovn Klubu p átel historie Opatovic nad Labem a Poh eba ky za ú asti Ing. Vlastislava Kracíka, Josefa P ípána, Mgr. Martina Rechterika a Davida Richtera. Zde se vyjád il Mgr. Martin Rechterik, archivá p í královéhradeckém biskupství a rodák z Opatovic nad Labem, k obsahu již citované publikace „Záhadný opatovický klášter“ od Ing. Vlastislava Kracíka. Vyzdvihl klady a upozornil na nedostatky, které shledal a mimo jiné se zmínil o podle n ho nevhodném zp sobu výpo tu klášterních financí ve zmi ované publikaci. A to s upozorn ním na to, že sama Nohejlová psala o nutnosti opatrnosti p í operování s tímto íslem (1200 kop), a že sama byla v pozd jších numismatických pracích k podobným srovnávání opatrn jší.

³⁶⁹ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 64, pozn. 4.

³⁷⁰ KRACÍK, Vlastislav. *Záhadný opatovický klášter*, s. 62.

vazbu mezi klášterními p íjmy a výší bern je proto třeba hledat p í porovnání s ástkou 200 kop pražských groš . K všeobecným poznatk m je třeba ještě zopakovat, že bern odpovídaly r zným výším v í klášterním p íjm m. Nepanuje ale shoda, jaký tento pom r byl. A vzhledem k rozdílnostem ani nelze kategoricky p íjmout pouze jeden pom r. Odhady hovo í o ástkách mezi šestinou³⁷¹ až polovinou³⁷² ro ních klášterních p íjm .

Dále známe výši anátu, který byl nastupující opat zavázán zaplatit. Jeho výše se rovnala ástce 500 florentských zlatých. To je ástka opravdu vysoká. Anát odpovídal v p ípad biskupství í v tších opatství zhruba t etin ístých ro ních p íjm . U menších obro í se jednalo o ástku rovnající se ro ním p íjm m po ode tení všech náklad .³⁷³

Další, známou ástkou týkající se klášterních financí, je údajná výše klášterních p íjm známá kurii ve 14. století. Ta se rovnala výši 300 h iven st íbrných. I to je velmi podstatná informace, nebo na základ kurii známých klášterních p íjm m í být stanovován anát. Zmi ované údaje bohužel dosud pro pokus o stanovení klášterních p íjm využity nebyly.

Pokusme se tedy o hrubé srovnání a za azení rekapitulovaných údaj . Opatovický klášter byl na za átku 15. století, co se výše placené bern tý e, v podstat na desátém míst mezi platícími kláštery.³⁷⁴ Uve me si tedy kláštery Opatovickému p edcházející: johanitský klášter Panny Marie (330 kop), klášter v Pohledu (330 kop), Chot šov (330 kop), B evnov (300 kop), Kladrubech (300 kop), Nepomuku (270 kop), Sedlci (240 kop), Milevsku (240 kop), u sv. Ji í (220 kop).³⁷⁵ Opatovický klášter platil 200 kop, tedy stejnou výši jako kláštery ve Zlaté Korun , Plasech, u sv. Benedikta v Praze a v Teplé. Za kategorií, do které Opatovice ve výši bern platily, se tak ještě nacházelo patnáct klášter . Jak upozornila Nohejlová, jsou zna né rozdíly mezi p íjmy klášter a výši bern .³⁷⁶ Pro p íklad lze uvést, že stejnou výši bern m í platit klášter v B evnov a klášter v Pohledu. Majetek a výnosy kláštera v B evnov ale jist nelze srovnávat s p íjmy a majetky kláštera v Pohledu. Na základ tohoto porovnání tak rozhodn nelze generalizovan íci, že podle výše bern pat ily Opatovice

³⁷¹ LIBOR, Jan. eholník, s. 189.

³⁷² ŠMAHEL, František. *Husitské echy: Struktury, procesy, ideje*, s. 21.

³⁷³ RAPP, Francis. *Církev a náboženský život západu na sklonku st edov ku*, s. 22-23.

³⁷⁴ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 35, pozn. 6. uvádí, že Opatovice byly na šestém míst . Ke srovnání ovšem využila pouze EMLER, Josef. Kolik bern platily m sta a klášterové v království eském do komory král. v XV. století?, s. 557-559. Je tu však ještě starší studie od téhož autora, která vychází z jiného pramene a uvádí n které rozdílnosti EMLER, Josef. N co o bernictví eském v dobách starších, s. 26.

³⁷⁵ EMLER, Josef. Kolik bern platily m sta a klášterové v království eském do komory král. v XV. století?, s. 557-559. EMLER, Josef. N co o bernictví eském v dobách starších, s. 26.

V obou p ípadech se jedná o údaje z rozmezí zhruba po átku 15. století až roku 1419. EMLER, Josef. Kolik bern platily m sta a klášterové v království eském do komory král. v XV. století? uvádí drobné rozdíly - klášter v Milevsku (221 kop) a Teplicích (210 kop).

³⁷⁶ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 35, pozn. 6.

p íjmem zhruba do poloviny žeb í ku bohatství klášter . Alespo vodítkem ke znalosti klášterních p íjm , které by výše bern mohla p inést, by bylo její srovnání v í majetk m ostatních klášter . Obecn lze na záv r odstavce dodat, že celková výše klášterních p íjm na základ berní a uvažovaných obecných pom r se mohla pohybovat ve zna ném rozsahu 400 až 1200 kop pražských groš .³⁷⁷ Pokud bychom ovšem mluvili o horní hranici, jednalo by se o ástku, ve které by byly zapo teny i p íjmy z proboštví apod. Zárove je ješt možno podotknout, že je jist možné, že bohatší klášter platil nižší bern , než odpovídaly jeho p íjm m.³⁷⁸ Mén pravd podobné už naopak je, že by „chudý“ klášter platil vysoké bern (a p íklad Pohledu je velmi zvláštní). Pokud tedy vidíme, že v berním žeb í ku stojí Opatovice zhruba uprost ed, je možno p edpokládat, že byly i bohatší než n které kláštery, které je p edcházely.³⁷⁹ Zárove je t eba vzít v potaz r zné úlevy a privilegia osvobozující od poplatk jiných klášter , která ješt více komplikují takovéto hodnocení.

Dalším údajem je ástka 500 florentských zlatých za opatský stolec. To je ástka opravdu vysoká. Nohejlová uvádí pro srovnání, že tepelský opat platil 260 florentských zlatých, strahovský 100 florentských zlatých a kladrubský 34 florentských zlatých.³⁸⁰ V tomto p ípad však využila výši anát až z 18. století.³⁸¹ Pro lepší srovnání je tedy t eba vycházet z pokud možno soudobých informací. Z t ch lze nap . vy íst, že roku 1363 platil kladrubský opat anát ve výši 133 florentských zlatých³⁸² a tepelský opat roku 1365 ástku 28 florentských zlatých³⁸³ a strahovský téhož roku 25 florentských zlatých.³⁸⁴ A takto by bylo možno pokračovat. Zjiš ování a porovnávání anát s bern mi,³⁸⁵ p ípadn p íjm klášter , by tak teoreticky mohlo být také jednou z cest k porovnání opatovických p íjm . Jak je nicmén vidno, porovnávat bern a anáty není úpln možné. V p ípad Opatovic je tu pozoruhodn vysoká ástka anátu, která mohla být ovlivn na tím, že byla stanovena v ím po rezignaci

³⁷⁷ Jak bylo zmi ováno, obecn se usuzuje na to, že bern odrážela šestinu až polovinu výše klášterních p íjm .

³⁷⁸ Jak ale tušíme, král Václav IV. by jist nenechal nevyužitou možnost ádn využít berní.

Na p íkladu B evova, jehož finan ní p íjmy byly 1200 kop pražských groš , po p ípo tení naturálií pak 1500 kop pražských groš je vid t, že v jeho p ípad byly p íjmy ty a p l násobkem bern . ECHURA, Jaroslav – RYTANOVÁ, Marie. Hospodá ství kláštera B evnov na po átku 15. století. In. HLAVÁ EK, Ivan – BLÁHOVÁ, Marie. (edd.). *Milénium b evnovského kláštera (993-1993). Sborník statí o jeho významu a postavení v eských d jinách*. Praha, 1993, s. 201. ISBN 80-7066-766-4.

³⁷⁹ Ke klášternímu nemovitému majetku podotýká Teplý: „*Hospodá sky byl klášter asi uprost ed mezi kláštery v echách.*“ TEPLÝ, Jaroslav. *Feudální pozemková držba v p edhusitském Chrudimsku*, s. 134.

³⁸⁰ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 39, pozn. 1.

³⁸¹ DUDÍK, Beda. *Iter Romanum: Im Auftrage des hohen maehrischen Landesausschusses in de Jahren 1852 und 1853 unternommen und veröffentlicht. I. Theil. Historische Forschungen*. Víde , 1855, s. 67.

³⁸² JENŠOVSKÝ, Bed ich (ed.) *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus IIII. Acta Urbani V. (1362-70)*. Praha, 1944, s. 42-43, n. 56.

³⁸³ Tamtéž, s. 265, n. 444.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 265, n. 445. Nejedná se o chybu, výše anát se skute n takto prom nila – alespo dle využitých zdroj .

³⁸⁵ I na p ípad anát se lze p esv d it, že kurie a panovník m li jiné p ehledy o klášterních p íjmech.

opata Hroznaty roku 1348. Po jeho rezignaci vybral papež nového, Neplacha, lena opatovického konventu, který v tomto případě dlel vím. Neplach požadovanou částku přijal, pro pozdější potvrzení opata se z ní tak stala tradice.³⁸⁶ Pokud bychom z ní chtěli vycházet a užíli obecných skutečností, odpovídala by tato částka zhruba ročním příjmům kláštera po odečtení všech nákladů – 250 kop pražských grošů.

Tímto dležitým údajem, který něco vypovídá o klášterním financování, jsou klášterní příjmy známé kurii ve 14. století. Částka 300 hřiven stříbrných dává tušit, že kurie neměla dostatečný pohled o klášterních příjmech. Zároveň může ale také ukazovat na to, že označuje oproti částce stejných příjmů. Pro vícero druhů položek navíc nelze přesně stanovit částku v kopách grošů, jednalo by se ale v rozmezí 240 až 320 kop pražských grošů.³⁸⁷ To se nápadně podobá například částce opatovického anátu. Částka 300 hřiven stříbrných známá kurii ve 14. století tak byla zřejmě opravdu částkouistou a také částkou, ze které vycházel výpočet anátu. To je ale pouhá hypotéza. Tou je nakonec celá tato podkapitola.

Opatovický klášter byl nepochybně bohatý, což dokazuje výčet jeho majetku v díle Nohejlové³⁸⁸ a Teplého.³⁸⁹ Zároveň je ale v (nejen) jeho případě složitý pohled majetku v jednotlivých obdobích, nebo docházelo ke změnám. A o těch kterých majetcích slyšíme jen jednou – někdy v případě zakládací listiny, jindy v případě zápisu klášterního majetku po jeho zániku. Absence pramenů nám zároveň neumožňuje znát přesné majetkové poměry všude. Někdy se tak objevuje klášter společně s dalšími majiteli, občas tak vlastnil pouze les, i v těch které polnosti. Na základě hrubých známých skutečností lze porovnat množství jeho vsí se známými podobnými jinými kláštery. Počet osadníků nebo výnosy z jednotlivých vsí však hodnotit nelze. Takovéto hodnocení může být pouze odhadem a odrazem logického uvažování. Je proto třeba do těchto předpokladů zapojovat i známé skutečnosti. A to skutečnosti konfrontované. Pouze jeden pozdější zdroj nám tak nestačí.

Shrme si tedy skutečnosti. Emanuela Nohejlová dospěla na základě pozdějšího perštejnského urbáře k částce 1200 kop pražských grošů, kterou sama označuje za příbližnou. Dále víme, že ve výši placené berně stál Opatovický klášter zhruba v polovině žebříku společně s klášterem ve Zlaté Koruně, Plasech, Teplé a u sv. Benedikta v Praze. Jaká byla však úroveň reflexe berní a výnosů klášterů, říci nelze. Jisté naopak je, že velká část klášterů měla s jejím splácením problémy. Do poloviny žebříku českých klášterů hořadí i

³⁸⁶ S. 10-11, pozn. 46 této práce.

³⁸⁷ Hřiven existovalo vícero druhů a poměry nejsou přesně známé. VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně: pravo a jinými peněz v českých zemích*. 2. rozšířené vyd. Praha, 2004, s. 37-38. ISBN 80-86515-40-0

³⁸⁸ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 44-64.

³⁸⁹ TEPLÝ, Jaroslav. *Feudální pozemková držba v předhusitském Chrudimsku*, s. 108-134.

Teplý, a to v rovině hospodářské (s ohledem na nemovitý majetek). Anát byl u Opatovického kláštera opravdu vysoký, na druhou stranu nelze vyloučit jeho specifickou roli. Dále je tu i další skutečnost. Výši anátu jako částky odpovídající istým p íjm m po ode tení náklad by mohla potvrzovat částka 300 h iven st íbrných známá kurii jako (isté) klášterní p íjmy ve 14. století. To jsou fakta, která vystupují na první pohled. Jsou tu však i fakta jiná, která by mohla p ísp ít dalšími údaji.

Stýskání nad nedostatkem informací o klášterním hospodářství není až tak úplně na místě. Nesmíme zapomínat na to, že řešení problému se týká církevní instituce, o kterých se nám jako takových dochovaly zprávy ve vatikánských archivech. Jde o stejné písemnosti, které nás informují o výši opatských anát a dalších skutečnostech. Přímě o hospodářství polním a jeho výnosech se nedozvíme nic. Na druhou stranu ale mohou sdílet písemnosti částné informace o hospodářství finančním. Pokud informují papežské listiny o p íjmu kláštera, mohly by logicky informovat i o p íjmech jednotlivých far. A to je další možná cesta k porovnávání klášterních p íjm . Pokud nemůžeme srovnat přímě p íjmy týkající se výnos ze zemědělské činnosti a poplatků, můžeme alespoň srovnat p íjmy far Opatovického kláštera s p íjmy far jiných klášter . A tak si udělat alespoň částečný obrázek. Jak bylo ovšem napsáno výše, toto je pouze nástin, na kterém není hypotéza. Ke srovnávání v této práci nedojde.

Nyní tedy k farnostem. Opatovický klášter jich na začátku 15. století spravoval (což nám umožňuje poznání z pramenů) celkem třináct, jedenáct ve vsích a dvě ve městech. Šlo o fary v Osicích,³⁹⁰ Stolanech,³⁹¹ Kunčicích,³⁹² Bohdaně,³⁹³ Peloučích,³⁹⁴ Rosicích,³⁹⁵ St. Žerách,³⁹⁶ Ždánicích,³⁹⁷ Živanicích,³⁹⁸ Dětě,³⁹⁹ u sv. Petra v Hradci Králové,⁴⁰⁰ iště⁴⁰¹ a Kalné.⁴⁰² U zápisů inkorporací far se kromě jiného nachází také zmínka o tom, že tyto p íjmy z far, které jsou u nich zmíněny, tvořily 300 h iven st íbrných p íjm kláštera. Tím jsou patrně myšleny všechny farnosti kromě farností Kalná a iště, nebo ty patřily pod

³⁹⁰ KROFTA, Kamil (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus V.*, s. 1261-1262, n. 2153.

³⁹¹ Tamtéž, s. 1262, n. 2154.

³⁹² Tamtéž.

³⁹³ Tamtéž.

³⁹⁴ Tamtéž, s. 1260-1261, n. 2151.

³⁹⁵ Tamtéž.

³⁹⁶ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VI. Ab anno 1399 usque ad annum 1410.* Praha, 1883, s. 86.

³⁹⁷ KROFTA, Kamil (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus V.*, s. 1261, n. 2152.

³⁹⁸ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, s. 50.

³⁹⁹ KROFTA, Kamil (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus V.*, s. 1261, n. 2152.

⁴⁰⁰ EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII.*, s. 188.

⁴⁰¹ Tamtéž, s. 284.

⁴⁰² TINGL, František Antonín (ed.). *Liber primus. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim nunc prima vice typis editus. Inchoans. Ab anno 1354 usque 1362. Tomus primus.* Praha, 1867, s. 53.

proboštví ve Vrchlabí a nejsou v pramenech inkorporací uváděny.⁴⁰³ Zároveň platilo proboštví ve Vrchlabí zvlášť papežské desátky, z čehož tak byly i jeho poplatky brány v potaz zvlášť.⁴⁰⁴ Není tak třeba jednotlivě uvádět poplatky. Tím se tak dostáváme k onomu úslužnému kurii pro poplatky kláštera ve 14. století. Není třeba zde rozebírat poplatky jednotlivých farností. I když i to by v porovnání s poplatky farností jiných klášterů mohlo snad prozradit něco více o finančních poměrech.

S farnostmi souvisí i papežské desátky, které jsou nám díky dílu *Registra decimarum papalium* známy.⁴⁰⁵ Vzhledem ke znalosti celkových poplatků far (a v rámci jednotlivých z listin inkorporací far) není třeba desátky rozebírat. Pokud bychom ovšem chtěli porovnat poplatky far Opatovického kláštera a jiných, lze tyto informace využít a na základě placených desátek provést srovnání. Využitelnou informací jsou dále desátky placené z kláštera. Na základě toho lze provést srovnání, jak si zhruba stál Opatovický klášter z hlediska placení desátek mezi kláštery ostatními. Poplatky uváděné kurii byly nepochybně o něco menší než skutečné. Stejným způsobem ale jistě uváděly poplatky všechny kláštery. Nabízí se zde tedy zajímavý způsob srovnání. Nicméně je v případě srovnání důležité brát v potaz, jak se placený desátek proměnil a že někdy je uváděn dohromady s proboštvími apod. Zjednodušeným příkladem (rozhodně ne závěrem) je příloha 7. Zde ale opět vystupuje problém nepořádku s privilegií a osvobozeními od poplatků. Rozhodně je ale zajímavé porovnání například s postavením Opatovického kláštera v rámci placení královských berní.

Uvedená podkapitola snad ukázala, že je možné hledat další způsob soby pro zjištění klášterních poplatků. Tedy spíše pro porovnávání jejich poplatků v přibližném žebříčku. Je jisté, že existují i jiné, snad i sofistikovanější způsob soby, pro konfrontaci předpokládaných klášterních poplatků s fakty. A že je třeba hledat nové způsob soby. Vždy je však třeba konfrontovat vícero skutečností, a to pokud možno soudobých. Tento pokus byl nastíněn tímto přístupem.

⁴⁰³ NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*, s. 57.

⁴⁰⁴ TOMEK, Václav Vladivoj (ed.). *Registra decimarum papalium ili registra desátek papežských z diecézí Pražské*. Praha, 1873, s. 96.

⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 90-91.

6. Závěr

Pramen o Opatovickém klášteře se zachovalo méně než by si zvědavý badatel přál. I na základě informací, které se dochovaly, a které využili již předchozí osoby, se našel stídat sestavit alespoň přibližný obraz těchto nejdůležitějších událostí provázejících konvent 15. stoletím. A mnohé z otázek zůstávají nezodpovězeny i sporné. Tato práce se snažila o rozbor událostí, které zásadně ovlivnily fungování opatovického konventu v posledním dvacetiletí fyzické existence klášteře v letech. Byla provedena kritika historiografie a v nich kterých případech i pokus o jiné využití již využívaných zdrojů. V historiografii bohužel dodnes dochází k citování chybných i nepřesných údajů, což někdy zkresluje důležitý závěrečný obsah prací. Ty zasahující obsah této práce byly zmíněny a byla provedena revize.

Kromě revize nejasností, které nelze vždy rozhodnout, došlo ke komparaci dosavadní literatury, která se problematice klášteře ve sledovaném období dotýkala. Výsledný obraz podává náhled do fungování konventu v jeho posledním dvacetiletí a zároveň se snaží o srovnání v širším kontextu. Do širšího kontextu patří především nakládání s klášterními berními jako s prostředkem k umořování dluhů a kupování si vlnnosti. Obdobného zapisování berní se dovaly i kláštery jiné. Zároveň se práce pozastavila nad obrannými možnostmi klášteře v souvislosti s dvěma husitskými útoky.

Další pohled, tentokrát do klášterního hospodářství umožnil pokusit se zrekonstruovat síň hospodářských dvorů na území vnitřního labského oblouku od Hradce Králové po Pělou s přihlédnutím k možným formujícím podmínkám. Ukázalo se, že dvory, provaly vznikaly dvory v nich kterém místě blízko u sebe, zatímco jinde byly od sebe poměrně vzdálené, byly především v oblasti zázemí, konkrétně především ve využití staršího dvoru i tvrze. Méně se tak dbalo na rovnoměrné rozmístění.

V neposlední řadě se práce zabývala v kterými kostely nacházejících se na bývalém klášterním panství, které spojoval společný prvek. Kostely v Opatovicích nad Labem, Stolanech a Starých Ždánicích mají dodnes zachovalé gotické vzhledy, které na první pohled vykazují shodné architektonické znaky. Všechny tyto kostely se nacházely, a stále nacházejí, ve farních vsích a jejich „společné“ vzhledy doplňuje ještě vzhled kostela ve Věstarech. Ty klášteře nepatřily, ovšem víme, že zdejší vzhled byla postavena roku 1415, což nám na základě dalších faktorů datuje vznik „klášterních“ vzhledů před rok 1415 a jedná se tak o pozůstatek vlnnosti Opatovického klášteře. Rozhodně se tak vždy neopakovaly často využívaný scénář, že husitská vojska vypálila téměř všechny kostely, kolem kterých táhla.

Stranou nez stala ani otázka klášterních p íjm , na kterou však nebyla hledána jasná odpov . Cílem tohoto exkurzu bylo možné nastín ní dalších srovnávacích p ístup . Výši klášterních p íjm nelze spolehliv roz ešit, d ležitě ale je hledat co nejvíce zp sob , pro možné srovnání jeho ekonomického postavení. Nové a staré p ístupy je pak třeba konfrontovat.

7. Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny:

Státní oblastní archiv Těbovice, Cizí statky Těbovice II. (registratura) sign. II.-281-1, inv. č. 29, kart. č. 157, Píkaz krále Václava IV. Jindřichu z Vartenberka k jednání s opatem opatovického kláštera a s Hynkem z červené Hory za účelem urovnání jejich sporu o vsi Bukovinu a Divec.

Knihovna Národního muzea v Praze, sign. I.A.1., Talmberský kodex.

Knihovna Národního muzea v Praze, sign. II.F.8., Pivní kůl v sborník.

Národní knihovna České republiky, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. XIX.C.21., Staré letopisy české, Kronika Bartoška z Drahenic a záznamy k rokům 1479 a 1490.

Národní knihovna České republiky, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. VI.A.7., Codex Przemyslaeus seu Copiarium diplomatum et epistolarum latinarum atque germanicum res praecipue bohemicas et polonicas saec. XIV ex., XV et XVI in. concernentium.

Národní knihovna České republiky, Oddělení rukopisů a starých tisků, sign. I.C.24., Cronicae et acta Caroli Quarti et regni Bohemiae concernentia, Pantheon Godefridi Viterbiensis.

Národní archiv, České gubernium - guberniální listiny, Praha (993-1526), sign. 182, Písnání se chotěvského probošta a konventu k dluhu na královské berni Hájkovi z Hodčína ze dne 8. prosince 1418.

Národní archiv, Archiv české koruny (1158-1935), sign. 1485, Král Zikmund zastavuje Noprovi Ducovi z Vavřina a Ondřejovi ze Slatiny hrad Netiny a nařizuje opatovi tepelského kláštera, aby jim každého roku odevzdával z královské berně 100 kop. 23. prosince 1420.

Editované prameny:

ERNÁ, M. Alena – ORNEJ, Petr – KLOSOVÁ, Markéta. *Staré letopisy české: Texty nejstarší vrstvy. Prameny d jin českých. Nová řada, II. díl.* Praha, 2003. ISBN 80-7007-184-2.

EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber III. – IV. Ab anno 1373 usque ad annum 1390.* Praha, 1879

EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VI. Ab anno 1399 usque ad annum 1410.* Praha, 1883.

EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VII. Ab anno 1410 usque ad annum 1419.* Praha, 1886.

EMLER, Josef (ed.). *Libri confirmationum. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber VIII. – IX. Ab anno 1421 usque ad annum 1436.* Praha, 1889.

EMLER, Josef. (ed.) *Poz statky desk zemských království českého r. 1541 poho elých. Díl I.* Praha, 1870.

ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VI. Pars I. Acta summorum pontificum res gestas Bohemicas aevi praehussitici et hussitici illustrantia. Acta Innocentii VII., Gregorii XII., Alexandri V., Johannis XXIII. nec non acta concilii Constantiensis 1404-1417. Acta Clementis VII. et Benedikti XIII. 1378-1417.* Praha, 1980.

ERŠIL, Jaroslav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VII. Pars I. Acta Martini V. (1417-1431).* Praha. 1998. ISBN 80-200-0635-4.

FRIEDRICH, Gustav. *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae. Tomus II.* Praha, 1912.

HÁJEK, Václav z Libo an. *Kronika česká.* Praha, 1819.

HE MANSKÝ, František et al (edd.). *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*. Praha, 1975.

Chronicon veteris collegiati Pragensis, In EMLER, Josef (ed.). *Fontes rerum Bohemicarum. Tomus VII*. Praha, bez data. (stránkové korektury nevydaného VI. dílu FRB, dnes označovaného FRB VII.).

JENŠOVSKÝ, Bedřich (ed.) *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus III. Acta Urbani V. (1362-70)*. Praha, 1944.

KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl VII. Praha, 1887.

KALOUSEK, Josef (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archiv domácích i cizích*. Díl XVI. Praha, 1897.

KLICMAN, Ladislav (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus I. Acta Clementis VI. 1342-1352*. Praha, 1903.

KROFTA, Kamil (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus V. Acta Urbani VI. et Bonifatii IX. 1378-1404*. Praha, 1903.

Kronika Pulkavova. In EMLER, Josef (ed.). *Fontes rerum bohemicarum. Tomus V*. Praha, 1893, s. 1-326.

Letopisy Hradišsko-Opatovické. In PALCKÝ, František (ed.). *Fontes rerum bohemicarum. Tomus II*. Praha, 1874, s. 383-400.

Neplacha, opata opatovského, krátká kronika římská a česká. In PALACKÝ, František (ed.) *Fontes rerum bohemicarum. Tomus III*. Praha, 1882, s. 443-484.

PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl I. Praha, 1840.

PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl II. Praha, 1842.

PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl III. Praha, 1844.

PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl IV. Praha, 1846.

PALACKÝ, František (ed.). *Archiv český ili staré písemné památky české i moravské z archiv domácích i cizích*. Díl VI. Praha, 1872.

PORÁK, Jaroslav – KAŠPAR, Jaroslav (edd.). *Ze starých letopis českých*. Praha, 1980.

SEDLÁ EK, August (ed.). *Zbytky register král v ímských a českých (1361-1480)*. Praha, 1914.

STLOUKAL, Karel (ed.). *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia. Tomus IV. Acta Gregorii XI. 1370-1378*. Praha, 1949.

TADRA, Ferdinand (ed.). *Soudní akta konzisto e pražské (Acta judiciaria consistorii pragensis) z rukopis archivu kapitolního v Praze: ást V. (1406-1407)*. Praha, 1899.

TINGL, František Antonín (ed.). *Liber primus. Ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim nunc prima vice typis editus. Inchoans. Ab anno 1354 usque 1362. Tomus primus*. Praha, 1867.

TOMEK, Václav Vladivoj (ed.). *Registra decimarum papalium ili registra desátk papežských z diecésí Pražské*. Praha, 1873.

Literatura

BALBÍN, Bohuslav. *Miscellanea historica Regni Bohemiae Decadis I. Liber IV. Hagiographicus seu Bohemia sancta*. Praha, 1682.

B LINA, Pavel. K p edpoklad m vzniku husitství ve východních echách. In *Sborník historický* 29, 1982. s. 63-111.

BIENENBERG, von Biener Karl Joseph. *Geschichte der Stadt Königgrätz*. I. Theil. Praha, 1780.

BLÁHA, Radek. *Putování po hradeckých st edov kých kostelech a klášterech*. Hradec Králové, 2011. ISBN 978-80-87172-05-3.

BOROVSKÝ, Tomáš. Zvláštní bern v eském st edov ku. In *D jiny a sou asnost* 24, 2002, . 2, s. 8-14. ISSN 0418-5129.

CU ÍN, František. *Kapitoly z d jin eských ná e í a místních i pomístních jmen*. Praha, 1969.

ECHURA, J. *eské zem v letech 1310-1378: Lucemburkové na eském tr n I*. Praha, 1999. ISBN 80-85983-73-7.

ECHURA, J. *eské zem v letech 1378-1437: Lucemburkové na eském tr n II*. Praha, 2000. ISBN 80-85983-98-2.

ECHURA, Jaroslav – RYTANOVÁ, Marie. Hospodá ství kláštera B evnov na po átku 15. století. In. HLAVÁ EK, Ivan – BLÁHOVÁ, Marie. (edd.). *Milénium b evnovského kláštera (993-1993). Sborník statí o jeho významu a postavení v eských d jinách*. Praha, 1993, s. 197-206. ISBN 80-7066-766-4.

ORNEJ, Petr. *Tajemství eských kronik: Cesty ke ko en m husitské tradice*. 2. rozší ené a p epracované vyd., Praha-Litomyšl, 2003. ISBN 80-7185-590-1.

ORNEJ, Petr. *Velké d jiny zemí koruny eské V*. Praha, 2000. ISBN 80-7185-296-1.

DUDÍK, Beda. *Iter Romanum: Im Auftrage des hohen maehrischen Landesausshusses in de Jahren 1852 und 1853 unternommen und veröffentlicht*. I. Theil. *Historische Forschungen*. Víde , 1855.

EMLER, Josef. Kolik bern platily m sta a klášterové v království eském do komory král. v XV. století? *Památky: Listy pro archeologii a historii* 10, 1874, s. 557-559.

EMLER, Josef. N co o bernictví eském v dobách starších. *Památky archeologické a místopisné* 8, 1870, s. 19-38.

FELCMAN, Ond ej (ed.). *D jiny východních ech: v prav ku a st edov ku (do roku 1526)*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7422-033-6.

FIŠER, R. *T ebí : Z historie benediktinského opatství*. T ebí , 2004. ISBN 80-85571-16-1.

FRIND, Anton. *Die Kirchengeschichte Böhmens in Allgemeinen und mit besonderer Beziehung auf die Leitmeritzer Diöcese. III Band. Die Kirchengeschichte Böhmens in der Husitenzeit*. Prag, 1872.

HLEDÍKOVÁ, Zde ka. *Sv t eské st edov ké církve*. Praha, 2010. ISBN 978-80-257-0186-7.

HOLZHERR, Georg. *ehole Benediktova: Uvedení do k es anského života (komentá)*. Praha, 2001. ISBN 80-902682-3-4.

HORÁK, Václav. *Klášter Svaté Pole*. Nové M sto nad Cidlinou, 2008. ISBN 978-80-87172-01-8.

CHARVÁTOVÁ, Kate ina. Hospodá ské dvory klášter ve sv tle písemných pramen . (Ke stavební podob dvor ád benediktinského, premonstrátského a cisterciáckého). In *Archaeologia historica* 12, 1987, s. 287-300.

KADLEC, Jaroslav. *Katoli tí exulanti eší doby husitské*. Praha, 1990. ISBN 80-7113-031-1.

KALOUSEK, Josef. Zášťi ve východních echách a p epadení kláštera Opatovického. In *asopis Muzea Království eského* 77, 1903, s. 262-291.

Kolektiv autor . *Ott v slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných v domostí. I. díl: A-Alpy*. Praha, 1888.

KRACÍK, Vlastislav. *Benediktinský klášter v Opatovicích nad Labem*. Klub přátel historie Opatovic nad Labem a Pohřebný ústav, 2006. Interní publikace bez charakteru veřejné tiskoviny a bez přiděleného ISBN i ISSN.

KRACÍK, Vlastislav. *Záhadný opatovický klášter*. Klub přátel historie Opatovic nad Labem a Pohřebný ústav, 2012. Interní publikace bez charakteru veřejné tiskoviny a bez přiděleného ISBN i ISSN.

LIBOR, Jan. *Čecholník*. In: NODL, Martin (ed.). *Učebnice českého středověku*. Praha, 2002, s. 166-191. ISBN 80-7203-448-0.

LÍBAL, Dobroslav. *Katalog gotické architektury v české republice do husitských válek*. Praha, 2001. ISBN 80-901587-8-1.

LUDVÍK, Josef Myslír. *Památky hradu, města a panství Náchoda, i vlastník v jeho*. Díl I. Hradec Králové, 1857.

MENŠIK, Ferdinand. *Kdy zemřel kronikář Neplach?* In *Sborník historický* 1, 1883, s. 200-201.

MICHL, Karel. *Husitství na Hradecku*. Hradec Králové, 1955.

NODL, Martin. *Sluší-li dávat císaři, či nic? Bern a úroky ve středověkém českém království*. In *Dějiny a současnost* 24, 2002, č. 2, s. 1-7. ISSN 0418-5129.

NOHEJLOVÁ, Emanuela. *Příběhy kláštera Opatovického*. Praha, 1925.

PALEČEK, Jiří (ed.) *Justin Václav Prášek: Na úpatí Kunetické hory koncem 19. století*. In *AB-Zet Pardubicka*, sešit 46, 2008. ISBN 978-80-260-2931-1.

POCHE, Emanuel et al. *Umělecké památky české 2. [K-O]*. Praha, 1980.

POCHE, Emanuel et al. *Um lecké památky* 4. [T-Ž]. Praha, 1980.

PRÁŠEK, Justin Václav. Památky mnich v opatovických. In *Osvěta: Listy pro rozhled v umění, v d a politice* XVI, 1886, . 1, s. 870-878.

RAPP, Francis. *Církev a náboženský život západu na sklonku středověku*. Brno, 1996. ISBN 80-85959-15-1.

RICHTER, David. Bitva u Podlšan roku 1421 mezi obránci Opatovického kláštera a hradeckými husity. In *Studentské Zamyšlení* 3, 2012, s. 22-29. Interní časopis studentského historického klubu na FF Univerzity Pardubice. Interní publikace bez charakteru veřejné tiskoviny a bez přiděleného ISBN i ISSN.

ROSLER, František et al., *Pardubicko, Holicko, P elouško: divný a místopisný obraz. Díl III, Místopis*. Pardubice, 1909.

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl V.: Podkrkonoší*. 3. vydání. Praha, 1995. ISBN 80-85794-50-0.

SIGL, Jiří. K osídlení nejbližšího zázemí kláštera v Opatovicích nad Labem ve světle nových archeologických průzkumů. In *Východočeský sborník historický* 2, 1992, s. 33-44. ISSN 1213-1733.

SOLAŠ, Jeroným Jan Nepomucký. *Popis Hradce Králové nad Labem a biskupství hradeckého*, Praha, 1870.

SOMER, Tomáš – ŠRÁMEK, Josef. *Historie benediktinského opatství sv. Petra a Pavla ve Vilémov (1160-1541)*. Praha, 2010. ISBN 80-86579-21-2.

ŠANDERA, Martin. *Páni z Dobrušky a z Opatova: Kolonizátoři, dvořané a válečníci*. České Budějovice, 2007. ISBN 978-80-86829-28-9.

ŠANDERA, Martin. *Zikmundovi v rní na eském severovýchod : Opo enská strana v husitské revoluci*. Praha, 2005. ISBN 80-86829-06-5.

ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrže v echách, na Morav a ve Slezsku VI.: Východní echy*. Praha 1989.

ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3: Kronika vále ných let*. 2. vydání. Praha, 1996. ISBN 80-7184-075-0.

ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 4: Epilog bou livého v ku*. 2. vydání. Praha, 1996. ISBN 80-7184-075-0.

ŠMAHEL, F. *Husitské echy: Struktury, procesy, ideje*. Praha, 2001. ISBN 807106-468-8.

ŠRÁMEK, Josef. Zamyšlení nad stránkami anál hradíš sko-opatovických: Poznámka na okraj jedné st edov ké památky ve sv tle sou asného bádání. In *Vlastiv dný v stník moravský* 4, 2011, s. 305-314. ISSN 0323-2581.

ŠT PÁN, Václav. Ú ast žoldné z eských zemí (zejména Slezska a Severní Moravy) ve „velké válce 1409-1411“ zachycená prameny z velmistrovského archivu ádu n meckých rytí . In *asopis Slezského muzea*, série B, v dy historické, 39, 1990, . 1, s. 1-15. ISSN 0323-0678.

Š LA, Jaroslav. Staré letopisy eské XV. století a jejich královéhradecká v tev. In: WOLF, Vladimír. (ed.). *Od Jana Žižky k Pod brad m. Acta universitatis Reginaehradecensis. Historica 1*. Hradec Králové, 2006, s. 121-150. ISBN 80-903509-5-X.

TEPLÝ, Jaroslav. *Feudální pozemková držba v p edhusitském Chrudimsku*. Pardubice, 1997. ISBN 80-86046-26-5.

TOMEK, Vácslav Vladivoj. *D jiny válek husitských (r. 1419 – 1436)*. Praha, 1898.

VOREL, Petr. *D jiny m sta P elou e. Díl I.: 1086-1618*. P elou , 1999. ISBN 80-238-4119-X.

VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: pr vodce d jinami pen z v eských zemích*. 2. rozšířené vyd. Praha, 2004. ISBN 80-86515-40-0.

VOREL, Petr. Vývoj pozemkové držby pán z Pernštejna v 15. – 17. století. In VOREL, Petr (ed.). *Pernštejnové v eských d jinách: Sborník p ísp vk z konference konané 8. - 9. 9. 1993 v Pardubicích*. Pardubice, 1995, s. 9-76. Bez ISBN.

VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: Vzestup a pád rodu zub í hlavy v d jinách ech a Moravy*. 2. vydání. Praha, 2012. ISBN 978-80-87067-21-5.

Internetové zdroje

<<http://www.dritec.cz/index.php/o-obci-kategorie/15-pamatky>>

<<http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>>

<<http://www.hrady.vcm.cz/projekt>>

<<http://knihovna.phil.muni.cz>>

<<http://www.manuscriptorium.com>>

<<http://www.monasterium.net/>>

<<http://oldmaps.geolab.cz>>

<<http://www.opatovice.xf.cz>>

<<http://www.starezdanice.cz>>

<<http://cs.wikipedia.org>>

8. P ílohy

Obr. . 1: Mapa I. vojenského mapování (1764-1768) a (1780-1783, rektifikace). P evzato z URL: <<http://oldmaps.geolab.cz>> [cit. 2013-9-3].

Obr. . 2: Mapa s vyzna ením doložených dvorů Opatovického kláštera p ed polovinou 15. století. Mapa majetků p evzata z NOHEJLOVÁ, Emanuela. *P íb hy kláštera Opatovického*, mapa . 2 (nestránkováno).

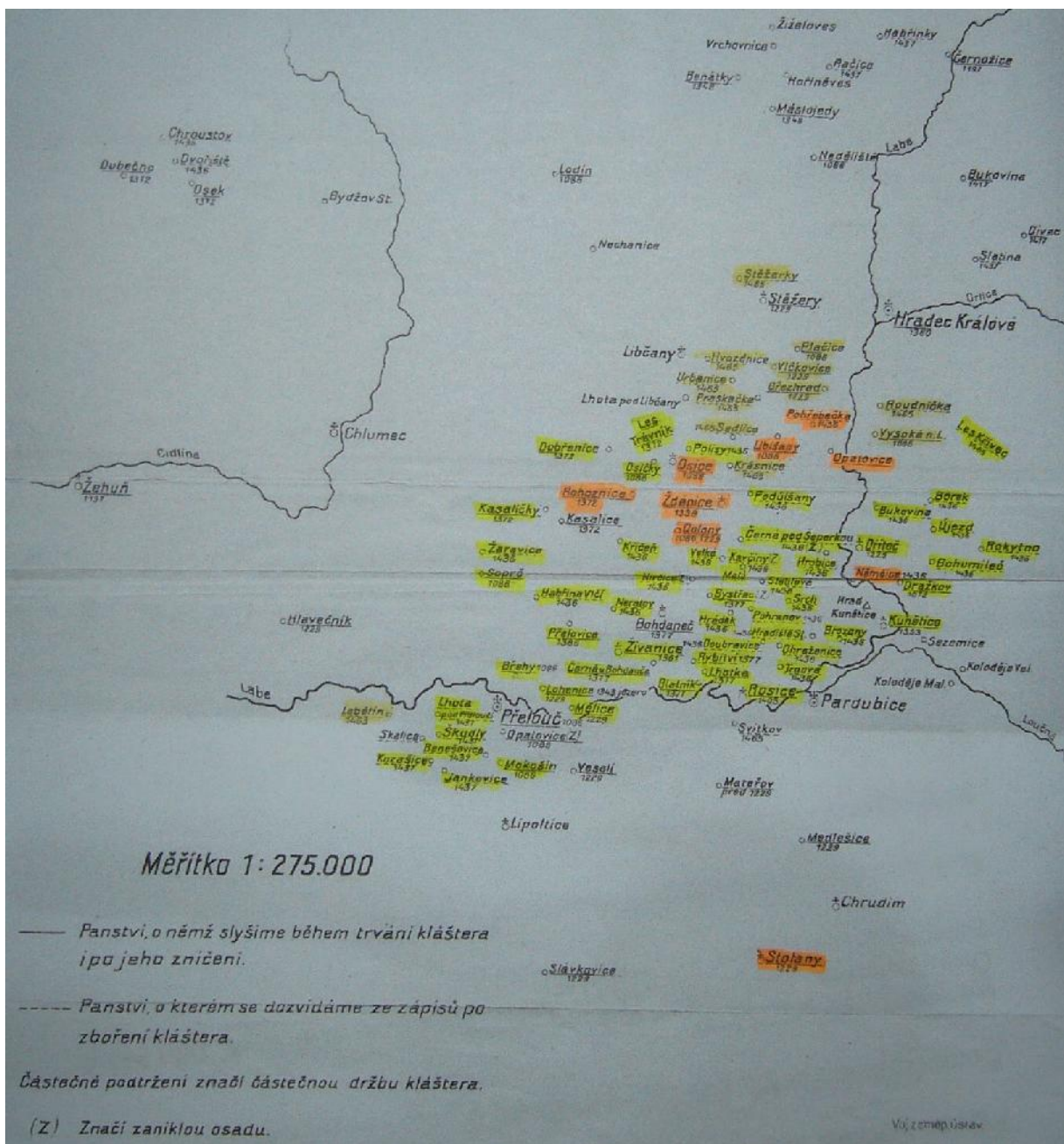
Legenda:

- dvůr doložen k roku 1436
- vsi bez dvora k lét m 1436 a 1437
- vsi bez dvora k lét m 1463 a 1465

Svítkov – k roku 1465 v pramenech zmín no, že byl klášter pouze p íjemcem platu ze dvora

P elou a Bohdane – m sta (p edpokládána a doložená hospodá ská zázemí)

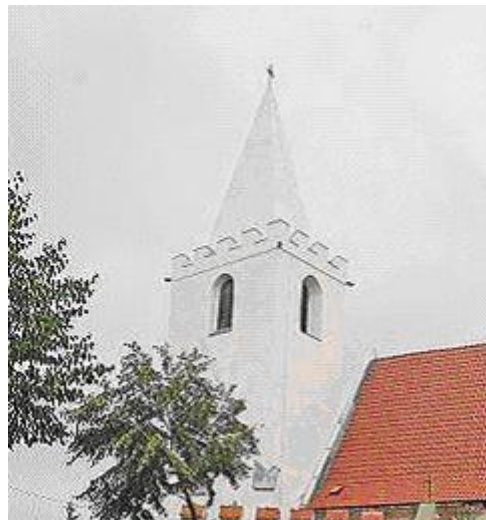
Blatník – hrad, u n hož lze p edpokládat hospodá ské zázemí

Obr. . 3: V ž kostela ve Stolanech
[cit. 2013-9-3] P evzato z URL:
< <http://cs.wikipedia.org/wiki/Stolany>>.

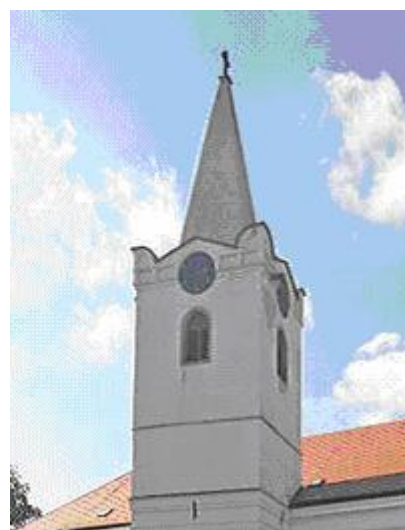
Obr. . 4: V ž kostela ve Starých Ždánicích
[cit. 2013-9-3] P evzato z URL:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Star%C3%A9_Ždánice>.

Obr. . 5: V ž kostela v Opatovicích
Foto autor 2013.

Obr. . 6: V ž kostela ve Všestarech
[cit. 2013-9-3] P evzato z URL:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C5%A1estary_%28okres_Hradec_Kr%C3%A1lov%C3%A9%29>.

Obr. . 7. Benediktinské kláštery a jejich desátky v roce 1369 (bez desátek z jednotlivých far).
 Sestaveno dle údajů v TOMĚK, Václav Vladivoj (ed.). *Registra decimarum papalium ili registra desátek papežských z diecése Pražské*. Praha, 1873, s. 28-29.

Klášter	Desátek	Poznámka
klášter v Bečkově	20 kop a 42 groš	
klášter u sv. Jiří	16 kop a 6 groš	
klášter v Kladrubech	15 kop groš	s dvěma proboštvími
klášter v Opatovicích	9 kop a 30 groš	
klášter v Postoloprtech	8 kop groš	
klášter na Ostrově u Davle	7 a půl kopy groš	s dvěma proboštvími
klášter ve Vilémově	6 kop groš	
klášter v Teplicích	5 kop groš	
klášter Na Slovanech	2 a půl kopy groš	
klášter v Sázavě	2 a půl kopy groš	s jedním proboštvím
klášter v Podlažicích	Neuvedeno	

9. Summary

The bachelor thesis entitled „The End of Opatovice Monastery and ‘Opatovice Monastery Estate‘“ is watching last twenty years of existence the benedicte convention in monastery in Opatovice nad Labem, which was destroyed during the Hussite storm in April 1421. The work is divided into two parts - the End of Opatovice Monastery and “Opatovice Monastery Estate”.

The first part describes using the existent literature and sources the most important events. She shows a faithful picture of function the Opatovice monastery convention. The thesis expresses over a monastery defense, primarily over a nature condition. The last chapter of the first part is a critique of historiography. A target is rectification of mistakes and presentation ambiguities on right rate.

The second part dedicates about a monastery estate. The documents show a long tradition in the titles one-time monastery estate. An important result is the map with the designated economic courts, which enables cognition his net. This chapter analyses possible motive for formation the courts in the individual places. The thesis pursues the church towers, which existed on monastery estate yet before the destruction Opatovice monastery in April 1421.

The last chapter is the hypothesis of the possible approaches to the discovery of height yields monastery. The estimates are about a height his revenues, but those are founded on foundations later sources. The hypothesis shows, that exists period sources and information, which enables next a cognition of economic position of monastery. The article is then more indication and invitation to the next studies.